

TÁRGYKÖRÖK SOROZATA
1971
V. 28
Kandó's Pórák
10/11

MAGYAR NÉPKÖZTARSASAG BELUGYMINISZTERIUMA

SZIGORUAN TITKOS!

B.M.

SZERV:

OSZTALY:

26-5523/37 SZAMU

Vizsgálati dosszié

Orbán Nándor és társai ÜGYÉBEN

..... KÖTET

A NYOMOZAS KEZDETENEK IDOPONTJA: 1957. IV. 17

A NYOMOZAS BEFEJEZESENEK IDOPONTJA:

ARCHIV SZAM:

ÖRTEKÉNYTILKOS

V-142842

H a t á r o z a t
a terheltkénti felelősségrevonásról.

O r b á n Nándor Somogysámsón-i lakos 1956. október 23. után ak-
tívan bekapcsolódott az ellenforradalomba Nagykanizsán, ahol meg-
kezdte a nemzetőrség szervezését. A nemzetőrség felfegyverzéséhez
a nagykanizsai Dózsa György laktanyából fegyvereket hozatott, mely-
nek során több illetéktelen személy fegyverhez jutott. Később tag-
ja lett a nagykanizsai Forradalmi Tanácsnak, mely funkcióját arra
használta fel, hogy utasításokat adott volt áv. tiszteknek és párt-
funkcionáriusok lakásán házkutatás megtartására és azok őrizetbe-
vételére. Ezekben a ténykedésekben ő maga is résztvett, ugyanakkor
felállított egy un. operatív csoportot. 1956. november 4-e után
nagykanizsai Förhénci hegyen megszervezett egy ellenforradalmi cso-
portot, akivel megakarta támadni a nagykanizsai Rendőrkapitánysá-
got.

Fent nevezett cselekménye a BHÖ. 1. pont 1. bek-ben foglalt népi
demokratikus államrend megdőntésére irányuló cselekmény, valamint
a BHÖ. 2. pont b./ alpontjába felvett izgatásra alkalmas.

A fentiekre tekintettel a Bp. 91/b. §. 1. bek. alapján O r b á n
Nándor terheltkénti felelősségrevonását elrendelem.

Zalaegerszeg, 1957. április 19.

Dóra Sándor
Dóra Sándor r. hdgy.
vizsgálati alosztályvezető.

A fenti határozatot előttem kihirdették.

Zalaegerszeg, 1957. április 19.

Oorbán Nándor
Oorbán Nándor
terhelt.

szám:/105.....

Jegyzőkönyv

a nyomozás anyagának a terhelt előtt való ismertetéséről.

Zsuppán Nándor

rendőr hdgy. tájékoztatta

a Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása 1 pont

1. bekezdésében felvett népi demokratikus

államrend ellen irányuló é/ bűncselekménnyel gyanúsított

Orbán Nándor

terheltet arról, hogy ügyében a nyomozás befejeződött. Ismertette a nyomozás anyagát, mely megszámozott és összefűzött oldalból áll és közölte a terhelttel, hogy a Bp. 47. § (2) bekezdése alapján jogosult az ügy iratait megtekinteni és az ügyre vonatkozóan észrevételt tenni, kérelmet előadni.

A fentiek után Orbán Nándor

terhelt kijelentette, hogy :

- 1./ Boros Ferenc tanúnak az állítása nem teljes egészében felel meg a valóságnak, ugyanis Orbán adott utasítást arra, hogy Csillag őrnagy lakására menjenek ki, azonban azért tette ezt, mert ismeretlen személyek dorbézsolást hajtottak végre ott.
- 2./ Tóth József vallomását tévesen állítja, mert olyan utasítást nem adott ki, hogy a szökésben lévő államvédelmi tiszteket tartóztassák le.
- 3./ Strönt László honv. sds. vallomása sem felel meg a valóságnak, Orbán szerint -, mert a Honvédséget ellenőrző bizottságnak nem volt elnöke, állítása szerint Bondi György volt sds. volt az elnöke. Ugyancsak az az állítása sem felel meg a valóságnak, hogy a "Szever" étteremben gyűlést tartott volna.
- 4./ Pálos László tanár vallomására megjegyzi, hogy Pálosnak az az állítása, hogy az ő kényszerítésére járultak hozzá a tanulóifjuság fegyveres kiképzésére, nem felel meg a valóságnak, mert amikor én megjelentem a tanári kar előtt, ellenvetés nem hangzott el.
- 5./ Orbán megállapítása szerint Gögös Ferenc és még több személynek az az állítása, hogy velük közölve lett az a cél, hogy a diákság fegyveres kiképzése konkrétan a szovjet csapatok ellen vált szükségsszerűvé, nem teljes egészébe felel meg, mert csak csupán Gögössel történt beszélgetés során volt szó arról, hogy a diákok forró hangulatát ily módon kell levezetni.

./ Orbán

- 6./ Teleki István honv. szds. vallomásához megjegyzi, hogy azt a kijelentést nem tette, hogy a "Nemzetőrséget volt horthysta tartalékos tisztekből szervezi meg".
- 7./ Magura János r. törm. tartóztatásával kapcsolatban megjegyzi, hogy ugyan beszélt Magurával, azonban a tartóztatásáról csak itt Zalaegerszegen szerzett tudomást.
- 8./ Ström László honv. sz's. vallomásával kapcsolatban még megjegyzi, hogy az anyagban szerepel, hogy ő - Orbán - illegalitásba ment és ~~ott~~ a nagykanizsai szőlőhegyen egy csoportot szervezett, nem felel meg a valóságnak, mert miután a Nemzetőrség feloszlott lakhelyére távozott.

Egyéb megjegyzésem az anyagalkapcsolatban nincsen. A jegyzőkönyv az általam elmondottakat tartalmazza, amit aláírással igazolok.

Zalaegerszeg

1957. évi

május

hó 21. nap.

Zsuppán Nándor rny. hdgy.

vizsgáló.

Orbán Nándor

terhelt.

J e g y z ö k ö n y v.

Elvéve a városi Rendőrkapitányság hivatalos helyiségében Harkány László kihallgatása alkalmával.

H a r k á n y László
Galambok 1932. feb. 4.
Kulcsár Mária,
gimnáziumi tanár.
Pártonkivüli.
Hagykanizsa Királypál ut 5/a.sz.

Egyelkezett, hogy vallomását az igazságnak megfelelően
tegye meg, kérem válaszoljon az alábbi kérdésekre.

Kérdés: Hogyan kapcsolódott be az ellenforradalmi tevékenység
be?

Felelet: Pontos napra nem emlékszem úgy tudom, hogy 1956. okt.
28. vagy 29. én egy utasítás jött az oktatási osztály részéről
melynek alapján egy közvélemény kaptam Gógös Ferenc igazgató
alíráásával, hogy a tanári szobában jelenjek meg. A délelőtti
közvetlen időben a fenti napon a tanári szobában az egész tan
testület összejött, azonban ezen a gyűlésen nem volt jelen
Gógös Ferenc igazgató. Ezen gyűlésnek tárgya volt a tantestü
letből a jelöltek megválasztása a pedagógus "Forradalmi Tanács"
ban. Titkos szavazással ott enyém és Horváth Béla igazgató
helyettét vállalták meg küldötnök. Még rajtuk kívül Rimai
Béla is meglett vállaltva küldötnök. Ezt követően másnap, illet
ve még aznap összejöttünk a szabadságtéri iskolában a többi
pedagógus küldöttekkel és itt megválasztottuk a határu Pedagó
gus "Forradalmi Tanácsot". Ezen Tanácsnak én is tagja lettem.
A pedagógusok részéről mind a hatan elmentünk a városi "Forra
dalmi Tanácsban" és képviseltük a város pedagógusait. En két
alkalommal vettem részt a városi "Forradalmi Tanács" gyűlésén.
En a "Forradalmi Tanácstól" semmi utasítást nem kaptam és nem is
hajtottam végre. Tudomásom van azonban arról, hogy a pedagógus
"Forradalmi Tanács" de, hogy kinek az indítványozására azt nem
tudom, hozott olyan határozatot, hogy a pedagógus igazgatókat
le kell váltani, ezen az első gyűlésen részt sem vettem, azonban
a második gyűlésen ahol a szavazás is megtörtént a leváltásra
ott részt vettem és szavaztam is amellett. Ezen a gyűlésen és
Felhasználata Burján Kálmánné mellett, hogy ne váltsák le és
még Szőnyi igazgatót is támogatták ebben a kérdésben, de hogy
kik azt névszerint megnevezni nem tudom.

Slavkó László

Kérdés: Kinek a kezdeményezésére jöttek össze a tanárok október 31-én ahol megbeszéltek a diákok fegyveres kiképzését?

Felelet: Arra vállalt adni nem tudok, hogy kinek a kezdeményezésére történt az összejövétel, azonban vagy körözvényt kaptam szintén, vagy szóbelileg értesítettek ki erre pontosan nem emlékszem. A gyűlésen én még késve is jelentem meg, úgy, hogy már ekkor a gyűlés folyt is és Orbán volt ht. szds. tartotta a beszédet.

Kérdés: Kik voltak jelen ezen a gyűlésen és ott milyen határozatot hoztak?

Felelet: A gyűlést Orbán volt ht. szds. tartotta illetve ő beszélt a gyűlésen kb: 20. fő vett részt, ezek legnagyobb része a gimnázium tanárainak a fiatalabbik része volt akik mint tartalékos tiszték is voltak. Név szerint nem tudom nevezni: Gökös Ferenc igazgató, Gulyás Mihály matematikus, Biskopics Márton orosz szakos, Béli József történelem szakos, Rinal Béla matematikus, Karakas Gábor, kémia szakos Solti Jenő, testnevelő, Batkai Gyula testnevelő, a többi személyre pontosan nem emlékszem vissza. Orbán ezen a gyűlésen ismertette, hogy XXXXXXXXXX ő a "Nemzetőrök" parancsnoka és ebben a tartalékos tisztekre is számítanak és részt vehetünk benne. Megemlítette, hogy a fiatalok közül is akarnak "nemzetőrök". Felemlítette Orbán azt is, hogy nekünk mint tartalékos tiszteknek lesz az a feladatunk, hogy az ifjúságot kiképezzük. Ezen a gyűlésen Orbán elmondotta még azt is, hogy esetleges háború idején az ifjúság is értesen a fegyverekhez mert azok is belesznek vetve, főképp a város védelmére amennyiben a Szovjet csapatok beavatkoznának. A fentiek csak szóban hangzottak el írásban lefektetve nem volt. Ezen a gyűlésen nem lettek megnevezve, hogy kik vesznek részt az ifjúság kiképzésében.

Kérdés: Mennyi volt a létszáma azoknak a diákoknak akik a fegyveres kiképzésben részt vettek és kik voltak azok a tanárok akik a kiképzést vezették?

Felelet: Az első napi kiképzésen én nem vettem részt mivel ekkor a "Forradalmi Tanács" gyűlésén voltam. Másnap én is részt vettem a kiképzésen együtt kimentem a diákokkal a Récsei uti laktanyában ahol a kiképzés folyt. Ezen a kiképzésen kb: 60. diák vett részt, azonban ez már a lövészet volt a kiképzés már előző nap megvolt részükre. Mint már említettem az előző napon nem voltam jelen a másik napon, velem együtt ott volt Pálos László tanár, Solti Jenő, tanár, Márkus Ferenc tanár. A lövészetet a jelen lévő két katona irányította mi csupán csak a diákok felügyeletére voltunk ott. A lövészetet azonban mi is irányítottuk, hogy fegyverrel legyen folyón le.

Kérdés: milyen ruházattal és fegyverrel voltak felszerelve és azt honan szerezték.

Felelet: A diákok tulajdonos többségének katon köpenye volt és a köpen alatt civil ruha is történt a kivonulás is. Fegyverzet a 48. mintályu dobtáros réppisztoly volt. A fegyvereket is már az idősaból vitték magukkal, azonban az tudomásom szerint 4. vagy 5. drb. volt. Arról tudomásom nincsen, hogy a fegyvereket

és a ruházatot már mint a köpenyt honan szerezték be, mivel én a felvételezésen nem voltam jelen. A bevonulás után a fegyvereket a diákoktól összeszedték és bezárták egy helyiségben azonban arra pontosan nem emlékszem, hogy ki szedte össze.

Kérdés: Milyen célból történt a diákok fegyveres kiképzése?

Felelet: Tudomásom szerint a diákok fegyveres kiképzése azzal a céllal történt, hogy azok részt vegyenek a "hazafront" és értsenek a fegyverek kezeléséhez. Másik célja mint már fentebb is említtem az volt, hogy a Szovjet csapatok beavatkozása esetén a város védelmét rajtuk keresztül is megszervezzék és bevetésre használják fel őket a Szovjet alakulatok ellen, azonban erre nem került sor. Határozottan állítom, hogy arra vonatkozóan elszállítás nem kaptunk, hogy a város védelme, hogy lesz megszervezve és ki nek mi lesz a beosztása.

Kiváncs vagyok a fenti ügyel kapcsolatban valamit előadni?

A fentiekre vonatkozóan egyebet előadni nem kívánok a felvett jegyzőkönyv vallomáson az igazságnak megfelelően tartalmazza melyet felolvasás után h.h. aláírok.

Kmf.

Felvette:

Szovjet... alhad...

Harkány László
Harkány László.
nyanusított.

TÖRTÉNETI

M á s o l a t:

21

BM. Zalamegyei Rendőrkapitányság
Nagykanizsa-i Rendőrkapitánysága.

J e g y z ő k ö n y v . -

Nagykanizsa, 1957. január 11-én.

Felvéve: a rendőrkapitányság hivatalos helyiségében dr. Kajdi
-Lajos kihallgatásáról.-

dr. K a j d i Lajos
Nagyvára 1893. aug. 22.
Birtalan Julianna
mezőőr,
nős, Várhelyi Máriával,
Nagykanizsa Kinizsi u 36. sz.

A hamistanuzás törvényes következményeire való figyelmeztetés
után az alábbiakat adom elő:

Ismertesse, hogy milyen körülmények között és mikor kapcsolódtt
be a Nagykanizsán lévő ellenforradalomban.-

1956. október 23-i események után 1956. október 31-én a
d.e. órákban egy kérvényt vittem be a Városi Tanács Me-
zőgazdasági osztályára, melyben a téli szezonra kiter-
jedőleg is mezőőrként való alkalmazásomat kértem.- A
városi tanács kapujánál találkoztam Horváth nevezetű
mezőgazdasági osztály vezetőjével, akinek személyesen ad-
tam át a kérvényt. Atadás után a kapunál kb. 10-12 va-
sutással találkoztam, akik egymás között arról beszél-
tek, hogy értesülésük szerint a posta épülete melletti
Göpgyár kultur helyiségében a " Nemzeti Bizottság" a
fenti napon e.e. 11-órára gyűlés megtartását hirdette,
melyre az egész város közönségét meghívta. En ezt hal-
va az egyik előttem ismeretlen vasutastól megkérdeztem,
hogy milyen tárgy sorozata van ennek a gyűlésnek és mi
a célja, milyen célból tartják. Nekem erre azt felel-
te, hogy a nemzeti bizottság a mai napon fog megalakulni

A városház kapualját mikor elhagytam az utcán találkoztam
a posta előtt dr. Hegedüs István ismerősömmel, akit meg-
kérdeztem, hogy hova sietsz? Nekem Hegedüs azt mondotta,
hogy megy a " Nemzeti Bizottság"-i gyűlésre és menjek
énis vele. Ezekután elmentem vele és amikor a kultur-
terembe beléptünk már ott részt vettek vagy kb. 200-fő-
nyi közönség. Rövid negyedóra múlva a közönség kb. 300-
350-főre emelkedett.

Ön által ismert személyek kik vettek részt a gyűlésen, valamint
kik foglaltak helyet az elnökségben?

A gyűlésen, ill. a gyűlés levezetését dr. Lékai Gyula
ügyvéd végezte.

TH/V-142842

Kezdetben ismertette a gyűlés célját, hogy ezen a gyűlésen fog megalakulni a "nemzeti bizottság." Lényegébe vágó döntést a "nemzeti bizottság" hozni nem tudott, mivel Budapesttel az összeköttetés teljesen megvolt szakadva. Be kellett várni még onnan a közelebbi értesülésre fog jönni.

Ezekután Kékai azt mondta, hogy elsősorban fő feladata, hogy a közrend és a közbiztonság megvédése. "s ebből a szempontból két testület jöhet számításba a honvédség és a rendőrség. Lécai kijelentette, hogy a rendőrség vezetője továbbra is Szalai r.szds. marad, aki jelen is volt a gyűlésen. Ellenben az ő megerősítésére, kiegészítő munkáerőként engem is megválasztott. Illetve mint volt rendőr alezredet és Pétervárit nyug. vasúti tisztviselőt osztották be. A honvédség részéről pedig a szükséges karhatalmi intézkedéseket Úveges örgy. Timár szds és még egy ismeretlen nevű szds. beszéljék meg a továbbiakat. Szalai r.szds. felszólalt, aki kérte szegélyével szemben továbbra is a bizalmat s mondta, hogy ő minden megtesz annak érdekében, hogy a hatonassággal karöltve a rendet és a közbiztonságot a városban továbbra is fenntartsa és biztosítsa. A gyűlés ekkor véget is ért, mire Szalai azt mondta, "Kajdi és Pétervári" ti mellém letetek beosztva gyerekek velem a rendőrkapitányságra és kezdjük meg azonnal a működésünket.-

Mit tud Orbán Nándor volt ht. szds. Nagykanizsai tevékenységéről, hogyan és milyen körülmények között került ő Nagykanizsára, kikkel volt szoros kapcsolatban.-

Orbán Nándor volt ht. szds-t még a felszabadulás utáni években ismertem meg, aki az időben egy helybeli szikvizgyáros kocsisa és szikviz kihordója volt. A szikvizgyártól történt eltávózása után salát lovaiival és stráf kocsijával erut fuvarozott a nagykanizsai kereskedők részére. Hallomásomból tudom, hogy Tildy Köztársasági Elnöksége idején mint híres öttusázó sport embert a kormány által felélt szólitva, hogy a Minisztériumba a testnevelési tanács ügyeivel összefüggően magasabb rangfokozattal történő beosztásban válasszon alkalmazást, úgy tudom Orbán ezt az ajánlatot nem fogadta el, Pár évvel ezelőtt mikor az állam a hivatalos fuvarozások lovait államosította, illetve igénybe vette Orbán Nagykanizsát elhagyva a Balatonfenyvesi állami gazdaságban ment dolgozni.

Emlékezetem szerint november 2-án találoztam az utcán Orbán Nándorra, aki valahova sietett. Rövid beszélgetésen volt vele, mikor is azt mondta, hogy " azért vagyok most bent Nagykanizsán, mert kijöttek értem gépkocsival a balatonfenyvesi állami gazdaságnál lévő munkahelyemre és felkértek, hogy jöjjek be Nagykanizsára megszervezni a nemzetőrséget. Ezen közlése után tőle eltávózott. Tudomásom szerint Orbán Nagykanizsán 2-napon át szerezte a nemzetőrséget és szállása valamint állomáshelye a Nagykanizsai Pártbizottság volt.-

Tudomásom szerint Orbán nándor szervezése alatt álló " nemzetőrség " a kiképzéshez és a szolgálat ellátásához a fegyvereket Úveges örgy-től kapta a Dózsa laktanyából.

TÁVF-142842

Mіндеzen működése az oroszok bevonulása után megszűnt nov 4-én. A fenti időkben Urbán szorosabb kapcsolatban Timár honv. szds. Úveges honv. örgy. és Szalai r.szds-sal tartotta a kapcsolatot és velük folytatott megbeszélésekre. Mivel a rendőrségi karhatalmi szolgálatosok mellé nemzetőrök is beváltak osztva, ezen szolgálat ellátásával kapcsolatosan a rendőrkapitányság vezetője: Szalai szds. is érkezőt tartott fenn Urbán Nándorral és Úveges örgy-a

Konkrétan milyen ellenforradalmi tevékenységéről tud Urbán Nándornak?

Kizárólag Urbán Nándor tevékenysége a nemzetőrség szervezésében merült fel, egyéb tevékenységéről nincsen tudomásom. Arról tud másom nincsen, hogy Urbán olyan utasítást adott volna a nemzetőrségnek, őrnöknek, hogy a volt ávh. beosztottakat tartóztassák le, mivel nem volt vele közeli kapcsolatom.

A fenti ügyvel kapcsolatban egyebet elmondni nem tudok a felvett jegyzőkönyv vallomáson az igazságnak megfelelően tartalmazza, melyet felolvasás után h.h. aláírok.

kmft.-

Felvette:
Kovács László rny.alhagy sk.

Vallomásttevő:
dr. Hajdi Lajos sk.

Másolat Hiteles:
Nagykanizsa, 1957. március 6-án.

ri.i.o.sgt.

TÖRTÉNETI

28
BELÜGYMINISZTERIUM ORK. VI 2.
BONIFITISSERVI KÖZPONTI OSZTÁLY

Nevezelt a kötött személyadatok
szerint nyilvántartásában nem
szerepel.

Budapest,

HIVATAL

Belügyminisztérium O. R. K.

ügyirat sz.

KÉRDŐJEGY

neve: Orbán Nándor

előző vagy leánykori neve:

szül. h.: Kecskemét

szül. év, hó, nap: 1910. február 10.

apja neve:

anyja neve: Viller Gizella

milyen célból kéri: vizsgálat

szerv. címe: BM. Zala megyei RFK. Pol.

beosztott neve: tiki Nyomozó Osztálya.

Az értesítést
kérő

ERKEZETT
priorálandó
1957. MAJ.
egyén
I

R. O. 13 (0-23) r. sz. Kérdőjegy — 12547/5 — Vörös Csillag Nyomda, Budapest. (IM) 1985

TH/V-142842

J e g y z ő k ö n y v.-

Nagykanizsa, 1957. január 12-én.

Készült a nagykanizsai "Dózsa" lakotanya hivatalos helyiségében
S t r ö n f László kihallgatása alkalmával.

S t r ö n f László
Sátoraljaújhely 1929
Kertész Mária
honv.szds.
Nős, Nagy Erzsébettel.
Nagykanizsa Szabadság-tér 8.sz..

Hamistanuzás törvényes következményeire való figyelmeztetés után az alábbiakat adja elő:

Ismertesse mit tud a Nagykanizsán lefolyt ellenforradalmi tevékenységekről és milyen feladatokat kapott.

1956. okt. 24-én parancsot kaptam Úveges örgy. helyőrség parancsnokától, hogy Horváth Gyula szds, személyi biztostoként állandóan mellette tartozkodjunk. Későbbiek folyamán Horváth Gyula szds. eltávozott Jugoszláviába és ekkor már csak egyedül maradtam. Feladatomból az volt, hogy Úveges személyét biztosítsam., hogy ne érje valami támadás. Úveges ezekben az időkben főképpen a "Forradalmi Tanács" ülésein szokott megjelenni azonban nekem a gyűlésekre bemenni nem volt szabad. Egy alkalommal a városi tanácsnál ott volt őrségben Bán József h. hdgy is, amikor Úveges azt a parancsot adta, hogy nem mehetek be a gyűlésre. Ezen a gyűlésen részt vett Csillag örgy határőrség parancsnoka, Keleki szds. Timár Ede tiszti klub parancsnoka is. Civil személyek dr.Léka Gyula és dr.Pajzs vettek részt, akik a gyűlést vezették.-

Mikor és milyen körülmények között ismerte meg Orbán Mándor volt ht.szds és milyen tevékenységéről van tudomása.-

1956. november.1-én, amikor a város katonai "Forradalmi Tanácsát" alakították meg Nagykanizsai Tiszti Klubban akkor ismertem meg, mivel Orbán részt vette ezen a gyűlésen. Ekkor hallottam azt, hogy Orbán a Nagykanizsai helyőrség katonai ellenőrző bizottságának az elnöke. En Orbánról nem tudtam, hogy horthysta szds volt.-

A gyűlésen én részt nem vehettem és nem is tudom, hogy miről tárgyaltak. Ezen a gyűlésen részt vett még Úveges örgy. Teleki szds, és több civil, akiket névszerint nem tudok megnevezni. Vajda Géza honv. alhdgy, ill. hdgy. tól hallottam, hogy Orbán Nándor volt ht. szds vezetésével illetve az szervezte a "Nagykanizsai " Szever " féle venglőbe nov. 2-án egy gyűlést, amelyen kimondottan volt horvysta katonatisztek vettek részt. Arról tudomásom nincs, hogy a gyűlés tárgya mi volt.-

Tudomása szerint Orbán Nándor v. ht. szds. mikor kapta a megbízatását és feladatkörét, mire terjedt ki.

Emlékezetem szerint 1956. november 1-én a nagykanizsai gépgyár kultur helyiségében lévő " Forradalmi Tanács " gyűlésén, amelyet Lékai és Pajzs vezetett, itt kapott Orbán megbízatást, hogy ellenőrzést gyakoroljon a helyőség felett, valamint a " Forradalmi Ifjúság " felgyűverzését és szervezze meg a " Nemzetőrséget " Orbán konkrét tevékenységéről nincs tudomásom, azonban annyit tudok, hogy melléje volt beosztva Boros nevű személy, valamint a vizügyi igazgatóságtól egy személy, akik Orbán megbízatásából ügyeltek arra, hogy csak az ő részéről megbízható és illetékes személyek kaphassanak fegyvert.-

A fegyvereket honnan és kitől szereztek be?

1956. november 3-án Boros nevezetű személy bejött a nagykanizsai Dózsák laktanyában még három civil személyekke azzal, hogy Orbán megbízatásából, akinek papírja is volt hogy ő a nemzetőrségnek tagja. A laktanyában Fekete György volt fhdgy. vel folytatott beszélgetést, hogy fegyvereket kérnek. Ezek után Feketét megjelent Sabján József örgy. iroda helyiségében és kért engedélyt, hogy a fegyvereket kiossza. Sabján örgy. azt a parancsot adta, hogy meg kell várni Úveges örgy. Erre Fekete elment és feltörte a rektárat és kiosztotta a fegyvert. Tudomásom szerint karabély, géppisztolyt és kézigránátot adtak ki, valamint ruházati anyagokat. Ezeket a fegyvereket és a ruházati anyagokat a nagykanizsai pártbizottságra vitték, ahol Orbán volt ht. szds, székeltek és a fegyvereket ott a fent említett személyek részére kiosztották.-

Van-e tudomása arról, hogy Orbán vezetése és ellenőrzése alatt álló alakulatok akartak-e támadást szervezni a szovjet csapatok ellen.-

Erőll konkrétan tudomásom nincs, mivel a bizalmas megbeszéléseiket, ill. megbeszéléseiken én részt nem vehettem, csak mint fentebb említettem Úveges örgy. személyi biztonságát védtem. 1956. nov. 3-án d.e. órákban Úveges örgy felhivatott az irodájában és megkérdezte tőlem, hogy mennyi idő alatt tudjuk Nagykanizsa város védelmét elkészíteni. De előzőleg már a nála lévő térképen bevolt rajzolva piros színessen az árok rendszer. Még ekkor kaptam parancsot, hogy a meglévő HK. és Gy. aknákat a gépkocsira málházzam fel. Ezen a megbeszélésen jelen volt dr. Pajzs is, aki mondotta, hogy civil munkaerőt is tudnak biztosítani. TH/V-142842

-Ezekből következtettem azt, hogy Orbán és bizalmas emberei az akkori város vezetők valahol megbeszélhették, hogy esetleg a szovjet csapatoknak ellen fognak állni.-

Tudomása szerint még Orbánon kívül a fenti gyűlésen kit választottak be a vezető szerepre.-

Ezen a gyűlésen Orbánon kívül még dr. Pajzs felkérte egy volt régi rendőr alezredet, hogy a rendőrség mellett működjön, mint ellenőrző közeg. Ezekután felállt Szalai r.szds. az akkori rendőrség vezetője és azt mondotta, hogy ő ezidig is azért nem tudott hatásos munkát kifejtteni, mert az ávh. szervek állandóan figyelték és különösen ellenőrizte őt Hoós áv.fhdgy.

Mit tud arról, hogy Orbán volt ht.szds. milyen kiképzéseket tartott az általa szervezett csoport részére.-

Tudomásom szerint a Dózsa laktanyából Kugler és Dávid honv.hdgy. -ok voltak kint a partbizottságnál, ahol Orbán székelte csoportja részére fegyver és kézigránát ismenetet tartottak. A fenti személyek parancsot Úveges ögy. bajtárstól kapták, hogy menjenek ki.

Mit hallott Orbán illegálításban vonulásáról a szovjet csapatok megjelenése után.-

A szovjet csapatok bejövetele után Orbánt őrizetbe vették és a honvédség fogdájába lett elhelyezve. Kikerülési körülményeit nem tudom, csak hallomásból tudom, hogy kiszabadulása után a nagykanizsai hegybe-szöllő - egy fegyveres bandát szervezett maga köré, akik főképpen az ő volt embereiből tevődik ki. A csoport megszervezésével, hogy mi volt a célja ezt nem tudom.-

Az ügyre vonatkozólag egyebet előadni nem tudok a felvett jkv. vallomáson az igazmondásnak megfelelően tartalmazza, melyet minden kényszer nélkül tettem meg és elolvasás után h.h.aláírom.-
, knft.-

Felvette:
Kovács László sk.
á.v. alhdgy.

Strömf László
honv.szds. sk.

Másolat Hiteles:
Nagykanizsa, 1957. márc. 6.

ri.I.o.sgt

J e g y z ő k ö n y v .

Felvétetett: Nagykanizsán 1957.február hó 14-én a 7314.alakulat hivatalos helyiségében.

Jelen vannak: Rétai József hdy. kihallgató.
Úveges Lajos őrgy. kihallgatott.
Pusztai Ilona pa. jkv.vez.

Ú v e g e s Lajos őrgy. születtem 1922.március 27-én Sajólad, édesanyám neve: Molnár Emerencia, párton kívüli, származásom munkás, foglalkozásom hivatásos katona, Nagykanizsa Kazinczky u.21. alatt lakom.

Az igazmondásra való figyelmeztetés tudomásul az alábbiakat adom elő:

1./ Honnan ismeri Orbán Nándor volt honfőista századost? Mit tud annak az ellenforradalom előtti időszakban tanúsított magatartásáról?

Az ellenforradalom előtt én Orbán századost nem ismertem. Először egy gyűlésen, amely kb. november elején lett megtartva, ahova mint egység parancsnokot engem is meghívtak. Ezen az értekezleten közölték velem is, hogy kik lesznek mellett rendezve a ~~karr~~ Nemzeti Bizottság részéről. Itt szereztem tudomást arról, hogy hozzám Kletner t. alhdgy., Békési és még egy előttem ismeretlen személy. Ezen értekezlet után egy szűkebb körű értekezlet volt, amelyen a nemzetőrség felállításáról is szó volt. Ezen a gyűlésen láttam először Orbán századost.

2./ Mit tud Orbán szds. ellenforradalmi időszak alatti ténykedéséről?

A fent említett értekezleten Orbán szds. felszólalt. Felszólalásában többek között elmondotta, hogy ő lett a nemzetőrség parancsnoka, és milyen elképzelései vannak a nemzetőség feladatával kapcsolatban. Többek között erélyes hangon arról beszélt, hogy jó gondolja meg mindenki, hogy hova áll, mert aki egyszer a forradalom mellé áll ott ki kell tartania. Ezt az ekeszarva mellé állás példával magyarázta meg.

Hozzá tette azt is, hogy kiméretlen lesz azzal szemben, aki nem támogatja őt. Ezen a gyűlésen Teleki századossal voltam együtt, az akkori volt helyőrség parancsnokkal.

3./ Mit tud arról, hogy a nagykanizsai diákokat fegyveres kiképzésbe részesítették?

Telefonon Honthy nevezetű személy, aki az akkori helyőrség pk.mellé volt delegálva, telefonon utasítást adott, hogy álljak Orbán szds. rendelkezésére abban, hogy 2-3 tisztet küldjek fegyver oktatás céljára.

Megjegyzés őgy. TH/V-142842

Utána nem sokkal Orbán személyesen felkeresett és kért tőlem 2-3 tisztet, fegyver oktatás céljából, a pontos dátumra nem emlékszem. Ezen alkalommal megemlítette Orbán, hogy a diákokat kívánják kiképezni fegyver használatra, hogy azok is beletudjanak folyani a nemzetőrségi szolgálatba. En, mivel akkor már az alakulatomtól több fegyver volt kiadva, célszerűnek tartottam, hogy legalább ezzel is csökkentjük a balesetek veszélyét és időt húzzuk vele. En valóban parancsot is adtam Antal fődgy-nak, hogy küldjön ki egykét tisztet. Tudomásom szerint egy napig tartottak is oktatást és lövészetet is a Kossuth laktanyában.

4./ Mit tud Orbán szds. egyéb ténykedéséről?

En Orbán századossal az egész idő alatt kb. 4-5 ízben találkoztam, vele közvetlenebb kapcsolatban nem voltam. Így tevékenységéről nincsen tudomásom.

Még megkívánom jegyezni, hogy a kiadott fegyverekkel kapcsolatban beszéltem vele nekem olyan választ adott, hogy a nála lévő fegyverek biztos helyen levannak zárva és csak akkor adja ki a fegyvereket, amikor az illető szolgálatba lép.

November 4-én a nála lévő fegyvereket beszállítottam Fekete fődgy.-al.

Megkívánom jegyezni, hogy csak azok a fegyverek lettek behozva, amelyeket abban az időpontban a nemzetőrség épületében megtaláltak.

Mást előadni nem kívánok. Vallomásonat az igazságnak megfelelően minden kényszerítő eszköz alkalmazása nélkül tettem meg.

Réti József
 /:R é t a i J ó z s e f h ö g y . . /
 kihallgató.

Üveges Lajos örgy.
 /:Ü v e g e s L a j o s ö r g y . . /
 kihallgatott.

Pusztai Ilona pa.
 /:P u s z t a i I l o n a p a . . /
 jkv. vez.

TÖRTÉNELMI

M á s o l a t:

Somogyvárdon a tüntető menetben részt vett az egész tenyésztelép. A menetet egy adaválói gazda vezette, aki többször fennhangon kérte és felszóllította a résztvevőket, hogy tartózkodjanak minden rendbontástól, erőszakoskodástól és komoly, magyar emberhez illő módon viselkedjenek. Egy ízben hallottam hátulról olyan kiáltást, hogy "verjük meg a Vörös Vinczét" Azonnal letorkolta nemesek az előbb említett gazda, hanem az állami versenylopte-nyésztelép vezetője: Antunovits Dániel is.

A menet alatt legtöbbször a Kossuth nótát, majd néhány katonai nótát énekeltek pl: "Föl-Föl vitézek" Jelszavak voltak "Ejjen a független, szabad Magyarország!" "Az oroszok menjenek haza" Szabad választásokat" A menet az iskola előtt ért véget. A templom bástyájáról egy lovasz fiú elszavalta a "Talpra Magyar"-t egy somogyvárdi gazdálkodó pedig két hazafias verset. Mind elénekeltek a "Himnusz" és a "Szózatot". Javaslata hangzott el, hogy másnap úgy emlékezem Vasárnap, menjünk be mindannyian Kaposvárra, csatlakozzunk hozzá a közbeeső falvak és úgy menjünk ugyanilyen tüntetésre a megye székhelyre. Ezt a javaslatot elvetették és azt határozták, hogy 8, vagy 10-tagú küldöttséget választanak, akik Kaposváron képviseljék a községet. A megválasztottakat nem tudom felsorolni. Azt tudom, hogy az állatorvosunk és az agronómusunk bent voltak néhány lovasz gyerekkel. Ezt biztosan tudom, mert egy héttel ezelőtt vegeken vittem lovaszt Alagra. Velem volt egy Nagy Mihály nevű, pesti lovasz gyerek, aki mesélte, hogy Sziklai István agronómus őt igazolta a mindenkori igazoló járőr előtt, mert nem volt nála a személyazonossági igazolványa. Biztos vagyok felőle, hogy ennek a két fiatal embernek köszönhető, hogy nem került sor erőszakoskodásra. Szűz visszavertek Sárdra.

Később úgy tudom a községben Antunovits Dánielre bízták a vezetést és így biztosították, hogy a feluban rend volt.

A somogyvárdi tüntetést megelőző napokban a község rendőrével beszélgettünk, akitől valaki azt kérdezte, hogy mit tette, ha itt is volna tüntetés? Azt válaszolta, hogy bemotoroznak Kaposvárra jelenteni egyedül, egyebet nem tehetnek.

Vasárnap át kellett lovagolnom Pusztaberénybe. Utközben előttem vonult el a busszalak menete, akik a somogyvárdihoz hasonlóan, de még nyugodtabban viselkedtek. A "Kossuth" nótán kívül az "Isten Hazánkért térdelünk előtted", meg az "Evacharisztikus himnusz"ból "Ferrassz egygyé békeségben minden népet és nemzetet" templomi énekekét énekeltek.

A pontos dátumra nem emlékezem, vagy X.31-én, vagy XI. 1-én déltáj telefon üzenetet kaptam a póstáról, hogy azonnal menjek haza Somogyvárra, mert visznek Nagykanizsára a nemzetőrség parancsnokának. Hazatérve Baross Ferenc nevű fiatal embert találtam a lakásom előtt álló autóval, aki azt mondta, hogy siessenek, mert a Kanizsaiak nagyon várnak. Meg kell szervezni a nemzetőrséget és ezáltal rendet kell teremteni. Már különböző tüntetések voltak Kanizsán, a legkülönbözőbb bizottságok alakultak, de tenni senki nem tett semmit. Az egyetlen komoly eredmény az volt, hogy a gépgyár munkásiból alakult nemzetőrök a rendőrségen tartottak szolgálatot és a rendőrök mellett mindenütt volt egy nemzetőr.-

Kanizsára érve dr. Baka Mihály orvos barátomhoz vittek, aki azt mondta, hogy az Oszéján szaladt ki először a szó, hogy egy ember van, aki itt most rendet tudnak teremteni, az pedig az

Orbán Náci. Így jött értem az autó. Igaz az, hogy feleségemnek azt -mondották Semegyfajszen, hogy ha nem vállalnám a feladatot úgy a " ferroradalmi erőszakhoz nyulnának." Nekem azonban biztos az érzésem, hogy tréfásan mondhatták, de a feleségem nem nagyon érti a tréfát és nagyon megijed. Azzal bucsuzott tőlem, hogy " eszed legyen, gondolj ránk, ne veszítsd el a higgadságod" Jól esett a Kanizsaiak bizalma is és a feleségem utravalója is. Biztosan látam, hogy a két létszólag eltérő kívánságot csak úgy oldhatom meg, maradéktalanul, ha a feleségemre hallgatok.

Nagykanizsán dr.Lékey Gyula irányította a város közigazgatását, dr. Pajzs Ferencsel. Mindkettőjükkel abban állapodtunk meg, szerint, " A humánus utjáról le nem térünk" Magyarul mondva emberségesen kell minden kérdést megoldanunk és a törvényességet elő mentekben kell szemelött tartanunk, hogy tetteinkért helyt is állhassunk min denkor.

Másnap d.e. hosszú tárgyaláson vettem részt, ahol sok között részt- vettek Szalai szds, a rendőrség és Teleki szds, a helyőrség parancs- noká. Az egész hangulat nagyon elszomorító volt, mert szinte minden- kit gyanúsítottak és kifogás olták, hogy a régi parancsnokok még most is a helyükön vannak. Úveges örgy-öt az ezred parancsnokát sokan tá- madták, hogy úgy tudja ő lövetett a tömeg közé. A rendőrségen 8- fős ávh. kirendelés volt, akik a városban tartozkodtak, ill. tartoz- kodnak most is. Le kell őket tartoztatni az országban tartani a párt vezetőivel és a honvédség politikai tisztjeivel együtt. A város- ban az egész ország területéről szökött ávh.-ek katonák, pártemberek bujkálnak és ha nem tudunk róluk, mert kötelező rendőri bejelen- tésnek nem tettek eleget, lángbeberitják a várost. Végül azt ja- vasoltam, hogy egyelőre senkit se tartoztassunk le. Nem féltem el- menni Kanizsára, tehát joggal el lehetem, hogy a Kanizsaiak se féljenek a saját városunkban. Néhány párt kértem, ill kértek, anig a nemzetőrséget annyira meg tudom szervezni, hogy a rendőrséggel karöltve a meglévő utca és házton szervezet felszahasználásával a város át tudjuk fésülni és az esetleges bujkálókat igazoltathatjuk. Vol- tak, akik tulságosan jóhiszeműnek tartottak, de mondtam, hogy egész életemben az voltam és javaslatom elfogadták.

Mutattak egy röplapot, amit a győriek adtak ki és amelyben az állott, hogy a rendőrség és a honvédség fegyvert, lőszert és kiképzők ve- zénylésével segítsék a nemzetőrségek megszervezését. Ezt kértem Te- leki szds. helyőrség parancsnokától. Azt a választ adta, hogy neki ehhez külön parancsra van szüksége és saját felsőbb parancsnok- ságtól. Egész napon próbálkoztam összeköttetést kapni Győrrel, de csak soká d.u.-ra sikerült geptávíron választ kapnom. " Kérje katonai távba- lón, volt a szöveg. Sem Teleki, sem Úveges örgy-öt nem tudtam előkeríteni. Mire este fél 12 órában visszaértem a pártházba, amit nemzetőr lakta- nyénsk neveztek ki, ott óriási fejtelenséget találtam. Teher- autó-tenherautót ért, tele fegyverrel, lőszerral és ruházattal. Ismeretlen emberek tömege sok fiatal, néhányan berosan egymás hasá- nsk foratva a géppisztolyokat tároztek és töltöttek, kézigránáto- kat elcsitettek és mind ki akart vonulni. A sármellék melletti repü- lőtér megszállására érkezett orosz páncélosok ellen. Minden erőm, nyugalom és tapasztaltságomra szükségem volt, hogy ebből a zür- zavarból megszabadítsam a várost. Atnécsházára és kijelentettem, hogy ha a hátna mögött ilyen ostobán megfontolatlan intézkedéseket tesznek, akkor ezekért engem nem teherhelhet a fe- lelősség sem. Találtam ott, a tanácsnál egy fiatal embert, aki azt mesélte, hogy most érkezett Győrből. Ezt átvittem a pártházba, felállítottam egy asztalra és elmondottam fele a győri tapasztá- latait. Mig ő a győri szellemről tartott előadást, a szájtató tömeg hátna mögött megkezdték a komolyabban viselkedők kiváloga- tását és velük a többieket is iparkodtam rajokba szervezni. 142842

Közben érkezett a légvédelmiektől egy toborzó járőr, akik 16-17 önként jelentkezőt magukkal vittek. A jelentkezési lázat kihasználva, vagy 50 főt az ezredhez irányítottam. A legnehezezen túl voltam. A megmaradtokat állandó foglalkoztatására állandó kápu és belső őrséget állítottam és utbejáró járőröket küldtem ki, amikor csak észrevettem, hogy nem férnek a börtönben. Egész éjjel hálógépre vetkőzve aludtam. Közöttünk, hogy megnyugtassam őket.

Reggeltente Gözdán Lajos / a kereszt neve nem biztos, a ferenc-rendiek gondnoka volt:/ kiment a piacra és a hivatalos áron kiosztották azt a tojást és tejet, amit sokszoros áron akartak eladni. A ferenc-rendi és piarista plébánián megkérték a papokat, hogy a szószékről hirdessék, hogy istentelen dolog ilyenkor az ilyen indokolatlan árdrágítás. A pesti gyerekek, munkások, diákok vére-hullása árán szabadult meg a parasztság a kötelező beszolgáltatásoktól, ne válaszoljon ilyen kapzsi módon.-

Összehívtam a középiskolák férfi tanárait. Elmondottam neki, hogy az én szüleim is tanár emberek voltak. Mellem felelték, hogy mi vagyunk a nemzet napszemerei. Ha én 5 gyermek és 2 beteg asszony mellől el mertem jönni Kanizsára, hogy ne boruljon lángba az egész ország és meg tudjuk menteni, amit csak tudunk, akkor ők is vállalják velem együtt. Arra kértem őket, hogy az akkor már megígért kiképzőkkel együtt, a tanítványokkal a nemzetőrség gerincét alkotják és kki-ki a saját osztályából alakítandó szakaszcsoportparancsnokságot vállalják. Egyikük azt mondta, hogy ő párttag volt de kéri, hogy tekintsük el ettől, ő vállalja az osztály kiképzését. Mind hozzájárultunk. A kiképzés szépen kezdődött, csak a rendlátásra a nem iskolások is sokan oda tolakodtak és sok zavart keltek, mert a rend fenntartását nehezítették. Egy d.u-ra esett az első gyakorlat, valódi novemberi havas esőben. Úveges örgy engedélyezte erre az alkalomra a köpönyegek kiosztását. A lövészetet a "Gábor Áron" laktanya kivül épült, új laktanya lövőterén, fedett löcsarnokban tartottuk. Még elégtételt éreztem, mikor tanáraikkal az oldalunkon, tisztekkel az élükön, fegyelmezetten meneteltek a havas esőben-sárban a laktanyába és vissza.-

Közben a vasut állomáson sikerült néhány idősebb nemzetőrrel megerősítenem az ottani rendőröket. Egy ízben éjjel ellenőriztem őket, Rendet találtam náluk, de azután sok panaszt hallottam róluk, hogy lopások voltak.

Az üzemek, környező községek ostromolták, hogy adjak nekik fegyvert. Honti György kapott megbízást. Így csak 2-3 száz főt az utkarbantartó vállalat számára adtam ki fegyvereket. Az előbb említett éjjeli ellenőrzés során mindháromat ellenőriztem. Még a legutolsó napon a repülőter magára maradt gondnokának küldtem ki egy db. fegyvert. Erről a 4-helyről tudom, hogy be is szolgáltatták a fegyvereket.

Egy d.u. jelentették, hogy Cserfőn a szőlő-hegyen egy óvh-s bevette magát egy pincébe és lövöldözésével rémületben tartja a környéket. 2 rendőrt és 2 honv. kértem és néhány nemzetőrrel utnak indítottam őket. Azt várták, hogy magam megyek velük, de én az előtt leirt ellenőrzéseket végeztem. Valamelyikük bölcsen kitalálta, hogy ilyen nem lehet éjjel csinálni és a Cserfő helyett ut ellenőrzést tartottak. 3.óvh-t fogtak, akik autóval nyugatra akartak disszidálni. Azonnal átküldtem őket a rendőrségre, ahol a kihallgatásukon ott várakozó

német őrt elhoztam.

Rengeteg baj volt a lakosnyákból szervezetlenül elhurcolt és még utközben széthordott fegyverekkel. Jöttek a panaszok, hogy ez évek óta haragban élő szomszédok, most fegyverrel fenyegetik egymást.

A határőrszolgálat parancsnoka Csar-Palkovics örgy lett, aki a fegyverek kiosztását beszüntette.

A Nagy Imre semlegességi nyilatkozatát követő napon valóságos áradattal kellett szembeszállnom, hogy most ők kiontják az utolsó csepp vérüket, de fegyverrel a kézben akarnak meghalni. Annyi részeg férficsokot kaptam, hogy már a törülközést is abbahagytam. Mindenkit külön iparkodtam meggyőzni, hogy még ennél a fenyegető szeszébátorságnál is hatalmasabb dolog a semlegesség, ami egyszer és mindenkorra megszünteti ebben a csöpp hazában az októberi vérontást.

A tanácsházáról azt a telefon parancsot kaptam, hogy a fiatalokat küldjem haza, égessek el minden papírost, majd ezután Úveges örgy elrendelte, hogy a pártházat adjam át a rendőröknek, a maradék fegyvert, lőszert, kézigranátot és ruházatot pedig a honvédségnek.

Mire a két parancsot visszaismételtem telefonba, magam maradtam a rendőrök és katonákkal, akiknek minden maradékot átadtam.

November 7-től 3-napig át tartózkodásomban voltam Úveges örgy-nél. Azt mondták, hogy a Kaposvári ügyesség fog kihallgatni.

Kaposvár, 1957. jan. 1.

Orbán Nándor sk.

Másolat Hiteles:

Nagykanizsa, 1957. febr. 13.

Oláry László
ri.i.o. sgt.
Oláry László

Jegyzetek.-

1.sz: 1944. március 19-én, amikor e kiérkeztem a régi " József " laktanyában, ahol a Karpaszományos iskolám volt, az udvart már megszállták a németek. Kolcsvári és Farkas gyalogos ezredekétől azt a parancsot kaptam, hogy az iskolám fegyvereit át kell adnom a németeknek. Jaj csak valami bolondot ne tegyek. Itt nem segít semmi, engedelmeskednünk kell. Azonnal sorakoztattam az iskolámat a folyósón és és azt a parancsot adtam, hogyaddig el ne mozduljanak a helyükről, míg vissza nem érek. A szomszédos " Gábor Áron " laktanyában siettem, ahol jelentettem a történeteket Krassai ezredesnek, aki a közvetlen felettesem, osztályparancsnokom volt. A jelentésem még be sem fejeztem, odaért egy német tiszt, aki közölte velün hogy szó sincs fegyverzésről. Azt kérik csupán, hogy az őrségeink mellé német őrségeket állítsanak. Menjek ki a lőszerraktárba, hogy ott amár kiküldött német őrséggel ne verkedjenek össze a miéink. Míg ezt a feladatot végrehajtottam kb 1 hadosztályra való német katonaságot láttam, akik Nagykanizsán keresztül, a récsei úton észak-felé meneteltek. Feltenni volt a háborút járt szememnek, hogy a ruházat, felszerelés, az autógumi, minden vedonat új volt. Az édesapáméppen nálunk volt. Velem jött ki reggel a laktanyába, hogy megnézze a munkámat. Ezek után kísérttem háza. A Sugár úton és a Fő utcán még javában özönlöttek a németek. Éretlen kislányok visítottak és virágot dobáltak neki. Odamentem hozzájuk és lehardtam őket. Hát magyar lányok vagytok? Hazán azt se tudjuk, hogy mit akarnak, mit tehetünk mi velük, ők meg velünk.

Evek múlva, a nagyrecsei malamban találkoztam egy cipésszel, aki ezt is elmesélte nekem. Azt mondta, hogy neki sokszor jutott az eszébe ez a jelenet. Biztosra vette, hogy ezért én ebben a rendszerben valami nagykutya lettem.

2. sz. 1939. tévasszán megoperálták a jobb térde. Az a sérülésem ujult ki, amit 1936-ban szenvedtem, ami a fő oka az volt az olimpiai szereplésem győzelemének.

1941. tévasszán az akkor új versényszámok kiirt hadipisztoly lóvésbe magyar bajnok lettem. Ezen a versenyen együtt lőttem Takács Károly kétszeres olimpiai bajnokunkkal.

1940. tévasszán vettem részt utoljára, mint "öreg" öttusa-versenyen. A lóvászást megnyertem, az összesítésben talán 5-ik lettem.

1935-ban a Budapesten rendezett nemzetközi öttusa versenyen 196-os találattal 9 évig élő magyar rekordot lőttem az akkori Edrópa rekordot is beállítva.-

3.sz. Az országhatárt a német " SS." Hadszár hadosztály meneteszlopban, a hadosztály parancsnok személyes ellenőrzése mellett kellett átlépnünk.

4.sz. A nagyatádi állásharcok idején a megengedettnél sokkal több emberemet szabadságotam. Közülük néhány nem tért vissza. Az elrendelt csendőrségi nyomozást nem indítottam meg. Megtudtam, hogy Nagykanizsán a nyilasok a Károly laktanyában összpontosították a leventéket és kiviszik őket Németországba. Bementem hozzájuk és kér-

tem tőlük embereket, mert kevés volt a tüzérem. Azt akarták, álljak be az osztályommal együtt a légióba. Mi honvédek vagyunk pl. az összes zalaujlaki leventének simán kijutnia, akik se hozzá, se a németországban nem kerültek, hanem hazá mentek a szüleikhez.-

5.sz. A Múrán való átkelés előtt sok emberem hazament, akik a környékbeli falvakba valók voltak. Részben fogságba estek, részben megátlépésénél.

6.sz. 1954. tavaszán elvégeztem Budapesten az uszómester képző tanfolyamot és minősített uszómester lettem. Persze a könyvére semmit sem hozott.

7.sz. Főleg az okozott bajt, hogy a "Gábor Diák" felvételeihez meg a bábélnai szerződöttem előtt szerződtem ismét Zenthe Ferenc lovas képmésául lovas statisztának. A felvételek soká húzódtak a doviz miatt, ami a felvételek zömének helyét hosszú időn át borította. Bábélnán a szerződöttem alkalmával előre mondtam, hogy a film felvételekre lekötöttem már magam. Azt mondták, hogy nem baj, mert úgy sem várják és nem is várhatják tőlem, ha még 1. vagy 2 év múlva sem tudnék kézzelfogható eredményt felmutatni.

8.sz. Az öttusa lovas számában a 2-ik és 3-ik helyezettek / a világ bajnok Handrick és egy brazil származás, lovaglótanár/ holtversenyt lovagoltak. Kéttized másodperccel voltam mögöttük a 4-ik / tulajdonképpen a 3-ik/ Ezt a hájszálni időt pedig egyszerűen a vezetőm találmányu módszeremmel lovagoljak neki a kezdő szalagnak. Teljes sebességgel haladó lóval akartam áthaladni a reáht pillanatában a vonalon. Az esetelen zavarásuk miatt túl korán kezéltem a szalaghoz. Hogy idő előtt át ne szakítsam, mert az kizárt volna az egész versenyből, kétségbeesett cibálással felágaskadtam a illetve felágaskodtattam a lovam. Az ágaskodásból leesve, a hasával szakította el a szalagot és helyből kellett újra felgyergelni. Természetesen sokkal többet vesztettem 2-tized másodpercnél. Így a magyar ember csak Platty József volt Sellő nyergében az eddigi olimpiák során megtartott lovasversenyekben a 3-ik. A 4-ik helyenél még ma is a második vagyok az ilyen vonatkozásban a magyarok között.

9.sz. Nagykánizsai lakáson ablakaiból a mellékhelyiségekben a zsidó templom udvarára látni. Ide herdták össze a szerencsétleneket a deportálás előtt. Feleségem és anyósom nem minden keckáztatás nélkül engedtek le nekik cigarettát és ennivalót, tejet a csecsemőknek.

10.sz. Míg a bal vállam gyógyult megfordultam Budapesten is. Ott voltam egy országos öttusa lövészetben, ahol öttusázok és magyar löttek a régiak. Kézbevettem egy természetesen ismertlen pisztolyt. Legyöngültem, félig még betegen 9 évi teljes kihagyás után / csak 1943-ban a londoni olimpia előtti edzéseken volt pisztoly egyszer a kezemben, akkor is jól löttem / 194 pontos találettel löttem őket. Benedek Gábor 189, Szondi István világbajnokaink 191-t löttek.-

11.sz. Somogy megye lovassportjának a színvonalasítása a régi keretekre való kiszélesítése voltak. A feladatom lényege Szollár István

a tenyésztelap akkori vezetője minden lehető segítséget megadott. kb. 12 lovassal, kisgyarek és leányokkal is foglalkoztam. Apr. 15-én 8 lóval rendeztem újabb bemutatót, ami már az akadályversenyekre készülő lovak és lovasok vizsgája volt. A központból kiküldött szakértők előtt a halastevon, a homokbányán, árkokon és szentáson keresztül mutattuk be, hogy 3 és fél téli hónap alatt mit tanultunk. Tökéletes elismerést kaptam, de az anyagiak hiánya miatt csak erősen lecsökkentett keretben dolgozhattem tovább.-

Az öttusa sport megszervezése céljából a megyei MGH OSZ útján a pesti központban Katona szds-tól pisztolyokat kaptam, de sok Sárdra meg nem érkeztek. Megtudtam, hogy aposváron fogták a pisztolyokat. Újabb ígéretet kaptam, hogy küldenek pisztolyokat, hogy átveszik a "Zalka Máté" lovas szakosztály számára belezagolt lovaimat, de minden csak ígéret maradt.

12.sz. Édesapám az utcát mindig velem söpörtette, míg csak katona nem lettem. Hiába sirtam, hogy hádd söpörjem én az udvart a Julis helyett. Sokkal nagyobb az udvar, mint az utca. Jönnek a lányok, akikkel tánciskolába is jártam már, kinevetnek. Édesapám nem engedett a munkát ne szégyeljem. Az első világháború után úgynevezett "kiskertek" voltak a város tulsó felén. Mellette kellett a talicskát végigtolnom a városon a kapával meg a locsológannával. Nagyon féltem a lányok gunyolódásától, de megengedtem és gyerekeim is így nevelődnek.

13.sz. Utközben azon a lehetőségen történt a fejem, mi lenne, ha az épület folyósóablakáiból az udvarban levé németeket közrefognám és összelőném. Összesen lehetünk vagy 40-en. Azután eszembe jutott, hogy az előző napon megtartott öleslővészeten egyetlen puska sem működött akadálymentesen. Harc közben mégsem lehet lövésenkint a fegyverestársak szaladgálni.

14.sz. 1948. őszén az országos öttusa szövetségtől Lendvai Pál volt a vezető - azt a megbízást kaptam, hogy " Széles népi rétegekre kiterjesztve szervezzek " öttusa életet " alsó és somogy vármegyékben. Elsősorban a kanizsai rendőrséghez fordultam. Az ekkori parancsnok Gyula ügy. örül a dolognak és hajlandónak mutatkozott a közreműködésre. Aka kért, hogy a rendőr személyzet számára tartssak céllövő oktatót addig is, amíg öttusázhatunk majd. Közel fél évet át heti két alkalommal oktattam a céllővőszetet eleinte elméletben, a tanteremben majd az udvarra épített kispuska pisztoly lőtéren. A Bajk ügyvel lejeződött be. A Mart munkás sportegyesület kebelében vivő szakosztályt szerveztem. Péchy György szds. Németh László gyógyszerész és Mart tisztviselők Toth Tiber hdgy, voltak az alapító tagok. Elértünk hogy 50 inas és diákgyerek tanulták már a vivő sportot, Kanizsán. Az országos vidéki bajnokságon a törvivő csapatunk második lett Bpesten. Olyan bemutató vivőakadémia rendeztem, amelyen részt vettek Mészlay Lajos Sákovics és meg néhány olimpiai vivónk.

Propagáltam a Mart műszerészének találmányát, a tör és kardvivő zsűrígépet. Az lett a vége, hogy valami ostoba, irigy ju kitalálta, hogy " persze megint a régi tisztek akarnak urizálni" Nagy sajnálom, hogy az akkori büszkeségem miatt az a sok kanizsai gyerek nem tanult tovább vivni. Szembe kellett volna szállanom, mert újabb loesztehdő és az " öregek" a sirba viszik magukkal a tudományukat. A fiataloknak akkor előlről kell kezdeniök ehelyett, hogy ott folytathatnák, ahol mi ebbenhagytuk.

15.sz. A fonyódi " Járási Testnevelési és Sportbizottságnál" vállaltam, hogy megtanítom uszni az egész balatonfenyvesi iskolát

Legkiseb bek és az ervesi vizsgálaton be nam válók kivételével. Szép eredményt értem el, de a film felvételek miatt abba kellett hagynom.-

16.sz. Ugyan ebben az időben édesapám Kecskeméten régi barátját és tanártársát az idős zsidó Berkovics Arnoldot 2 deportáló szerevényről levétette. Sajnos a harmadik alkalommal nem járt sikerrel az újabb próbálkozása. Berkovics Arnold még anyai nagyapámnak is tanártársa volt. 2 gyermeke, Berkovics László és Aranka a magkeresztelkedésükkor 1920-ban a szüleim keresztgyermekai voltak. Aranka a felesége lett dr. Molnár Erik volt kecskeméti ügyvédnek, aki a háboru befejezése óta többször is volt különféle miniszterünk. A háboru előtti időben is közismert volt Kecskeméten, hogy dr. Molnár Erik kommunista beállitottságu ember. Édesapám mégis a segítségére volt a katonai szolgálataival kapcsolatos kérdésében, pedig az ilyen megnyilatkozásokat nézték jó szemmel.-

17.sz. Édesapám, mint történelmi tanár nagy ellensége volt a Habsburg szerezplésének. Megrázó képekben tudta elém állítani a szinte évszázadekint megújuló szabadságharcainkat. Ottó trónkövetelését és híveit is mélyen elítélte. Egy alkalommal azt kérdeztem tőle, lehettem vagy 14 éves, hogy mit tennénk édesapám, ha most választásokat tartanánk és ez ország megválasztaná Királya Ottót, akkor mit tennénk. Meglepő volt édesapám válasza: „ Akkor mi az alkotmányos érületünk-nél fogva meghajtanák a fejünket a többség akarata előtt és törvényes ellenzékbe vonulnánk!.

Másolat Hiteles:
Nagykanizsa, 1957.febr. 13.

Olárnnyik Lászlóné
ri.I.olsz.
Olárnnyik Lászlóné

TÖRTÉNELMI

Felvéve: 1957. február 12.-én a Nagykamizsa pf. 7314. alakulat elhárító iroda helyiségében.

Jelen vannak: A n t a l Ottó fhdgy vallomás tevő, Rétai József hdgy kihallgató.

A n t a l Ottó fhdgy, születtem 1930. július 12.-én Diosgyörben, anyám neve: Csundlerlik Jozefin, foglalkozása ht. tiszt, MSZMP tag vagyok, iskolai végzettségen 8. osztály, Nagykamizsa Szabadság tér 8 sz. alatt lakom

Az igazmondásra való figyelmeztetés után az alábbiakat adom elő:

1./Az ellenforradalom alatti napokban hány alkalommal volt a nemzetőrség épületében, milyen céllal, ott mit tapasztalt?

A pontos dátumra nem emlékszem de első alkalommal akkor voltam a nemzetőrség épületében amikor kimentem Magyarai, Kiss fhdgy-gyal azzal a céllal hogy megkérdezzük ott hogy hol lesz a diákok oktatása mivel előzőleg parancsot kaptunk arra hogy mi leszünk a diákok oktatói. Ekkor csak a lépcsőházig mentem, amikor egy ismeretlen személy átirányított a Sugár utcai iskolába. Másik alkalommal pedig akkor amikor parancsot kaptam Üveges örgy-től hogy állapítsam meg hogy mennyi fegyver van kint a nemzetőrségnél. En akkor Fekete fhdgy-gyal, Kiss fhdgy-gyal voltam kint. Összeírtuk az ott lévő fegyverek számát. Ott tartozkodtam kb. délután. Közben kimentem valamiért a folyosóra ott találtam Béri Ferenc volt étkezde gondnokot ő az ajtóban állt. Tőle kissé távolabb állt Orbán szds, és annak anyagi helyettese valami Horváth nevezetű. Orbán Horváthnak mondotta hogy behívtam ezt az embert és Bérire intett mert valami vaj van a fején, most ezt le fogom tartoztatni. A beszédje között megjegyezta hogy a büne valami olyasmi hogy nyugaton volt, pontosan azonban nem hallottam mert elmentem mellettük.

Ez alkalommal behoztam több felesleges fegyvert, majd másnap visszamentem még a fel nem írt fegyvereket felírni.

Ott ismerősökkel nem találtam. Illés fhdgy, oda volt vezényelve előttem ismeretlen célból.

2./Mikor tartott előadást a diákoknak, kinek a parancsára hol, milyen körülmények között.

Pontos dátumra nem emlékszem, de a hét vége felé volt, amikor egy reggel Üveges örgy parancsot adott nekem és Magyarai fhdgy-nak először Francia fhdgy keresztül, majd pedig személyesen is hogy menjek ki a Sugárutcai iskolába a diákoknak fegyverismeretből oktatni.

Antal Ottó

En még azon a napon kimentem Magyar László fhdgy, Kiss Sándor fhdgy-gyal először a nevezetőségépületéhez majd onnan a Sugár utcai gimnáziumba. Ekkor már az udvaron kb. 200 diák állt, sorakozóban és vártak bennünket. Az ott lévő tanárok üdvözöltek majd kérdezték hogy hányan jöttünk, és hogy gondoljuk az oktatást, erre megbeszéltük hogy 3 csoportban, forgószínpad szerűen. A tanárok elosztották a diákokat és megkezdték az oktatást, En a pистoly anyag ismeretét, működését oktattam. Ezen kívül géppisztoly, golyószóró, karabély lett oktatva kb. 1-1 1/2 órás váltással cserélődtek a diákok közöttünk.

Déltájban odajött hozzám a Kugler hdgy és közölte velünk hogy ugy intézzük hogy 1 órára legyünk kész, hogy 2 órára a diákok a Kossuth laktanyába tudjanak menni, mert ott lövészet lesz részükre.

1.óra tájban én befejeztem és bejöttem a laktanyába Tudomásom szerint a lövészetben jelen volt Magyar fhdgy is.

Másnap újra hívtak a tanárok bennünket azonban mi azt mondtuk hogy csak ha parancsot kapunk rá, mivel azonban újra parancsot nem kaptunk így nem is mentünk ki.

En az ott tartozkodó tanárok közül senkit nem ismerek névszerint.

Megkivánom jegyezni hogy az első kérdésre adott válaszómal kapcsolatban határozottan nem emlékszem arra hogy időrendi sorrendben először voltam a kint oktatni és azután a fegyvereket számba venni vagy fárditva.

Mást előadni nem kívánok, a vallomásomat az igazságnak megfelelően minden kényeztető eszköz nélkül tettem meg.

KMF.

Antal Otto
/:Antal Otto fhdgy:/
vallomástevő

Rétai József
/:Rétai József hdgy:/
kihallgató

TÖRTÉNELMI

1956 november 2-án mentem el a városi párt-
 bizottság helyiségébe, ahol Orbán szándékos
 volt a parancsnok. Ott megtartam meg a helyi
 vezet 3-dikán éjeli. 1956 november 4-én tehát vasár-
 nap este 6 órakor az Orbán kiadta hogy a ma-
 nál menjek mindenki az erdőbe de én egy ma-
 rátkommal hazamentem.

de róla

találkoztam Orbán szándékosával is mi-
 után felismertem azt mondta hogy a leg-
 közelebbi értesítést maradjak ot-
 tal.

TÖRTÉNELEM

Balatonkeresztúren Vajai pröpöst urat távezésünk előtt én kértem fel, hogy áldjon meg. Hogy Beross részesült-e az áldásban erre nem emlékszem, de nagyon valószínűnek tartom, hogy igen. Biztosan feltünőbb lett volna előttem, tehát jobban megmaradt volna az emlékezeteben, ha kivonta volna magát ez alól.-

Balatonkeresztúren szállott még be az autókba egy Mantuanó nevű fiatalember. Ők ketten majdnem végig velem voltak.

Ugy emlékezem, hogy a legutolsó délutánon, amikor már magam voltam, sokan jöttek be a pártházba. Mind fegyvert akart haza vinni. Nem nagyon tudtam rendet tartani. Egy erősen emelkedett, szeszese hangulatban lévő középkorú férfi addig erőszakoskodott, míg el nem vitt egy géppisztolyt. Mivel láttam, hogy így hamarabb szabadulok, egy másiknál néhány db. töltényt és talán 1.db. kézigránátot is adtam. Akkor érkezett a "Dózsa" laktanyából az a gyalogos szds, vagy fhdgy-is, aki a raktárból kiadta a fegyvereket. Mikor már így ketten voltunk az újabb telakedőknek együtt magyaráztuk meg, hogy ne kívánjanak tőlünk olyat, amivel nekünk családés embereknek ártanak.

Egy alkalommal valaki azt mondta, hogy egy zsidó, aki régi gyümölcskereskedő volt, a keresztneve úgy emlékezem György fegyvereket rejtetget. Ismerem régebről, mert mikor még maszek volt ő is, sokszor fuvaroztam neki főleg almát. Kimentek a lakására házkutatást tartottak nála, de nem találtak nála semmit. Bejött hozzám a pártházba és beszélgettünk néhány percig. Elmondta, hogy teherautóval szállított már Pestre élelmet és ezt folytatólagosan is csinálja illetve csinálni akarja. Kellene inkább valami fegyver az autóra, hogy ne legyenek kiszolgáltatva minden utánállónka ezekben a zavaros időkben. Kérdeztem tőle még családját is. Elmondta, hogy elvált. Megmesolyogtuk mindketten, mikor azt mondta magáról, hogy "Tudja, hogy én olyan vagány vagyok".

Azt is elmondták, hogy a pártház mögött lakott egy politikai tiszt, aki katonai teherautókba rakatta az irattárat és így azt biztonságba helyezte.

A fegyverek ellenőrzésére a "Dózsa" laktanyából Úveges örgy. két tisztet is rendelt ki. Az egyik gyalogos tiszt volt, aki legvégén átvette tőlem a maradék fegyvert, a másik az piros hajtókás, ugyancsak a "Dózsa" laktanyából tartozó fhdgy-volt, aki november 7-én Somogyfajszon letartóztatott és Nagykanizsára kísért. Rajtuk kívül még a "Gábor Áron" laktanyából is gyakran volt a pártházban egy fiatal tüzér tiszt, akiről az volt a benyomásom, hogy ezért tartozkodik nálunk, hogy ellenőrizzen bennünket. Ezek a tisztok Herváth Lajossal együtt iparkodtak a fegyvereket szakszerűen összeszedni és rendezni. A hangosírásokon is hirdették, hogy akinél jogtalanul van fegyver az szolgálásse be. A nemzetőrök közül Beross Ferenc jelentette egy alkalommal, hogy a városból behoztak talán 9.db. géppisztolyt.

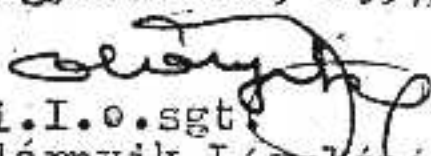
Az a gyalogos fhdgy vagy szds, akiről fentebb is írtam november 7-utól a nagykanizsai "Dózsa" laktanyában a letartóztatásunk ideje alatt fejből mondta, hogy milyen fegyverből, hány db-ot adott ki a laktanya raktárából, hányat tudunk összeszedni a pártházban és ebből ismét hány db- került a városba, mert legvégén a fegyverek maradékát is velem rakatta az autóra. Ugy mondta, hogy a golyószerők mind megvannak, a pukákból néhány, a géppisztolyból több hiányzik. Pisztoly veszett el a legtöbb.

Sem a "Gábor Áron" sem a határőrség "lak tányban" nem jártam egy alkalommal sem. A "Dózsa" laktanya ezredparancsnoki irodájában több-

szőr is megjelentem, de mindig Úveges örgy. hívására. Egy elke-
lemmal eléje vezették az ezred letartóztatás, vagy őrizetben lévő
"D" tisztjét. Elöttem kérték Úveges ögy-öt, hogy a fizetésük fo-
lyósításáig a családjaiknak adjanak előleget. Ezt Úveges maga
ajánlotta fel nekik, a kérésük első részének meghallgatása után.-

Másolat Hiteles:

Nagykanizsa, 1957. febr. 12-én.

ri. I. o. sgt.

Oláryik Lászlóné:

TÖRTÉNETI HÍVATÁI

J E G Y Z Ő K Ö N Y V .

Felvéve 1957. február 28-án a nagykanizsai járási rendőrkapitányság hivatalos helyiségében.

H a r k á n y László
Galambok, 1932. febr. 4.
Kulosár Mária
tanár
nő, Nagy Máriaival
Nagykanizsa, Királyi Pál u 5/a

Kérdés: Mondja el milyen körülmények között ismerte meg Orbán Nándort. Mit tud a gimnáziumban kifejtett tevékenységéről:

Felelet: Igazgatói körözlény alapján berendelték bennünket értekezletre. 1956. október 31-én pár perces késéssel érkeztem amikor a helyiségben léptem Orbán Nándor az asztalnál állva beszélt. Elmondta, hogy őt bízták meg a Nemzetőrség vezetésével. Az ifjuság közül is sokan akarnak részt venni a Nemzetőrség munkájában és számukra az iskolában lesz kiképzés, természetesen tanári felügyelet mellett. A kiképzés célját az alábbiakban határozta meg: Város rendjének a fenntartása. Ha a várost megtámadják az orosz csapatok és ha védelemre kerül sor, akkor ebben a diákság is részt vesz. Más tevékenységről nem tudok. Tanár társaimtól tudtam meg, hogy Orbán Nándor horthyista katonatiszt volt és mint sportoló részt vett a berlini olimpiáson is. Ezen az értekezleten jelen volt még egy ismeretlen vasutas egyenruhás személy is aki végighallgatta Orbán beszédét, majd utána elvagyult az udvaron lévő diákság között.

Az ügyvel kapcsolatosan más előadni valóm nincs. Vallomásom az igazságnak megfelelően tettem meg minden kényszerítő eszköz nélkül. A jkv. elolvasás után h.h. aláírom.

Felvette:

Harkány László
Harkány László

B.M. Járási Rendőrkapitányság

Nagykanizsai Járás

71

Órízetbevételi Utasítás.

Utasítom a Járási Kapitányság fogdakészítőt, hogy a Kapitányság fogdájába helyezze el Orbán Andor Nagykanizsai lakost a további intézéséig.

Egyben utasítom, hogy a megfelelő ellátásáról gondoskodjon.

Nagykanizsa 1957 febr. 5-án

Silló András r. őrgy.
Kapitányság vezetője.

A fogdába elhelyeztem

Nagykanizsa 1957 febr. 5. é. 16. órakor.

Silló András
fogda kezelő

Horváth György r. őrgy. vez. sz. r. őrsz.

J e g y z ö k ö n y v
Nagykanizsa 1957 február 19.

A jegyzőkönyv felvételét Nagykanizsán 1957 február 19-én a nagykanizsai rendőr kapitányság helyiségében, Orbán Nándor kihallgatása alkalmával

O r b á n Nándor
1910 febr.10 Kecskemét
Willer Gizella
idomár, /v ht. tisztt/
Somogyfejsz

Az igazmondásra való figyelmeztetés után az alábbiakat adja elő a hozzá intézett kérdésekre:

Tegyen vallomást arra, hogy a nagykanizsai "Nemzeti Bizottságon" bellül alakult katonai tanácsnak kik voltak a tagjai:

felelet: Nincs arról konkrétan tudomásom, hogy a "Nemzeti Bizottságon" bellül alakult volna "katonai tanács", azonban a következtetésem az, hogy valamilyen szervnek kellett alakulni, mert egyes volt katonai tiszteknek olyan funkciója volt, mely csak arra engedett következtetni. Ilyen volt HONTI György v. ht. szds. akinek az aláírása nélkül fegyvereket senkinek nem lehetett kiadni.

Abban az esetben ha újszemből, vagy falvakról jöttek fegyverekért csak úgy volt lehetséges kiadni részükre, ha azt megelőzően HONTI György aláírásával igazolta annak kiadását.

Kérdés: Honént tudja, hogy HONTI György aláírása nélkül fegyvereket kiadni nem volt szabad?

Felelet: Emlékezetem szerint 1956 nov. 1-2. án egy megalakult "nemzeti őrségnek" fegyvereket kértem Úveges Lajos örgy. tól aki ebben az időbe itt teljesített szolgálatot. Úveges örgy. tudomásomra hozta, hogy a következő időben nem ő, hanem Cserpalkovics határőr örgy. fog adni. Ezután telefonon keresztül kértem Cserpalkovics örgy. hogy részemre, illetve a megalakult csoport részére fegyvereket adjon. Cserpalkovics telefonon keresztül tudomásomra hozta, hogy a jövőben csak akkor adható ki fegyver, ha az igénylést HONTI György volt ht. szds. aláírásával igazolja.

Kérdés: HONTI-György v. ht. szds.-nak hol volt az ellenforradalom alatt az irodálya?

Felelet: Nem tudok arról, hogy HONTI Györgynek lett volna irodálya én magam kerestem, illetve kerestettem több esetben, amikor fegyvereket jöttek hozzám a Tanácsnál, de nem találtam meg, így egy alkalommal elmentem a lakására Merkli Benus József gyógyszerész házában ahol lakott. Felkerestem azzal, hogy menyit ember kér fegyvert tőlem sok embert utasítottam hozzá, és nem találják meg, mondja meg, hogy a jövőben hová küldje őket. Ekkor tudomásomra hozta, hogy Cserpalkovics kijelentette, hogy fegyvereket nem fog a jövőben kiadni. Ennek tudomásul vétele után én a lakásáról elköltöztem.

Törlés

77

Kérdés: Kik voltak azok a volt ht. tisztek az ezredet irakomban ellenforradalmi tevékenységben részt vettek:

Felelet: Nincs arról tudomásom, hogy volt katona tisztek vettek volna részt az ellenforradalmi tevékenységben Honti György és Háriszds-on kívül. Hári egy esetben a volt MDP. székháza előtt emfogatott azzal, hogy őt is oszam be valamilyen szolgálta ban. Őt ismertem az ellenforradalom előtt is mivel 1942 ben idehe jezésenkör ő már itt teljesített szolgálatot mint aktív katona tisztt. Hárinak azt mondtam az ő kérésére, hogy menjen ki a MÁV. -hoz és az ott szolgáló teljesítő őrség parancsnokával 24-óránként váltsák egymást. Nem tudok arra felvilágosítást adni, hogy az őrség nek a parancsnokát hogy hívják, de valószínű, hogy katona tisztt vol amit magatartásából itélek meg.

Kérdés: Kinevezte ki az Állomás őrség parancsnokát és hol:

Felelet: Az őrség parancsnokát én neveztem ki, az MDP. székházban székely "Nemzetőrség" helyiségben. Emlékezetem szerint kb. 8-ad magával jöttek hozzám, hogy bizzam meg őt feladattal. Kérésére eleget téve azt a megbízatást adtam neki, hogy az állomáson lévő rendőr-őrs vezetését vegye át, illetve erő sitse meg az őrsöt. Ennek eleget is tett mert egy esetben ellenőri tem is őket.

Kérdés: Kik voltak azok a személyek akik felkeresték ezen az alkal lomkor.

Felelet: A neveket megmondani nem tudom, de úgy emlékszem, hogy volt közöttük egy tiszt helyettes is. Ezt onént veszem, hogy amikor még egykanizsán laktam dolgoztunk együtt és akkor mondta, hogy ő tiszt helyettes volt. Ugyancsak úgy emlékszem, hogy, amikor bejött hozzám jelentkezett is mint tiszt helyettes.

A fenti személyekkel kapcsolatban még elmondani kívánom, hogy egy alkalommal szombat napon Üveges őrgy. hívására kimentünk a laktanyába: Honti György és Orbán Nándor és egy előttem ismeret len nevű személy aki a honvédség ellenőrző bizottságnak volt a tagja. Ezen a napon volt egy olyan irányu megbeszélés, hogy a rész leges mozgósítást megtargyadjuk. Üveges őrgy. arról beszélt, hogy a részleges mozgósításra ~~akkor~~ végrehajtásának mik a lehetőségei és módjai. Honti és én Orbán nándor azon a véleményen voltunk hogy teljes mozgósítást végrehajtani nem tudunk ezera véle ményen volt Üveges őrgy és gyimesi szds. Üveges őrgy feltette a kérdést Gyimesi szds-nek hogy részleges mozgósításra van e módunk. Gyimesi igenlő választ adott Üvegesnek.

Megjegyezni kívánom hogy n. Kanizsára való érkezésem utáni napon reggel 9 órákor a tanácsnál tartott gyűlésen Üveges bejelentette azt a szándékát hogy az ezredének kereteit 200 fő-vel óhajtja feltölteni. Következtetésem, hogy azza a céllal mivel megsokaso dott lett a feladat / őrségek felállítására járőrözések utak bizto sítása stb.

A fent említett biztosítás célja az volt, -vártuk a szovjet csapa tok támadását és ezt megakartuk akadályozni.

A fentiekkel egyet értve aláírom.

Orbán Nándor

.....
kihallgatott

81

J e g y z ő k ö n y v .

A jegyzőkönyv készült a nagykanizsai járásí Rendőrkapitányság hivatali helyiségében 1957. február 26-án.

Kovács József
Művegyesztur 1949 ápr. 27.
Műzár Anna
tanuló
Nagykanizsa Néphadsereg u 29. sz.

Ismertesse milyen körülmények között került a fegyveres kiképzésre összegyűlt diákok közé:

A városban sétáltam amikor iszola tárgaim közöttém velem, hogy másnap menjek be az iskolába. Másnap megjelentem az iskolában ahol előadást hallgattam meg. Ezt megelőzőleg a mi csoportunknál Rattai Gyula tanár a következőben ismertette azt hogy miért van szükség a mi kiképzésünkre "Nem tudjuk, hogy még mi lesz de mindenesetre jó ha értünk a fegyver kezeléséhez. Jó lesz ez még az életünk megvédésére is" Az elméleti előadások után ismertették a lézigránát, gelyeszeró és géppisztolyok A délutáni órában katonai löpőnyt kaptunk "Nemzetőrsegétől" majd utána a Kossuth leányába mentünk ahol katonai puskával lötünk. Másnap géppisztollyal lötünk egyes és rövid sorozatot. Minden elemmel velünk volt Rattai Gyula tanár.

Az ügyel kapcsolatban mást előadni nem tudok. A kihallgatás alkalmával jelen volt Kovács Dezső mint szülő. A jöv. felolvasás után h. h. aláírom.

Felvette:

[Handwritten signature]

Kovács József
Kovács József tanuló

J e g y z ő k ö n y v .

A jegyzőkönyv készült a nagykanizsai járási Rendőrségi kapitányság hivatali helyiségében 1957 február 26-án.

V i o l a " L á s z l ó
Nagykanizsa, 1940. VII. 11.
Férjantai Anna
tanult
Nagykanizsa Hótvös tér 14.

Mondja el hogyan értesült arról hogy az iskolában kell bemenni annak ellenére, hogy szünetet rendeltek el!

November 1-én a tanteremből jövet találkoztam egy első járási diáktársammal. Azt közölte velem, hogy másnap reggel 9 órára menjek be az iskolába vigyek magammal egy üres literes üveget és vettát, hogy milyen célból ezt nem mondotta. Másnap reggel megjelentem az iskolában ahol már többen voltak ekkor három helyen megkezdődött az elméleti oktatás a fegyvereknél. Három helyen voltam a géppisztoly, golyószűrő és a katonai karabélyról tartott ismeretterjesztés a katonák. Délután újból elmentem az iskolába ahol a katonák javaslatára a katonai löpényt vettünk fel mivel hogy az eset az első. A kassuth tanterembe mentünk ahol hatos csoportba megkezdődött a karabélyal a lövészet. Másnap pedig géppisztolyt is lőttünk. A mi csoportunknál mindig velünk volt Páles László tanár.

Hogy meggyőzték meg megunkat, hogy miért kell fegyvert fogni és kiképzésben részt venni.

Az első nap alkalmával Orbán Nándor említette, hogy a diákok a legvégső esetben kerülnek bevetésre. Ez alkalmával a katonaszobában Harkány László említette, hogy nyugodjunk meg mert Herora csak a legvégső esetben kerül sor. Harkány csak egy alkalmával vett részt a lövészetben. Harkány mint osztályfőnökünk azt nagyon szeretjük, osztályfőnöki órák beszédét "osztályon de legnagyabban tartozta a röpcédulák készítését. Dezső László nyugatra szökött diák levelét osztályunkban felelvezt melyhez hozzá fűzte, hogy helytelenítette a levelét és céltalannak tartotta a nyugatra való kiszökést.

Az üggyel kapcsolatban egyéb előadnivalóm nincs a kihallgatás jelen volt Viola Kálmánné mint szülő. A jkv felelvesés után h.h. aláírom.

TH/V-142842

Viola László
Viola László

J e g y z ő k ö n y v.

Nagykanizsa 1957. év. február hó 25-én.

Felvéve a BN. Járásai Rendőrséghivatalon 1957. év. febr. hó 25-én. Herkány László kihelgatása alkalmával.

A hamis vallomás törvényes követelményeire való figyelmenntetés után az alábbiakat kívánja elmondani.

Kérem ismertesse személyadatát:

H e r k á n y László
Gyöngyös 1932. II. 4.
Tanár
Nagykanizsa királyi Pál u. 5/a.

Kérem tegyen vallomást arról, hogy a Gimnáziumban szervezett fegyveres csoportba a diákok közül kik vettek részt.

Mint ahogy már korábbi vallomásomban említettem, hogy én is részt vettem az Orbán Kálmán szaksz. által tartott gyűlésen, melyen a diákság szervezésével kapcsolatban volt szó, azonban sem másnap, hanem harmadnap mentem be az iskolába, illetve találkoztam azokkal a diákokkal, akik végül eredményben fegyveres szervezetet alkottak.

Találkoztam szerint ezek között a diákok között leginkább Nagykanizsai lakosú személyek voltak, mivel a vidékiek az októberi események hatására szüleikhez távoztak. A diákok közül láttam ott résztvevőként a p. Fidor IV./Boros Árpád III/b. Wirt Gyula IV./d. x. en. d. István IV./d. D. S. S. László III./d. A. G. G. O. S. Attila II./d. tanulókat, de a létszám ennek a fegyveres csoportnak kb. 60-főből állott. A többi diákokra már nem emlékszem.

Mit tud arról, hogy a fentemlített diákok, milyen felszereléssel rendelkeztek, ahol tartották, és Ön a diákokkal együtt milyen kiképzésen vett részt.

Találkoztam szerint a tanári szoba mellett volt egy helyiség, melyben tudomásom szerint 48 cm. detárású géppisztolyok voltak elhelyezve, amelyel a diákokat képezték ki, illetve lögyakorlaton vettek részt. Ahogyan emlékszem kb. 6-7- ilyen géppisztoly volt, azonban ezen a napon nem

90

Az lövészeten én is részt vettem mindössze 4- géppisztolyt vittünk ki. A szabályok a fules melyben a fegyverek voltak elhelyezve, valamely tanár birtokában volt. Ezenkívül a szervezett csoport tagjainak honvédségi löppeny volt kiadva.

Az utolsó napi kiképzési napon, melynek dátumára már nem emlékszem, találkoztam a diákokkal a lövészetre indultak, így én is hozzájuk csatlakoztam, és részt vettem a lövészeten amely a Récsai uti új lejtőn fedett lötéren volt. A lövészeti jelenlévő két katonai segítségével szervezetteren folyt le.

Kiván-e még a fenti ügyvel kapcsolatban egyebet elmondani.

Egyebet az ügyre vonatkozóan elmondani nem kívánok, valamint az igazságot megfelelően tettem minden kényesítő eszköz nélkül, melyet elolvasás után h.h. aláírok.

Elft.

Elvett:

Imre Kovács

Kihalgotott:

Harman Laci

TÖRTÉNÉNETI

Somogyárdon a tüntető menetben részt vett az egész tenyésztelep. A menetet egy odaválási gazdaember vezette, aki többször, fémhangon kérte és felszólította a résztvevőket, hogy tartózkodjanak minden rendbontástól, erőszakoskodástól és komoly, magyar emberhez illő módon viselkedjenek. Egy ízben hallottam hátulról dyan kiáltást, hogy „verjük meg a Vörös Dúcét!” Azonnal letorkolta nemcsak az előbb említett gazdaember, hanem az állami versenylötenyésztelep vezetője, Antunovics Daniel is. A menet alatt legtöbbször a Kossuth nótát, majd néhány Katolán nótát énekeltünk pl. a „Föl-föl vitézek a csaláta kezdődött.” Jelzavart voltak: „Éljen a független, szabad Magyar ország!” „Az ország menjenek haza!” „Szabad választásukat!” A menet az iskola előtt ért véget. A templomi lástyaajándék egy korasz-

fiú elszavalta a „Falpra Magyar!”, egy so-
 mogsárdi gazdálkodó pedig még két
 zafias verset. Mind elénkeltük a „Klím”
 és a „Szózatot.” Javaslát hangzott el, ho-
 másnap, úgy emlékezem vasárnapon, me-
 jünk be mindannyian Kaposvárra, csatl-
 kozzanak hozzánk a közbeeső falvak
 is és úgy menjünk ugyanilyen tünnetés-
 a megye székhelyre. Ezt a javaslatot
 vetették és azt határozták, hogy 8, vagy
 10 tagú küldöttséget választanak, akik
 Kaposváron képviseljék a községet. A
 megválasztottakat nem tudom felsorolni.
 Azt tudom, hogy az állatorvosunk és
 agronomusunk benn voltak néhány le-
 vász gyerekekkel. Ezt biztosan tudom, mert
 egy héttel ezelőtt waggonban vittem tovább

Alagya. Velem volt egy Nagy Mihály nevű, pesti lovászgyerek, aki mesélte, hogy Sziklay Jván agronomus őt igazolta a mindkét igazoló járók előtt, mert nem volt nála a stemélyazonossági igazolványa. Biztos vagyok felőle, hogy ennek a két fiatalembernek köszönhető, hogy nem került sor erőszakoskodásra. Sírman visszatértek Sárdra.

Később, úgy tudom a Községben Antunovits Dánielre bízta a vezetést és így biztosították, hogy a faluban rend volt.

A somogyvári tüntetést megelőző napokban a Község rendőrével beszélgettem, akitől valaki azt kérdezte, hogy mit tennie, ha itt is volna tüntetés? Ő azt válaszolta, hogy bemotorozna Kaposvár

122 jelenteni

ra, egyedül, egyebet nem tehetne.

Vasárnap át kellett lovagolnom Pusztai
rénybe. Uttközben előttem vonult el a
zsákiak menete, akik a somogyiakra
hasonlóan, de még nyugodtabban vis-
kedtek. A „Kossuth nótán” kívül az „Isten
Hazánkért tétdelünk előtted”, meg az
charisztikus himnuszból: „Főtassz
gyé ~~te~~ békeességben minden népet
nemzetet!” templomi énekekkel énekelték.

A pontos dátumra nem emlékezem
Vagy X. 34-n, vagy XI. 4-n déltájt telefon-
zenét kaptam a postáról, hogy azo-
nal menjek haza Somogyfajszra, me-
gisznek Nagykanizsára a nemzetö-
ség parancsnokának.

Hazatérve Botos Ferenc nevű fiatal embert
 találtam a lakásom előtt álló autóval, aki
 azt mondta, hogy siessenek, mert a Kani-
 zsaiak nagyon várnak. Meg kell szervez-
 ni a nemzetőrséget és ezáltal rendet
 kell teremteni. Már különböző tüntetések
 voltak Kanizsán, a legkülönbözőbb bizott-
 ságok alakultak, de tenni senki nem tett
 semmit. Az egyetlen komoly eredmény
 az volt, hogy a gépgyár munkásaiból ala-
 kult nemzetőrök a rendőrségen tartot-
 tak szolgálatot és a rendőrök mellett
 mindenütt volt egy nemzetőr.

Kanizsára érve Dr. Danka Mihály orvos
 barátomhoz vittem, aki azt mondta,
 hogy az ő száján szaladt ki először a

12 d

szó, hogy egy ember van aki itt most
rendet tudna teremteni, az pedig, az
bár Náci. Így jött értem az autó. Igaz
az, hogy a feleségemnek Somogyfajsi
azt mondták, hogy ha nem vállalna
a földadatot, úgy a „földadalmi erő”
hoz nyúlnának. Nekem azonban b
tos az érzésem, hogy tréfásan mon
hatták, de a feleségem nem nagyon
érti a tréfát és nagyon megijedt.
Azzal búcsúzott tőlem, hogy „eszed
legyen, gondolj ránk, ne veszítsd el
a higgadtságod.” Jól esett a Kanizs
án bizalma is és a feleségem útr
valója! Biztosan láttam, hogy a két,
szólag eltérő kívánságot csak úgy ol
hatom meg maradéktalanul, ha a

THIV-142842

leségemre hallgatók.

125

Nagykanizsán Dr. Lékay Gyula irányította a város Közigazgatását Dr. Pajzós Ferencsel. Mindkettőjükkel abban állapodtunk meg, szösz szerint: "A humánus útjáról le nem térünk!" Magyarul mondván embarségesen kell minden kérdést megoldanunk és a törvényességet oly mértékben kell szem előtt tartanunk, hogy tetteinkért helyt is állhassunk mindenkor.

Másnap dé. hosszú tárgyaláson vettem részt, ahol a sok között részt vettek Szalai szds, a rendőrség és Teleki szds., a helyőrség parancsnoka. Az egész hangulat nagyon elszomorító volt, mert szinte mindenkét gyásúsították és kifogásolták hogy a

régi parancsnokok még most is a
 helyükön vannak. Üveges őrnagyot, a
 ezred parancsnokát sokan támad
 hogy úgy tudják ő lövetett a tömeg
 zé. A rendőrségen ^{fős} 8 avh. kirendelts
 volt, akik a városban tartózkodnak
 most is. Le kell őket tartóztatni és
 őrizetben tartani a párt vezetőin
 és a honvédség politikai tisztjain
 együtt. A városban az egész ország te
 rületéről származó államvédelmiel, ka
 nári, pártemberek bujkálnak és ha
 nem tudunk róluk, mert a köteles
 rendőri bejelentésnek nem tettek e
 gyet, lángba borítják a várost. Végül
 azt javasoltam, hogy egyelőre senkit
 tartóztassunk le. Nem féltem elmenni
 Kanizsára, tehát joggal elvárhatom,

127
hogy a Kanizsaiak se féljenek a sa-
ját városukban. Néhány napot kérek,
amíg a nemzetőrséget annyira meg tu-
dom szervezni, hogy a rendőrséggel
kapótvá a meglévő utca és házfőmbesze-
vezet felhasználásával a várost át
tudjuk fésülni és az esetleges buj-
kálókat igazoltathatjuk. Voltak, akik
túlságosan jóhiszeműnek tartottak, de
mondtam, hogy egész életemben az vol-
tam és a javaslatom elfogadták.

Mutattam egy röplapot, amit a győri-
ek adtak ki és amelyben az állott, hogy
a rendőrség és a honvédség fegyver-
löszét és kikapzók vezénylésével
segítse a nemzetőrségek megszer-
vezését. Ezt kértem Teleki szás, hely-

118.
ország parancsnoktól. Azt a választ
ta, hogy neki ehhez külön parancs
van szüksége a saját felsőbb para-
nokságtól. Egész napon próbálkoztam
összeköttetést kapni Győrrel, de csak
Ká délutánra sikerült géptávítón választ
kapnom. „Kérje katonai tanbeszélőn” volt a
veg. Sem Teleki, sem Üveges ornamagyot nem tu-
tam előkeríteni. Mire este felé, sötétben vissza-
tem a pántházba, amit nemzetűt lakítanyer
nereztek ki, ott óriási fejtelenséget találtam
herautó-teleherautót ért, tele fegyverrel, lösz-
rel és ruházattal. Ismeretlen emberek töme-
soll fiatal, néhányan borosan egymás hasána-
földitve a géppisztolyokat tároztak és fo-
títottak, kézigyánatókat élesítettek és mind-
akkart vonulni a Sármelek melletti települöte
megzallásata érkezett orosz páncélosok el-
Minden erőm, nyugalmam és tapasztaltságom-
ra szükségem volt, hogy ebből a zűrt-zavartól
megszabadítsam a várost. Átsejáládtam a

tanácsadója és kijelentettem, hogy ha a hatam
mögött ilyen ostobán megfontolatlan intézkedése-
ket tesznek, akkor ezekért engem ^{nem} terhelve fe-
lelősség sem. Találtam ott, a tanácsnál egy
hiatalos embert, aki azt mesélte, hogy most érke-
zett Győrből. Ezt átvittem a partházba, fölál-
lítottam egy asztalt és elmondatam vele a
győri tapasztalatait. Míg ő a győri szellemi-
tartott előadást, a sajtótató tömeg hatamö-
gött megkezdtem a komolyabban viselke-
dőnk királogatását és velük a többieket
is iparkodtam rajokba szervezni. Közben
érkezett a légvédelmiertől egy toborzó jár-
őr, akiket 16-17 óráig jelentkezőt maguk-
kal vitték. A jelentkezősi lázat kihaszna-
lva, vagy 50 főt az ezredhez irányítottam. A
legnébesezen túl voltam. A megmaradtok
állandó foglalkoztatására állandó kapu és
belső őrséget állítottam és útbejáró járőrö-
ket küldtem ki, amikor csak este vettem,
hogy nem férnek a börtökben. Egész éjjel

130 hálóingre vetkőzve aludtam közöttük, hogy megnyugtassam őket.

Reggelente Szodán Lajos / a keresetn
re nem biztos, a ferenczendi gondnok
kiment a piacra és a hivatalos áron vás
tálk azt a tojást és tejet, amit sokszor
áron akartak eladni. A ferenczendi és
rista plébánián megkértem a papokat, hogy
szószékéről hirdessék, hogy istentelen dolog
lyenkor az ilyen indokolatlan árdrágítás. A pe
gyereknek, munkások, diákok vére-hullásá
rán szabadult meg a parasztság a kötele
beszolgáltatásoktól, ne válaszoljon ilyen
ési módon.

Összehívtam a középiskolák férfi taná
Elmondottam nekik, hogy az én szüleim is
tanáremberek voltak. Belém nevelték, h
mi vagyunk a nemzet napstamosai. Ha
gyermek és 2 beteg asszony mellől el ma
tem jönni Kanizsára, hogy ne botuljon lán
az egész ország és meg tudjuk menteni am
csak tudunk, akkor ők is vállalják vele

együtt. Attól kérték, hogy az akkor³ már
megigért, kiképzőkkel együtt, a tanítványai-
kal a nemzetőrség gerincét alkotják és ki-
a saját osztályából alakítandó szakasza-
tanácsnoksgát vállalják. Egyikük azt mon-
dotta, hogy ő párttag volt, de kért, hogy te-
kintsük el ettől, ő vállalja az osztály ki-
képzését. Mind hozzájárultunk. A kiképzés
szépén kezdődött, csak a rend láttára a
nem iskolások is sokan odatolakodtak
és sok zavart keltettek, mert a rend fön-
tartását nehezítették. Egy ebédutáni esett
az első lögyakorlat valódi novemberi havas
esőben. Üreges őrnagy engedélyezte ezt az
alkalomra a köpönyeges kiosztását. A lövé-
szetet a „Sáborban” lakóanyagán kívül épült, új lak-
tanya lövész, fedett löcsarnokban tartottuk. Nagy
elégítelt ezeket, mikor tanításokkal az oldal-
kon, és tekkkel az előlön, fegyelmezettlen me-
netelt a havas esőben-sárban a lakóanyagba és
vissza.

Növeben a vasút állomásán sikerült néhány idő-
sebb nemzetőrrrel megismerőtenem az ottani

132
rendőröket. Egy ízben éjjel ellenőriztem őket.
Rendet találtam náluk, de azután sok panasz
hallottam róluk, hogy ittasak voltak.

Az üzemek, környező községei ostromok
hogy adják nekik fegyvert. Erre Hontt György
Kapott megbízatást. Így csak a 2 szeszgyárt
az útkarbantartó vállalat számára adtam
fegyvereket. Az előbb említett éjjeli ellenőrt
során mindhárommal ellenőriztem. Még a le
tolsó napon a repülőtet magára maradt go
noknál küldtem ki egy drb. fegyvert. Én
a 4 helyről úgy tudom, hogy be is szolgálták
a fegyvereket.

Egy délután jelentették, hogy Cserefőn a s
hegyen egy drb-s berette magát egy pinc
és lövedékesével remülékben tartja a
nyakát. 2 rendőrt és 2 honvédet küldtem és

nehány nemzetőrrel útnak indítottam őket.
Az vártdk, hogy magam megyek velük, de
én az előbb leírt ellenőrzéseket végeztem.

Valamelyikük bölcsen kitalálta, hogy ilyet
nem lehet éjjel csinálni és a Cserefő h

lyett utallenörzést tartottak. 3 árh-st fog-¹³³
tak, akik autóval nyugatra akartak diszi-
olálni. Azonnal elküldtem őket a rendő-
ségbe, ahol a kihallgatásukon ott várakozó
nemzetőrrel elhoztam.

Rendület baj volt a laktanyákból szervezette-
nül elhurcolt és még útközben szétfordított fe-
gyverekkel. Jöttek a panaszok, hogy az évek óta
határgban élő szomszédok most fegyverrel
fenyegetik egymást.

A határvidéki parancsnok Cser-palko-
vics őrnagy lett, aki a fegyverek kiosztá-
sát beosztotta.

A Nagy Imre semlegességi nyilatkozatát
követő napon valószínűsítés dradattal kellett szem-
beállanom, hogy most őket kiontják az utol-
só csöpp vérüket, de fegyverrel a kezben akar-
nak meghalni. Annyi részeg férficsókot kap-
tam, hogy már a tülközést is abbahagy-
tam. Mindenkit külön iparkodtam meggyőze-
ni, hogy még ennél a fene-nagy szesz báto-
sdgnál is hatalmasabb dolog a semle-

134

gesség, ami egy szót és mindenkorra
szünteti ebben a csöpp hazában az
lan vérontást.

A tanácsházától azt a telefonparancsot
kaptam, hogy a fiatalokat küldjék ha-
gessék el minden papírost, majd ez
üveges őrnagy elrendelte, hogy a párn-
adjanak át a tendőzőknek, a marac-
segycet, löstent, kiegészítőt és ruha-
pedig a honvédségnek.

Miután a két parancsot visszaism-
tem a telefonba, magam maradtam
rendőrkkel és katonákkal, akiknek
den maradványt átadtam.

XI. 7-től 3 napon át letartóztatás-
voltam üveges őrnagynál. Azt mondot-
hogy a kaposvári ügyészség fog kiho-
ni.

Kaposvár, 1957. I. 1. *Olivan Vándor*

1 elv. 2
135

J e g y z ő k ö n y v.

Készült a Nagykanizsai Rendőrkapitányság hivatalos helyiségében Tóth József Nagykanizsai lakos kihallgatásáról:

Tóth József.
Nagykanizsa 1931.márc.17.
Kovács Jolán.
kohó és gépipari technikum.
technikus.
pártonkívüli.
Nagykanizsa Néphadsereg ut. 92. szám.

A hamistanuzás törvényes következményeire való figyelmeztetés után az aláírást adom elő:

Kérdés: Mikor kezdődött Nagykanizsán az ellenforradalom és milyen ténykedések voltak?

Felelet: 1956. október 24-én szombati napon a Nagykanizsa-i vasipari vállalat 2.számú telepére ahol én is dolgozok mint technikus egy telefon értesítés érkezett, hogy csatlakozzunk a Vasöntödéhez, mely a központunk és vegyünk részt a tüntetésben. Az értesítést hogy ki adta névszerint megnevezni nem tudom. A művezető kapta az értesítést, hogy vonuljunk fel. Ezek után felsorakoztunk és megvártuk az esernyőgyári dolgozókat, akikkel együtt felvonultunk a Vasöntödéhez, azonban már a tömeggel a Zrinyi utca végén találkoztunk és hozzájuk csatlakoztunk. A felvonul. tömeg kb: 3-4-ezer ember lehet amikor először a rendőrség elé vonultunk és követeltük, hogy a rendőrség álljon közénk. Követelésünkre Szalai r.szds. bajtárossal együtt kb: 2-3. rendőr is közénk állt. A rendőrségtől a Dózsaa György laktanyához mentünk a tömeggel ahol, követeltük, hogy a honvédség től is álljanak közénk. Ez alkalommal Úveges Örgy. folytatott tárgyalást kb: 30-40. főből álló katonákkal adott közénk, fegyver nélkül. A tömegből kiabálták, hogy fegyvert is adjanak a népnek és a közénk küldött katonáknak, azonban Úveges Örgy. ezt megtagadta. Innen a Nagykanizsa-i határőr laktanyához vonultunk fel a tömeggel együtt ahol kb: hetedmagammal együtt bementünk a laktanyába és Csillag Örgy. beszélgettünk. Tőle is követeltünk katonákat azonban csak kb: 10. fő adott adni. Amikor a nétagu küldötség kijött a tömeg kiabált, hogy miért nem hoztuk ki fegyvereket. Ezek után már nem mentür senki sem a tömeg széteszlott.

Kérdés: Kik szervezték meg a Pártbizottság elleni tüntetést, illetve támadást és a Szabadság szobor ledöntését?

Felelet: Arra vonatkozólag semmit nem tudok, hogy kik szervezték meg a Pártbizottság elleni támadást és a Szabadság szobor ledöntését, mivel ekkor és már később érkeztem a helyszínre a szoborra már a kötelelet kötözték rá, azonban, hogy kik voltak azt nem tudom megnevezni. A pártbizottsághoz szintén akkor érkeztem meg amikor már vég

volt mindezenek és az ottlévő halottat hallgatott el. *[Handwritten signature]* 54.

TH/V-142842

az eredeti iraton!

Kérdés: Ön mikor kapcsolódott be aktívabban az ellenforradalomba és ott milyen megbízatása volt.

Felelet: 1956. október 27 és 29. közötti időben pontos napra nem emlékszem a Nagykanizsai Városi Tanács épületében volt a "Forradalmi Nemzeti Bizottság" ideiglenes alakuló gyűlése melyen a vállalat-részesről én is résztvettem. Ezen a gyűlésen minden vállalat vettek részt személyek akik képviselték a vállalatot. A gyűlés tárgya az volt, hogy íglenesen megváltják a "Forradalmi Nemzeti Tanácsot". Ezen a gyűlésen Dr. Lékai Gyula ügyvédet választották meg elnöknek. A vezetőségben volt még Zalán József, Dr. Pajzs Ferenc, több névre nem emlékszem vissza. Ezen a gyűlésen vetődött fel, hogy meg kell alakítani a nemzetőrséget és javaslat hangzott el, hogy vezetésével Orbán Nándort kell megalakítani. Ezt követő napokban ugyancsak volt egy gyűlés a gépgyár kultúrothonban, ahol szintén részt vettek itt már meglett választva a végleges "Forradalmi Nemzeti Tanács". A gyűlés tárgya volt még a város gazdasági vezetőinek a végleges megváltása. A gyűlés közben valaki bejelentette, hogy az ifjuság vonuljon el a másik teremben és alakítsa meg az ifjúsági szervezetet. ~~Nem tudom hogy alakult meg a "Nemzeti Ifjúsági Tanács" melynek elnöke volt a "nemzeti bizottságot" nem tudtuk megalakítani, mivel sok volt a vélemény hogy ki legyen a vezetője. A gyűlés végén már ott bejelentették, hogy megjött az Orbán volt szds. és a, pártbizottság épületében székelt aki beakar lépni az menjen oda. A gyűlés után elmentem és jelentkeztem a "Nemzetőrség"ben.~~

Kérdés: Mikor alakult meg a "Nemzetőrség" ki szervezte, ki lett a parancsnoka és tagjai.

Felelet: Emlékezetem szerint 1956. október 29-én alakult meg a "Nemzetőrség" Nagykanizsán, melynek parancsnoka Orbán Nándor volt ht. szds. lett. Kezdetben a "Nemzetőrséget" Mantuáno József szervezte majd motorkerékpárral, valahonnan a Balaton melől meghozta Orbán volt ht. szds. és utána neki adta át a szervezését melyet Orbán eléggé aktivan folytatott is. Orbán helyettes Boros Ferenc volt, tagjai Mendli Ferenc, Holan László, többi személyt névszerint megnevezni nem tudom.

Kérdés: Kinek az utasítására és mikor alakult meg a "Nemzetőrség" belül az úgynevezett "operatív" csoport.

Felelet: A fenti kérdésre vállszt adni nem tudok, mivel arról tudomásom nem volt, hogy ott valamilyen "operatív" csoport alakult volna, vagy én annak tagja lettem volna. Megemlíteni kívánom, hogy az alakulás alkalmával a legelső napon 16. an voltunk amikor Orbán megszólalt bennünket és bemutatkozott, majd később többen lettünk -és lehetőséges hogy ezt a 16. főt nevezték el "operatív" csoportnak". Ebben a 16. főben bent volt Hodány László, Mantuáno Ferenc és Boros is. Arról nem is halottam egész idő alatt, hogy az operatív csoportnak mi lett volna a feladata, lenetséges, hogy volt ilyenről megbeszélés azonban én ezen nem vettem részt.

Kérdés: Az Orbán vezetése alatt álló "Nemzetőrségnek" mi volt a feladata és jövőbeni feladatokról mit közöltek önnel.

Felelet: Feladatunk volt, hogy ellenőrzéseket hajtsunk végre és igazoltatásokat végezzünk a rendőrséggel karöltve. Orbán Nándortól olyan eligazításokat kaptunk, hogy a szökésben lévő AVH. tiszteket elkell fogni és előállítani, egyéb közönséges bűncsekmények megakadályozása a rend fentartása. Jövőbeni feladatunkról nem tudok mivel velünk nem közölték, mindenkor csak a kimenetelkor kapták meg az eligazítást.

[Handwritten signature]

Kérdés: Milyen utasításokat adott Orbán Nándor volt ht.szds.önöknek, utasításai nyomán hány AVH.tiszt lakásán jártak, vagy hány kommonistát állítottak elő.

Felelet: Konkrét utasításról nincsen másról tudomásom, mint arról hogy na máshonnan AVH.tisztek érkeznek azokat lekell fogni. Ezen kívül voltak közvetett utasításai amikor a helyezése közölte velünk nyilván az ő utasítására a következőket. Egyik alkalommal kiküldtek Csillag Örgy lakására aki a natárőrség parancsnoka volt, hogy nézzük meg vannak-e fegyverek ekkor ki is mentünk azonban már ott csak katonák voltak a lakáson Csillag nem tartózkodott odabaza, hallomásból tudom, hogy kiment Jugoszláviába. Másik eset az volt, hogy kikelelt menni a Nagykanizsai vasutbiztosító őrsre és Magura r.törn. bekelelt vinni az épületben ekkor én vezettem a gépkocsit. Azt hallomásból tudom, hogy az őrsről szóltak be, hogy Magura rosszul viszonyult a vasuti dolgozókhöz azért kell behozni Magura kihallgatását tudomásom szerint Boros végezte, melyen Orbán is jelen lehetett, azonban később kiengették Magurát. 1956. november 4-én vasárnap délelőtt ugyancsak Boroson keresztül közvetve Orbántól kaptunk olyan utasítást, hogy a Nagykanizsa-i főrhénci heggyen tartózkodik egy Varga nevezetű Avós akiért kikelelt menni és behozni. Kimentünk azonban nem találtuk meg és visszajöttünk.

Kérdés: A "nemzetőrség" részére honan kinek a közbejárására és ki szerezte a fegyvereket és milyen fegyvereket.

Felelet: Tudomásom szerint 1956. október 29-én Orbán a pártbizottságról ahol a székhelyünk volt telefonált a rendőrségre, hogy mikor fegyverzik fel a "Nemzetőrséget" a rendőrségről azt a válszt adták hogy nekik csak pisztolyuk van, erre telefonált a laktanyában, ahol ugyancsak azt a válszt adták, hogy még nem tudják mert nem kaptak felsőbb utasítást, majd később érdeklődjenek. Tudomásom szerint kb 9 egy óra múlva, a laktanyából szóltak, hogy lehet menni a fegyverekért. A fentiek után Orbán utasítására kimentünk a laktanyában, ahonnan elhoztuk a fegyvereket, géppuska, golyószóró, géppisztoly, pisztoly, karabély, kézigránát, löször. /megérkezésünk után mindenki megkapta a fegyverét. Ezután szérszaladt a hír a városban, hogy a laktanyában osszak a fegyvereket és a civilek is mentek a fegyverekért amit ki is hordtak.

Kérdés: Jelenleg kinek a birtokában van engedély nélkül fegyver.

Felelet: Arról tudomásom nincsen, hogy je enleg valakinek a birtokában engedély nélkül fegyver volna. Azt tudom, hogy Horváth Lajos aki szintén Orbán mellett volt beosztva és géhás volt amikor november 4-én szentünk mindenkitől mindent amit kiadott leszedett.

Kérdés: Orbán Nándor volt ht.szds. kikkel tartott fenn szoros kapcsolatot és ezek milyen jellegűek voltak:

Felelet: Tudomásom szerint legszorosabb kapcsolatot tartott fenn Orbán Dr. Dallos orvossal aki a "Nemzetőrség" orvosa volt, valamint Horváth Lajos géhással és Boros Ferenc parancsnok helyettessel. Arról nem tudok, hogy a fenti személyekkel bizalmasan miket szoktak megbeszélni, kinti kapcsolati előtte nem ismeretesek.

Horváth Lajos

Kérdés: A fenti ügyel kapcsolatban kíván-e még valamit előadni.

Felelet: A fenti ügyel kapcsolatban egyebet előadni nem kívánok a felvett jegyzőkönyv vallomásonak az igazságnak megfelelően tartalmazza, melyet elolvasása után h.n. aláírok.

Kmt.f.

Elvette:

Kovács László
Kovács László.
rny. alhdy.

Vallomástevő:
Tóth József
Tóth József.

TÖRTÉNETI HÍVATÁSI

"Szigorúan titkos"!

Tárgy: Orbán Nándor volt ht. szds. ügyében összefoglaló.

J e l e n t é s
Kaposvár, 1957. január 24-én.

Jelentem, hogy Orbán Nándor volt ht. szds. ügyében az összefoglaló jelentést elkészítettem, melynek során az alábbiakat állapítottam meg:

Orbán Nándor, született: Kecskemét, 1910. anyja: Viller Gabriella, iskolai végzettsége: érettségi, fogl: vasutépítő vállalati munkás, volt ht. szds, pártönkivüli, magyar állampolgár és nemzetiségü. volt Balatonfenyves, Kölcsey-u.l. szám alatti lakos, jelenleg Somogysámsón községben lakik.

Orbán a felszabadulás előtt mint ht. szds. teljesített szolgálatot és a nagykanizsai "Gábor Aron" laktanyának volt a parancsnoka. A felszabadulás után Nagykanizsán telepedett le. Szoros kapcsolatot tartott a volt ht. tisztekkel, több alkalommal tett ellenséges, népi demokrácia-ellenes kijelentéseket. A fentiekről "Katoná Ferenc" ügynököm több esetben tett jelentést.

1952-ben Nagykanizsáról Balatonfenyvesre költözött, ahol a Vasutépítő Vállalatnál helyezkedett el. Itt ugyancsak szoros kapcsolatban állt a volt ht. tisztekkel és a nagykanizsaiakkal is tartotta továbbra a kapcsolatot. Jó kapcsolatai folytán 1954. január 28-án a Fonyódi Járásai Osztály terhelő adatok alapján ügynökként beszervezte "Kölcsey" fedőnévvel. Tartója elmondotta, hogy egy klérus befolyása alatt álló személy, eléggé fanatikus és mint ügynök eléggé rossz munkát végzett, a feladatokat nem hajtotta végre, minden kibuvót megpróbált, hogy a kapcsolat megszűnjön. Ennek ellenére egész 1956. október 23-ig tartották vele a kapcsolatot.

1956. október 23.-i ellenforradalmi események folyamán, ugy 27-28-án Nagykanizsán az ellenforradalom vezetői Orbán Nándor volt ht. szds.-ért eljöttek munkahelyére azzal, hogy Nagykanizsára vigyék és feladattal bizzák meg. Orbán az érte megjelent személyekkel együtt Nagykanizsára utazott, ahol megkezdte a fegyveres "nemzetőrség" szervezését és a Pártbizottság épületét foglalták el hivatali helyiségeiknek és szálláskörletüknek. Orbán ettől az időtől kezdve teljhatalmu parancsnoka lett a "nemzetőrség"-nek, azok részére kiosztotta a fegyvereket, amit a nagykanizsai "Dózsa György" laktanyából hozatott el. Fegyverzetük: pisztoly, géppisztoly, géppuska, karabély és kézigranát volt. Ennek folytán Nagykanizsa városban több illetéktelen személy birtokába került fegyver.

Orbán Nándor szoros kapcsolatban állt a "Forradalmi Tanács" vezetőivel, azoknak minden gyűlésükön résztvett, sőt bizalmas értekezleteket is tartottak. Ugyancsak Orbán tagja lett a Nagykanizsa-i "Forradalmi Katonai Tanács"-nak, melyen belül a katonai ellenőrző bizottság elnöke lett. Szoros kapcsolatban állt azokkal a személyekkel, akik a "Forradalmi Tanács" megbízásából Győrbe utaztak instrukciót szerezni a további ténykedésükre vonatkozólag. Orbán egy beosztottja, Hodán László is el volt Győrbe, akinek visszajövetele után Orbánék a "nemzetőrség" belül magalakították az ugynevezett "operatív" csoportot, amelynek feladata lett volna a volt AVH. tisztek, pártfunkcionáriusok összeszedése és kivégzése. Ez a csoport kb. 5-6 főből állott és tagjai döntő többsége nyugatra szökött, Hodán is velük együtt.

Orbán mint a "nemzetőrség" parancsnoka, több alkalommal adott ki olyan utasítást beosztottjainak, hogy a volt AVH. tiszteket ha máshonnan érkeznek Nagykanizsára, el kell fogni, valamint kommunista érzelmű embereket vigyenek be. Konkrétan utasítást adott arra, hogy Csillag-határőr őrsz. lakására menjenek ki, azt vegyék őrizetbe és az ott-tartózkodó AVH. tiszteket is. Továbbá Varga Sándor volt av. hdgy. -ot, aki ebben az időben a nagykanizsai főrhénci hegyen tartózkodott, vegyék őrizetbe. Mindkét helyen kinn voltak, azonban az említett személyeket nem találták, így nem tudták őrizetbe venni.

Ugyancsak parancsot adott arra is, hogy Magura István r. törm. t aki a Nagykanizsa-i vasuti őrsön teljesít szolgálatot, "kommunista" propaganda terjesztése miatt vigyék be. Ezen ténykedésüket végre is hajtották, Magurát bevitték, akit Orbán figyelmeztetett, hogy továbbra az őrsön ne fejtsen ki propagandát, mert ellentétbe fognak kerülni. Utána kiengedték.

A "nemzetőrség" szervezését, vezetését és felfegyverzését Orbán részéről ezideig bizonyítja: Strörf László, Boros Ferenc, Kajdi Lajos, Mendli Ferenc és Tóth József nagykanizsai lakosok tanuvallomása.

Az AVH. tisztek és kommunista vezetők letartóztatási utasításait bizonyítja Boros Ferenc, Tóth József tanuvallomása, valamint Magura István kihallgatásáról készített feljegyzés. Ugyancsak Boros és Tóth vallomásai bizonyítják az "operatív" csoport megalakítását is.

A vizsgálat során tudomásomra jutott még, hogy Orbán Nándor Nagykanizsán tartózkodása idején szervezett egy gyűlést, amelyen csak kimondottan volt ht. tisztek vettek részt. A gyűlést a nagykanizsai "Szever"-féle vendéglőben tartották meg. 1956. november 4.-e után a nagykanizsai főrhénci hegyen Orbán egy csoportot szervezett, amellyel a nagykanizsai rendőrséget akarták megtámadni. A csoport tagjai közül a szovjet felderítők egy fiatal személyt elfogtak, azonban az illető névszerint nem tudta megnevezni Orbánt, csak annyit vallott, hogy egy volt ht. szds. volt a parancsnokuk. Szovjet elvtársakkal felvettem a kapcsolatot, azonban a személyt nem tudják megnevezni, hogy ki volt, így nem tudtam kihallgatni.

Az általa megszervezett gyűlést és a főrhénci-hegyi szervezetre vonatkozólag tanukat kihallgatni nem tudtam, így ez dokumentálva nincs ezideig, azonban a későbbi dokumentálása sem valószínű.

TH/V-142842

Kovács László
rny. alhdgy

Tárgy: Orbán Nándor volt ht.szds.ügye.

F e l j e g y z é s.

Kaposvár 1957. január 5-én.

Jelenten, hogy Orbán Nándor szül: Keszkenét 1910. a: Viller Gizella, isk. végz. érettségi, fegl: Vasutépítő Vállati munkás volt ht.szds. pártönkivüli, magyar állampolgár és nemzetiségű volt Nagykanizsai jelenleg Balatonfenyves Kölcsey út 1-szám alatti lakosról az alábbiak jutottak tudomásomra.

Orbán a felszabadulás előtt mint ht.szds. a Morthysta hadseregben teljesített szolgálatot, részt vett a Szovjetunió elleni hadműveletekben és több kitüntetést kapott. A felszabadulás után Nagykanizsán telepedett le, ahol a Zrinyi Miklós utcában lakott. Nagykanizsán szoros kapcsolatban állt a volt ht. tisztekkel és összejöveteleket szoktak szervezni, több alkalommal tett népi-demokrácia ellenes kijelentéseket. Fenti esetekről úgy szereztem tudomást, hogy Nagykanizsán az általán tartott ügynökség jelentett erről.

1952-évi Nagykanizsáról Balatonfenyvesre költözött ahol a Vasutépítő Vállalatnál helyezkedett el munkában. Balatonfenyvesről is több alkalommal haza szokott jönni Nagykanizsára és ezen alkalmakkor illetve a kapcsolatot a volt tiszt barátai-val. Nyári időszakban a Nagykanizsán élő volt ht. tisztek tekintve hogy a Balaton mellett lakott felszokták keresni és nála nyaralnak. Tudomásom szerint Orbán szoros kapcsolatban állt a Balaton mellékére költözött volt ht. tisztekkel, ilyen volt pl: Farkas Ödön volt ht. ezredes is aki Fonyódon lakik jelenleg.

1956. október 23. után az ellenforradalmi időszakban amikor Nagykanizsán is megalakult a "Nemzeti Bizottság" a jó ismerőseim között a jobboldali személyek és volt ht. tisztek Orbán Nándorért Balatonfenyvesre gépkocsit küldtek, hogy vigyék el Nagykanizsára ahol a honvédség élére fogják állítani. Ezekből is megmutatkozik a Nagykanizsai személyekkel való kapcsolata. Orbán ez alkalommal elismert Nagykanizsára ahol megbízatást kapott, hogy a Nagykanizsai helyőrség parancsnoka mellé lesz beosztva az ellenforradalmi időszakban amit elis vállalt. Így Üveges József honv. őrgy. helyőrség parancsnok mellett tevékenykedett és úgy nézett ki az egész, hogy teljes egészében ő akarta átvenni a honvédség irányítását, Üveges őrgy-ot csak azért hagyták mellette, hogy a nép előtt álcázzák Orbán tevékenységét.

Orbán a honvédségen belül, illetve főképpen kívülálló személyekből szervezett egy csoportot akik részére a legmegbízhatóbbak voltak, hogy majd egy bizonyos idő múlva ezekkel a személyekkel együtt teljesen átveszik a honvédség irányítását Nagykanizsán, azonban erre a Szovjet csapatok megjelenése végett nem került sor.

148

Orbán a fentiek megtörténte után az általa szervezett csoport részére, valamint még ezen kívül több illetéktelen személy részére a honvédség raktárából kiosztotta a fegyvereket/: géppisztoly, kézigránát, hadipuskák és egyéb honvédségi felszerelést: /akik a város területén jártak és a becsületes embereket megfenyegették a fegyverekkel, hogy kifogják őket végezni.

1956. november 4-én reggel amikor a Szovjet csapatok Nagykanizsára is megérkeztek Orbánt őrizetbe vették és a Honvédségnél volt letartóztatásban, ahonnan, hogy milyen körülmények között nem tudom kiengedték, valószínű őszzejátszás volt. Kis szabadulása utáni napokban illegalitásban vonult, és a már fentebb említett csoportjával együtt és megbízható embereivel együtt egy csoportot szervezett akikkel a Nagykanizsa melletti Förhéci hegyben rejtőzött meg és fegyveres harcot szerveztek a Nagykanizsai rendőrség ellen, hogy azt megtámadják, azonban ezt nem merték csinálni mivel a Szovjet csapatok állandóan ott tartózkodtak.

A Nagykanizsai Rendőrkapitányság csoportjából fogott el személyeket akik tettek több vallomást, azonban Orbánt nem sikerült elfogni, mivel állítólag visszaköltözött Balatonfenyvesre saját lakásában és munkahelyén dolgozott. A fentiekre vonatkozólag a Nagykanizsai rendőrkapitányságon bővebb adatok fekszenek el, még kihallgatási jegyzőkönyvek is valamint ott részletesebb adatokat lehet megszerezni tevékenységére vonatkozólag.

A Somogy megyei Rendőrkapitányságra kerülésemmel alkalmával megállapítottam, hogy Orbán Nándor volt ht. szds. a Somogy megyei Főosztálynak beszervezett ügynöke terhelő adatok alapján. Beszervezését 1954. január 28-án hajtották végre "Kötősei" fedőnévvel.

Megjegyzés: A fenti személy ügyével kapcsolatban javaslom felvenni a kapcsolatot a Nagykanizsai Rendőrkapitánysággal, a rá vonatkozó adatokat onnan beszerezni, majd Orbánt titkosan őrizetbe venni és részletességgel kihallgatni a fenti eseményekre vonatkozólag, mivel vallomásán keresztül több fegyvert, lőszert és egyéb dolgot lehet felderíteni. Ezek után amennyiben őszinte vallomást tesz a ~~száz~~ ellenőrzés után beszerzését megerősíteni, vagy őrizetbe vételére javaslatot tenni. Beszerzésének megerősítése azért is volna célszerű mivel a Balaton mentén nagyobb számban élnek volt ht. tisztek akiket jól ismer a rajta keresztül azok tevékenységét figyelemmel tudják kísérni.

Kovács László
Kovács László.
rny. alhdgy.

TÖRLETT

149

"Szigoruan titkos"!

Tárgy: Orbán Nándor volt
ht.szds.ügye.

J e l e n t é s
Kaposvár, 1957. január 23-án.

Jelentem, hogy 1957. január 20-án beszélgetést folytattam
Mogura István r.törm.nagykanizsai lakossal, aki az aláb-
biakat mondotta el:

1956. október 23.-i ellenferradalmi események idején, pontos
napra nem emlékszik, a városban hallotta, hogy a megalakult
"nemzetőrség" parancsnoka Orbán Nándor volt ht.
szds.lett Nagykanizsán. A fenti időben ő konkrétan nem volt
tanuja annak, hogy kommunistákat bántalmaztak volna. Arról
azonban hallott személyektől, hogy Orbán utasítására, a pa-
rancsnoksága alatt állott "nemzetőrség" tagjai, kommunistá-
kat és volt ÁVH. tiszteket állítottak elő. Az általuk előál-
litott személyekkel hogy mit csináltak, erről tudomása nin-
csen.

Elmondása szerint, pontos napra nem emlékszik, ugy október
30.-a körül lehetett, a Nagykanizsai Vasutbiztosító őrsön meg-
jelent 4 személy fegyveresen, akik vele közölték, hogy Orbán
szds.utasítására menjen velük be a Pártbizottság épületébe,
ahol Orbán székel. Ezekután felültették egy gépkocsira és be-
vitték. Mikor beérkeztek, Orbán folytatott vele beszélgetést,
aki megkérdezte tőle, hogy párttag volt-e? Erre ő azt felelte,
hogy igen. Orbán ezekután közölte vele, hogy ezekután ne foly-
tasson az őrsön kommunista propagandát, mert ha továbbra ezt
folytatja, abban az esetben el fogják vinni. Mégegyszer figyel-
meztette Orbán és visszaküldte az őrsre, hogy továbbra is tel-
jesítsen szolgálatot, de ténykedéseit figyelemmel fogják ki-
sérni.

Kovács László
rny.alhdgy.

J e g y z ő k ö n y v .

Orbán Nándor előzetes letartóztatott kihallgatásáról.
Zalaegerszeg, 1957. május hó 8-án.

Orbán Nándor,
1910. február 10. Kecskemét,
Willer Gizella,
értelmiségi származású,
idomár /sht. tiszta/
gimnáziumi érettségi /Ludovika akadémiá/
magyar állampolgár,
magyar nemzetiségű,
Somogyfajszi, Állami Versenylőtényésztelér.

KERDES: Ismertesse tömör élettörténetét!

VÁLASZ: Amint fentebb említettem értelmiségi családból származom
édesapám Kecskeméten polgári iskolai igazgató volt. Jelenleg
nyugállományban van. Budapesten tartózkodik Ilona húgommal.
Édesanyám tanárnő volt, 1956-ban halt meg.

Ketten vagyunk testvérek a már korábban említett Ilona nevezetű
húgommal, ő férjével van, férje Dr. Ábrháms István orvos, Bulspas
V. ker. Vécsei-u. 4. sz. alatti lakos.

Négy elemi iskolámat Kecskeméten végeztem, az elemi iskoláim el-
végzése után ugyancsak Kecskeméten beiratkoztam a Piarista Gim-
náziumba és ugyancsak itt tettem érettségi írt 1928-ban. Érettség
után bevonultam katonának, mivel a Ludovikára akkor nem vettek
fel, és majd egy évi szolgálat után felvételen megtörtént és
Budapesten tanultam a Ludovika Akadémián 1933-ig, 1933. augusztus
20-án avattak hőgy-á. Az iskola után Kecskemét-i V. tüzér osz-
tályhoz lettem beosztva csapatparancsnokra szakparancsnoki
minőségben. 1934. október 1-én a budapesti I. tüzér osztály ke-
retében az alantos tiszti lovasló tanfolyamot végeztem. Ezután
az I. osztály segédtisztje voltam, 1936-ban a Berlin-i olimpia
után az Örkényi lovasló és hajtó tanár képző iskolába kerültem
hallgatónak. 1938. júliusban a Győr-i II. tüzér osztályhoz ke-
rültem. A komáromi osztály részese voltam a felvidéki be-
vonulásban 1938. végén.

1939. január 21-én Székesfehérvárra kerültem, ahol 1941. október
28-ig szolgáltam. A székesfehérvári osztállyal vettem részt az
erdélyi bevonulásban 1940-ban. 1941. október 28-án Nagykanizsán
kerültem pótkeret parancsnoknak. Ezzel az osztállyal vonultam
el a Keleti hadszíntérre 1942. május 5-én, ahonnan sebesüléssel
1943. február 23-án érkeztem vissza az országba. 1944. szeptember

157

12-ig, amikor a 8. hadosztály keretében, mint útegparancsnok vonultam el. Ujaradni voltunk először harcban, Kunkefélegyháza körletében tettük le a Szálasi féle esküt, 1944. november végén a 8. pót tüzér osztály parancsnokává t kaptam meg. Ezzel vettem részt a Dunánálton lefolyt harcokban. 1945. május 8-án a Dráva völgyében Mörkburgtól nyugatra jugoszláv területen polgár fogóságba estem. A colldömölki fogoly kórházból szabadultam augusztus közepén. Az igazságon december 4-én történt meg a bulavesti I. hadtestparancsnokságnál. 1945. december 12-vel a Néphadsereg I. hadosztály I. tüzér ezred I. osztályparancsnokává nevezték ki. 1946. február végén, amikor a nyugatra távoztak elbavolitása történt, léptem ki a honvédségből.

Visszatérve katonai időmre azért tettem említést az olimpiázakról, mert én is versenyeztem több esetben, mint áttűző. Esetenként komoly eredményeket is értem el.

1946. nyaratól szódás kocsi és fuvaros voltam egykassán 1951. áprilisig. Ugyanebben az évben, tehát 1951-ben különböző segéd munkát vállaltam, majd 1951. november 23-án Bal tonfegyverre a Vasútépítő Vállalathoz kerültem felépítési munkáknak. Itt voltam 1954. augusztusáig. 1955. májusig ismét különböző segéd munkásként dolgoztam Vállalatoknál, majd a Kápolna-i Törzsállattenyésztő Állami Gazdaságnál sportszervezőként dolgoztam. Innen kerültem át 1955. augusztus 15-én Somogyárdra az Állami Versenyló Tenyésztelepre, mint idomár. Itt voltam alkalmazásban - az említett beosztásban - egészen letartóztatásomig.

A háboru előtt semiféle politikai pártnak, politikai egyesületnek tagja nem voltam. A háboru után sem léptem be ilyen mozgalomba.

Büntetve ezideig nem voltam, sem pedig Rendőrségi, vagy Bírósági eljárás nem folyt ellenem.

Visszatérve korábbi életrajzi részhöz pótlólag megkivánom említeni, hogy 1937. május 1-én lettem indgy., 1941-ben léptettek előzés-á. 1938. évben nősültem meg, feleségül vettem Virágháti Zsófia értelmiségi származású leányt, házasságunkból öt gyermek született.

KÉRDÉS: Úta valamilyen Rendőrfőkapitányág az ellenforradalom idején kifejtett aktív tevékenysége miatt - ellenforradalmi - tartóztatta le. Megértette a gyanúsítást?

VÁLASZ: Igen, a gyanúsítást megértettem.

KÉRDÉS: Büntőnek érzi-e magát?

VÁLASZ: Magamat büntőnek nem érzem, úgy gondolom, sőt abban a mértékben vagyok, hogy én csak jót tettem az ellenforradalom idej alatt, rosszat annál kevesebbet, sőt semmit.

KÉRDÉS: Bekapcsolódott-e Ön egyáltalán az ellenforradalmi eseményekbe, fejtett-e ki valamilyen tevékenységet az ellenforradalom érdekében? Vállalt-e funkciót, ha igen milyen, s ebben a funkciój alatt milyen tevékenységet fejtett ki?

VÁLASZ: 1956. október 27-én, szombaton délelőtti Somogyárdon az Állami Versenyló Tenyésztelepen azzal fogadtak, hogy szervezünk egy tüntést és a Tenyésztelepnek is részt kell venni abba a tüntetésbe. Ebben a tüntetésben magam is résztvettem. A tüntetés...

azt az esetet, mikor Vörös Vincze nevű volt pártfunkcionáriust felakarták akasztani. Határozottan kijelentem, hogy ennek megskadályozását magas is szorgalmaztam, s mondhatom eredményel, mert a felcsigázott tömeget lecsillapítottuk.

1956. október 27-től 1956. október 31-ig semmiféle megerőltetésben nem vettem részt, semmiféle ellenforradalmi tevékenységet nem fejtettem ki, ilyenben részt nem vettem. Állandóan dolgoztam munkahelyemen ugyanabban a beosztásban, mint korábban. Késztel írodai munkában segítkeztem ugyancsak a Gazdaságnál.

A Gazdaság Szomszédai hivatalában tartózkodtam 1956. október 31-én délután, amikor a szomszédai Postahivatal vezetőjétől telefonbeszélgetést kaptam, hogy megbízták őt értesítésessel, miszerint Szomszédra, lakhelyemen várnak rám gépkocsival Nagykanizsáról. Közölte még velem ez a postahivatal vezetője, hogy Nagykanizsára akarnak vinni helyőrség parancsnoknak. En az értesítést vettem, bejelentettem Sziklai Iván nevű agronómusnak a kertem engedélyét, hogy eltávozzak. Ezzel én Szomszédáról elmentem Szomszédra lakásomra és ott találtam Boros Ferenc nevű, általam már korábban is ismert fiatalembert gépkocsival. Közölte velem, hogy Dr. Doka Mihály küldte Nagykanizsáról azzal, hogy vele együtt menjek gépkocsira, menjek le Nagykanizsára keressem fel őt. Ezzel én eltöltöttem és a hívásnak eleget téve Nagykanizsára utastam. A gépkocsiiban az említett Boros Ferencel beszélgettem, mely alkalommal ő közölte velem, hogy a nemzetőrség parancsnokságával akarnak megbízni. Nagykanizsára ment Boros Ferenc tájékoztatót a nagykanizsai eseményekről, kezdve a tántető kezdésétől egész aznapig. Utóközben felkerestem Salatonkeresztúron Vajai József prépostot, kértem, hogy áldjon meg engem, ami meg is történt.

Miután Nagykanizsára beértünk felkerestem Dr. Doka Mihályt. Doka Mihály örömmel fogadott és közölte velem, hogy engem találtak alkalmas személynek arra, hogy Nagykanizsán rend legyen. Felkért, hogy sürgősen szerezzen meg a nemzetőrséget és vegyen át a nemzetőrség parancsnokságát. Elmondotta, hogy az addigiak során csak értekezések voltak és senki nem tesz semmit. En az általa történt felkérést elfogadva az ígéretet tettem a nemzetőrség megszervezőjére és arra, hogy a lehetőség szerint rendet teremtek. Eután Doka Dr.-ral együtt kerestük fel Dr. Vajai Józsefet nagykanizsai lakásán, aki abban az időben a közigazgatás vezetője volt Nagykanizsán. Őt ismét kerestük fel, hogy a megérkezésemre bejelentett lényegesen beszélgetés Pajsa és közötttem nem történt, mindössze arról volt szó, hogy másnap, tehát november 1-én 9 órára menjek el a parancsnokságra egy értekezletre. Ott kaptam tájékoztatást a nagykanizsai körülményekről és hivatalosan ott kaptam meg a nemzetőrség parancsnoki megbízatást.

Eután Dr. Dakával együtt Dr. Lékai Gyulát kerestük fel nagykanizsai lakásán, amikor a "Forradalmi Tanács" elnöke volt. Ő is bejelentkeztem, ő nagyon örült megérkezésemnek és megbeszéltek Dr. Daká jelenlétében a nemzetőrség megszervezésének módját, szilveszterét és a nagykanizsai állapotokat általában. Lékai ezt mondta, hogy tartózkodnunk kell a lehetőség szerint minden atrocitástól, különösen a letartóztatásokat kell mellőzni, tehát úgy kell cselekednünk, hogy azért későbbi időpontban tudjuk vállalni a felelősséget, természetesen nem ilyen körülményre gondolt, mint amilyenben jelenleg is vagyok, hanem arra gondolt, hogy ha az akkori állapotok megerősödnek - tehát társadalmi változás lesz - akkor is felelősséggel tartozunk. Konkrétan beszéltem arról is - és ezt a gondolatot én vettem fel -, hogy a nemzetőrség megszervezése során tekintettel kell lenni a diákságra is.

157

Tehát értettem ez alatt a gimnazistákat, vagyis a gimnazisták be-
vonását, kiképzését a nemzetőrség részére. Dr. Lékai egyetértett
velem ebben a kérdésben. Volt még azó Lékai és közöttük különböző
általános dolgokról, azonban konkrét megállapodás, vagy utasítás
nem történt, mint ő is közölte velem azt, hogy másnap 9-re a Tanács-
házán jelenjek meg a már fentebb említett értekezleten. Ezzel az
október 31-i napon befejeződött. Az 1-re virradó éjjelt Dr. Dakány-
nál töltöttem. Levonva a következtetést az eddig elmondottakból
azt állapítottam meg, hogy a nagykanizsai megmozdulásoknak gerincét
a diákság képezte és konkrét elhatározással vált bennem, hogy a diák-
ságot feltétlenül megszervezzem saját részemre és a diákság képezte
volna a nemzetőrség gerincét. Ebből a célból, másnap, 1956. november
1-én reggel felkerestem Gögsz Ferenc gimnáziumi igazgatót, aki
egyébként régi jó barátom, nagykanizsai lakásán. Jövetelemnek ő is
nagyon örült. Azzal a kéréssel fordultam hozzá, legyen segítségemre
a diákság megszervezésében és a kiképzések irányítását a tanári kar-
ral hajtassa végre. Kértem arra, hogy másnap délután a gimnáziumba
hívja össze a tanári kart, hogy a további teendőket megbeszéljük.
Ő erre ígéretet is tett, ezt kérésomat meg is valósította.

Gögsztől a Tanácsházra mentem - a már fentebb említett és előre
jelzett - értekezletre. Ezen az értekezleten egy tudós, hogy a Vá-
rosi Pártbizottsági Tanács tagjai vettek részt. Közük között ott volt
Úveges Örnagy, Szalai r. szds., Teleki hony. szds., ezenkívül Honti
György ht. szds. Ludovikás évtörzsön volt és még sokan mások. Az
értekezleten bejelentettem Nagykanizsára érkezésemet, továbbá azt,
hogy a nemzetőrség megszervezését megkezdem. Az értekezlet sen-
zebr parancsnoki tisztségemben megkezdtem és elfogadta tevékeny-
ségemet. Ezzel az értekezlettel kapcsolatban megkívánom jegyezni,
hogy valaki ott a résztvevők közül javasolta, hogy a városban tar-
tózkodó, volt AVH-s tiszteket, pártfunkcionáriusokat is kell tar-
tótatni. En a javaslattal szembehelyezkedve egy másik javaslatot
tettem, miszerint fontosnak tartottam, hogy a fogdák, börtönök le-
hetőleg üresek legyenek és amennyiben tartani lehet ezektől a sze-
mélyektől - tehát akiknek letartóztatását követelték -, ezeket
rendőrfi felügyelet alá kell helyezni és kötelezni őket meghatározott
időközönként való jelentkezésre. Ezt a javaslatomat az említett ér-
tekezlet elfogadta.

Lényegesnek tartom még megemlíteni azt, hogy ugyanezen a gyűlésen
a jelenlévő Teleki szds.-tól, az akkori Helyőrség parancsnoktól kérte
a nemzetőrség kiképzéséhez szükséges fegyverek és lőszerok, valamint
kiképzéssel való ellátást. Ezt egyébként egy győri, illetve Győről
eredő rőpcédula alapján kértem. Ezzel a rőpcédulával kapcsolatban
megkívánom jegyezni, hogy lényegében instrukció volt arra nézve,
hogy a nemzetőrség kiképzéséhez szükséges támogatást általában a
fegyveres erőktől kell kérni. Ugyanebben a rőpcédulában volt az is
bent, hogy a nemzetőrségbe volt párttagokat felvenni nem lehet.

Teleki szds. kérésére olyan választ adott, hogy erre vonatkozólag
milon rendelkezést még katonai vonalon nem kapott, ahhoz, hogy ő ezt
beszélje Győről kell neki külön utasítás. Más lényeges dolog
- emlékezetem szerint - ezen az értekezleten, ami ügyemmel összefügg
nem történt.

Az értekezletről eltávozásom után Boros Ferenc, egy Mantósné nevé
személy és egy Mendli nevé személy kíséretében elmentem a volt
Pártház épületébe, ugyanis már akkor ki volt jelölve a Nemzetőrség
száma.

Q. L. K.

Délután Gógös Ferencsel történt megbeszélés értelmében az össze-
hívott tanári ülésre mentem el, ahol arra kértem a tanárok besza-
sát, hogy részvételükkel támogassanak a nemzetőrség megszervezé-
sében. Konkrétan az volt a kérésom, jelenlétükkel segítsék elő
a diákok fegyveres karhatalmai kiképzését. Kértem őket arra is,
hogy lehetőség kiválogatás szerint osszassanak be erre a célra szá-
mukra megfelelő diákokat. Elmondottam a tanároknak, hogy előlvas-
tam egy Győrbeli eredő röplapot, körüsvényt, amely felhív a nemzeti
ség megszervezésére és instrukciót ad a kiképzések módjára, körülmé-
nyekre, konkrétan arra, hogy a kiképzőekhez támogatást a fegy-
veres erőtől kell kérni. Beszéltem arról is, hogy volt párttagok
a nemzetőrség nem vehetők be, természetesen ezt is a röplap értel-
mében mondtam el. Volt egy tanár a jelenlévők között, aki fel-
állt és mondta, hogy ő bár párttag volt, kéri azonban, hogy elől-
tekintsenek el, ő is hajlandó támogatást nyújtani, természetesen
az ő volt párttagsági fölött el is tekintettünk és elfogadtuk
támogatását.

Ugyanezen az értekezleten elhatároztuk, hogy ma reggel a diák-
ság kiképzését megkezdjük, ekkorra a tanárok kijelölik a rendel-
kezésünkre bocsájtott létszámot. Készen álltam volt még a ta-
nárok felé, hogy lehetőség kemény kötésű, kiváló fiatal embereket
bocsátsanak rendelkezésünkre. Más lényeges esem a tanári értekeze-
sén nem történt.

1956. november 2-án a diákság kiképzése megkezdődött előbb elmé-
leti síkon. Azen a kiképzésen jelen voltak a honvédség részéről
kirendelt kiképző tisztek és a tanárok is. Pl.: Solti Jenő, többet
névszerint nem tudok mondani. Délután a gyakorlati kiképzés, to-
lát éleslövészet folyt a diákság részére a nagykanizsai Gábor Áron
laktanya mögött épült új laktanyának a lőterén.

KÉRDÉS: Kérem tegyen arra vonatkozólag vallomást, hogy pl.: a
diákok kiképzéséhez honnan szerezték fegyvert és lőszert?

VÁLASZ: Speciál a kiképzéshez az Öveges őrnagy bocsájtott rendel-
kezésünkre karabélyokat, kb. 9 db-t és a szükséges lőszert, de
azokat a fegyvereket a kiképzés után nem adták át nekünk, hanem
visszavitték a laktanyába. A nemzetőrség részére átadtak, helyes-
sőbbes rendelkezésre bocsájtottak 40 db. géppisztolyt, kb. 8-10
db. golyószórót, 2 db. maxim géppuskát, mondhatom korlátlan
mennyiségben közigazgatást és lőszert. Kapunk még ilyen arányú
mintájú pisztolyokat is, azonban, hogy annyit erre vonatkozólag
felvilágosítást nem tudok adni.

Ennek előtti 1956. november 1-én - a tanárokkal való összejövetel
után - a nemzetőrség részére fegyverek megszerzése érdekében jártam
felül Győrbe, után, de őt nem találtam, végül Öveges őrnagyot a
lakásán kerestem fel, közöltem vele, hogy Győrbeli géptávirón
kapott értesülés szerint katonai tévbeszélőn kell kérni utasítást
a fegyverek kiadására és kiképzésre vonatkozólag. Öveges őrnagy
ezt mondta, hogy asnap, vagy másnap megpróbálja ezt az össze-
kötötést Győrrel megkapni. En ezzel Övegestől eltávolítás és
székhelyekre, a volt Pártházban mentem. Amire odaértem négy teher-
gépkocsit találtam az épület előtt tele lőszerekkel, fegyverrel és
egyéb felszereléssel. Mint később értesültem róla, személyesen
Horváth Lajostól, aki a nemzetőrségnek anyagi tisztje volt, o-
ment be a tömeggel a nagykanizsai gyalogezred laktanyájába s onnan
a tömeg nyomására hozták el az említett felszerelést.

A nemzetőrség épületének helyiségébe mikor beérkeztem azt tapasztaltam, hogy sok ember fél részeg állapotban van és ott erősen a fegyverek tárolását szorgalmasták, a fegyverek csöveit felelőtlenül egymáshoz fordítva. Ezen az a látvány meg lehetőséget kétségbe ejtett és Dr. Lékai Gyulához futottam el jelentést tenni, kértem, hogy amennyiben tud támogatást adni, segítsen. Ő magára hagyva azt mondta bizik bennem és most antassam meg, hogy mit tudok. Lékainál tartózkodott ebben az időben egy Győrből érkezett fiatal ember, megragadva az alkalmat magammal vittem a nemzetőr iaktanyba. Azt az embert felállítottam egy asztalra és mondta neki, hogy beszéljen az embereknek a győri tapasztalatairól, véleményeiről, lehetőleg az emberek figyelmét a fegyverekről terelje el. A tervem sikerült is így próbáltam az embereket a fékezési és szervezetszerűen csoportokba tömöríteni. Légvédelmi tüzérségtől az alatt az idő alatt érkezett - saját elmondása szerint - toborzó járőr csoport és felderítésre 17 ember, önként jelentkezést kért. Az intézkedést tettem, hogy a 17 embert géppisztollyal, lőszerrel elláttam és a katonák rendelkezésére is bocsájtottam.

És a légvédelmi tüzér tiszt azt mondta, hogy lövegekkel kiakarnak menni országutakra, ugyanis a Sármelléki repülőteret az oroszok már elfoglalták és a város védelmét akarják biztosítani. Természetesen én ezt nem ellenestem és ezért rendelkezésre bocsájtottam a már kiképzett önként jelentkező embereket.

Még visszatérve 1956. novemberre, megszerveztem a nemzetőrség épületének biztosítását fegyveres őrséggel, a még bent lévő fegyvereket raktárba helyeztettem el és lezárattam.

November 2- és 3-án főként arról telt el, hogy a különböző állami vállalatok felkerestek és követelték, hogy bocsássunk rendelkezésükre fegyvert. Ezek közül a vállalatok közül emlékezetem szerint a belső és a külső szeszgyárak, valamint az Utfele tartó Vállalatnak adtam fegyvert, emlékezetem szerint összesen 12-14 db-t, géppisztoly kb. 8-10 db. volt. Ezek közül névszerint megemlíteni egyet sem tudok valószínű papír ellenében adta ki az én utasításomra a nemzetőrség anyagi tisztje. Hogy ezeket a fegyvereket névszerint kik vették át, erre választ nem tudok adni.

Megszerveztem még 3-án a Vacut-állomás biztosítását. A rendőrség mellé rendeltem kb. 8, vagy 10 főből álló embert, ezek a parancsnokságval bírtak meg egy tartalékos fegyvert.

Kérdés: Létezik-e valamilyen vonatkozólag vallomást, hogy a szovjet csapatokkal szembeni ellenállást hogyan, kinek a segítségével, közreműködésével és milyen módon szervezték meg?

Válasz: 1956. november 2-án reggel értesültem Úveges őrnagytól arról, hogy a sármelléki repülőteret, ezenkívül az ország többi repülőterét is a szovjet csapatok elfoglalták. Úveges erről a kérdésről úgy beszélt, hogy ő személyesen lépett kapcsolatba a sármelléki megálló csapatokkal és azt a felvilágosítást adták neki, hogy azért szállták meg a repülőtereket, hogy családtagjaik kiszállítását az országból megfelelőképpen biztosítsák, tehát megakadályozzák magyar légierők esetleges vasúti szállítás elleni támadását. Még azt is mondta Úveges őrnagy, hogy úgy értesült az orosz csapatoktól, hogy ők nem szándékoznak harcra szállni a magyar orokkal, azonban ha őket megtámadják, természetesen erre válaszolnak. Kézzel a kérdéssel ezután 3-án estig.

November 3-án este értesültem arról, hogy Budapesten ismét harcok folynak magyar és szovjet hadsereg - magyar erők - között. Megpróbáltam érintkezésbe lépni távbesszélőn keresztül Király Béla vezérőrnaggyal, a nemzetőrség - utólagos tudomásom szerint - parancsnokával. abból a célból akartam Király Béla vezérőrnaggyal beszélni, hogy utasítást kapjak a további megatartást illetően, gondolván itt arra az esetre, ha az oroszok ellen fel kell venni a harcot.

Király Bélával beszélni nem tudtam, hanem az ő irodájában tartózkodott egy alezredes, aki azt a parancsot adta, hogy nem szabad löni, bár az oroszok provokálnak, de nérvadónak kell tekinteni Nagy Imre nyilatkozatát a semlegességre vonatkozólag. Távbesszélőn felhívtam ezután Úveges őrnagyot, akivel közltem az alezredessel történt beszélgetésemet, erre Úveges azt a választ adta, hogy ő a fegyverhasználat mellőzésére, illetve a harcok mellőzésére parancsot nem kaptak.

Ezután elmentem Dr. Lékai Gyulához és elmondtam neki ezt a beszélgetést, azt is közöltem velük, hogy Úvegeseknek ilyen parancsuk nincs. Ő előttem úgy nyilatkozott, hogy az ő álláspontja az, hogy nem lehet megengedni, hogy a várost összerombolják.

Visszatérve a 3-án délutáni időre, megkívánom jegyezni, hogy résztvettem azon a tanácskozáson, amelyen Úveges őrnagy irodájában közösen elrendeltük a részleges mozgósítást. Tehát hadiállapotnak megfelelően feltöltteni a hadsereget. Ez a határozat az orosz csapatokkal való összeharchoz való lehetőség miatt történt.

November 4-én egész nap nagy kórosz volt a nemzetőrség laktanyájában, mindeki fegyvert kért az oroszok elleni harcra. /Szenkivül/ ha azonban ezt nem engedtem, mint hogy később kaptuk is az utasítást arra, hogy mindekitől le kell szedni a fegyvert, a nemzetőrséget fel kell oszlatni, mert az Úveges őrnagy állítólag olyan megállapodást kötött az oroszokkal, hogy a városban illegális körülmények között működő fegyveres alakulat nem lehet. Délután Szalai rendőr század a Pártházat - mit mi Nemzetőrség laktanyájának használtunk - átvette tőlem és bezárta. Szalai a parancsnokságon és tisztelettel megcsúnt.

Visszatérve még a nemzetőrségre kb. 50-60 főből állt a diákokon kívül, ami tulajdonképpen még szervezés alatt állt. Szenkivül kb. 110 főnyi diák volt, akik fegyveres kiképzésben részesültek.

A kihallgatást ideiglenesen félbeszakítom, a jegyzőkönyvet lezárom!

A jegyzőkönyvben foglaltak vallomásomnak megfelelőek, amit aláírommal is igazolok.

Felvette:

Kolcsár István ruy. fhdgy. vizsg. aloszt. vez.

Orbán Mándor

Orbán Mándor
letartóztatott.

J e g y z ő k ö n y v

Orbán Nándor kihallgatásáról.

Zalaegerszeg, 1957. május 21.

Orbán Nándor,
Kecskemét, 1910. II. 10.
Willer Gizella,
idomár,
magyar állampolgár,
volt ht. szds.
Somogyfajsz.

KÉRDÉS: Tegyen vallomást arra vonatkozólag, hogy Nagykanizsa területén milyen letartóztatásokat hajtottak végre, azt kik végezték, és azoknak a személyeknek, akik a fenti letartóztatásokat végrehajtották, ki adott ki letartóztatásra jogosító igazolványokat?

VÁLASZ: Dr. Lékai Gyulával fogalmaztuk azokat igazolványokat, - amely az anyagomban is megtalálható, kb. összesen 30 db-t adtunk ki - amelyekkel a letartóztatásokat fogantozították. Ezek az igazolványok fegyverviselésre, valamint a pártházba való belépésre, jogosítottak.

Emlékezetem szerint Wolner György nevű nagykanizsai személyből érkezett feljelentés, hogy lakásán fegyvereket rejteget, valamint szervezkedés gyanúja áll fenn. En a Nemzetőrségből kb. 3-4 személyt küldtem Wolner lakására a házkutatás megtartására, ami eredménytelen volt. Wolner György ezután megjelent nálam a Pártházba és kért arra, hogy adjak részére pisztolyt, hogy a Budapestre szállítandó élelmiszor szállításoknál legyen személyi fegyvere. Részére pisztolyt nem adtam ki egyrészt azért, mert nem volt, másrészt kilátásba sem volt az, hogy a kísérő személyek részére tudok kiadni pisztolyokat.

A pontos időt meghatározni nem tudom, emlékezetem szerint november 1-én éjjeli órákban Hodán László és még valaki felébresztettek, közölték velem, hogy három személy a Nemzetőrségnél jelentkezett gépkocsival és azt mondták, hogy nyugatra szándékoznak szökni, azonban üzemanyag hiányuk van, kérték bennünket segítsük ki őket üzemanyaggal.

Hodán az is jelentette ezzel egyidejűleg, hogy a fenti három személy gyanús, ugyanis nem a megszokott személyi igazolvánnyal igazolták magukat, hanem egy névjegy nagyságu igazoló lappal, amit a kezükből ki sem adtak, rajta Belügyminisztérium felirat volt olvasható.

TH/V-142842./.

Orbán

Hodál Lászlóval közöltem, hogy azideig tiltva volt a nyugatra való szökés, azonban mi ezt nem akadályozzuk meg, a fenti három személyt engedjük szabadon. Megjegyezni kívánom azt, hogy a fenti személyeknek üzemanyagot nem tudtunk biztosítani.

Miután a három személy a Pártházról, az akkori Nemzetőrség épületétől eltávoztak, Hodál László - a parancsom ellenére - a Nemzetőrség épületét elhagyták, majd a három személyt követték. Hodálék jelentése szerint a nagykanizsai Vasútállomás mellett lévő üzemanyag raktárt féltették, így szükségesnek látták a lekövetésüket. Ezt követően Hodálék mind a három személyt a Vasútállomáson letartóztatták és bekisérték őket a parancsnoki épületbe. Beérkezésük után parancsot adtam Hodál Lászlónak, hogy azonnal kísérijék át őket a Rendőrségre.

Ugyanakkor felhívtam Hodál László figyelmét, hogy a későbbi időben hasonló eset ne forduljon elő.

KÉRDÉS: A fenti eseményen kívül történt-e hasonló intézkedés az Önök részéről?

VÁLASZ: A fenti eseményen kívül emlékeztem szerint 1956. november 2-án jött jelentés arról, hogy Nagykanizsától északra, valószínű Förhénci hegyen egy Államvédelmi beosztott bujkál és lövöldözésével rettegésbe tartja a lakosságot. A jelentést követően a Honvédségtől - (veges őrnagytól - kértem két főt, a Rendőrség részéről szintén két főt - névszerint Szalóczy István - , majd a Nemzetőrség részéről kb. 10-12 főt Hodál László vezetésével rendeltem ki. Az eligazítást az esti órákban hajtottuk végre, hogy eredménytelen legyen, a kimenetelük azzal a céllal, hogy ne legyen vérontás. A kiindulás előtt Hodál László közölte, hogy ilyen feladatot sőtétbe végrehajtani nem lehet, így a város területén hajtottak végre igazoltatásokat.

Egyebet a fentiekkel kapcsolatban elmondani nem tudok. A jegyzőkönyv vallomáscsont helyesen tartalmazza, melyet elolvasás után hh. aláírok.

Felvette:

Zsuppán Nándor
Zsuppán Nándor vez. ldgy.
vizsgáló.

Orbán Nándor
letartóztatott.

TÖRTÉNELMI

Előterjesztés
a nyomozás meghosszabbítása iránt.

1957. február 2-án a Somogy megyei Rendőrfőkapitányság népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló cselekmény miatt nyomozást indított **O r b á n Nándor** /szül: Kecskemét, 1910., anyja: Willer Gabriella, volt ht. szds. jelenleg vasutáépítő munkás, pk. magyar állampolgár és nemzetiségű, somogysámsóni lakos/ ellen. Az eddigi nyomozás során megállapítottuk, hogy nevezett 1956. október 26.-át követő események során több személyt személyes szabadságában korlátozott, szervezkedő csoportot hozott létre a Járási Rendőrkapitányság elfoglalására, fegyvert és anyagot szerzett a honvédség tulajdonából és azt illetéktelen személyek részére kiosztotta.

Nevezett ügyében ezideig nem tudtuk felkutatni azokat a személyeket, akik a szervezkedő csoportban résztvettek, illetve akik arról tudtak. Ehhez további nyomozás szükséges.

A fentiekre tekintettel előterjesztést teszek **O r b á n Nándor** 1957. április 2-ig elrendelt nyomozásnak 1 hónappal való meghosszabbítása iránt.

A vonatkozó bünygyi iratokat csatoltan felterjesztem.

Zalaegerszeg, 1957. április 19.

Dóra Sándor
Dóra Sándor r. hdgy.
vizsgálati alosztályvezető.

Német Nándor
Német Nándor r. őrnagy.
pol. nyom. oszt. vez.

171

Előterjesztés
az előzetes letartóztatás meghosszabbítása iránt.

Népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló eszaki cselekmény büntette miatt Orbán Nándor ellen indított bűnügyben.

Orbán Nándor terhelt ellen 1957. február 5-én a Bp. 97. §. 1. bek. b./ pontja alapján előzetes letartóztatást rendeltem el, mert nevezett 1956. október 23-a után aktívan bekapcsolódott az ellenforradalomba Nagykanizsán. Ténykedését ezzel kezdte, hogy mint volt horthysta szds. megszervezte a nemzetőrséget, kiknek tagjai teljes egészében osztályiagen személyekből tevődött össze. A nemzetőrség felfegyverzéséhez a nagykanizsai Dózsa György laktanyából fegyvereket hozatott és így több illetéktelen személy jutott fegyverhez. A kezdő ténykedései után tagja lett a nagykanizsai Forradalmi Tanácsnak, ugyanakkor megmaradt nemzetőr parancsnoki funkciója is. Mint volt horthysta szds. olyan utasításokat adott ki, hogy a volt AVH. tisztokat és pártfunkcionáriusokat vogyék őrizetbe, azok lakásán házkutatást tartsanak, akik több esetben meg is történtek. Ezekben ő maga is tevékenyen részt vett. A nemzetőrségen belül felállított egy ún. operatív csoportot, melynek feladata volt Av. tisztak felkutatása. A nyomozás során tudomásunkra jutott, hogy nevezett személy 1956. november 4-e után a nagykanizsai Forradalmi csoportot hozott létre, akivel a nagykanizsai Rendőrfőkapitányságot szándékozott megtámadni.

Az ügy befejezését az akadályozza, hogy az ellenforradalmi csoportban résztvevő személyek és azokról tudomással bírók előttünk ismeretlenek, aminek a nyomozása folyamatban van. Ugyanakkor az ellenforradalmi tevékenységére vonatkozó is több tanu kihallgatása hátra van, amit ezideig megsejtteni nem tudunk. Nevezett szabadlábra helyezése a büntetés előrelátható nagysága miatt nem lehetséges, annál is inkább, mivel nevezett szökésétől tartani lehet.

Az előterjesztéssel előterjesztést teszek Orbán Nándor ellen 1957. február 5-én elrendelt előzetes letartóztatás - mely 1957. április 5-ig tart - 1 hónappal való meghosszabbítása iránt.

1957. április 19.

Dóra Nándor r. hdgy.
vizsgálati osztályvezető.

Németh Nándor r. hdgy.
pol. nyom. oszt. vez. #

173
Ügyiratszám: _____

Átkísérési utasítás

Utasítom a fogda kezelőjét, hogy a népi. dem. államr. megdönt. büntetével gyanúsított ~~örökben~~ előzetes letartóztatásban lévő O r b Á n Nándor (név) _____

Somogyfajsz-i lakost, aki 191 év febr. hó 10 napján Kecskemét

született, anyja: Wolner Gizella zalaegerszei állam-

ügyészséghez ~~hatóságához~~ a nyomozás irataival és a csatolt bűnjelekkel együtt kísértesse át

195. 7. év május hó 22 n.

Molnár István
Molnár István ny. fhdgy.

alosztályvezető
cs. rend. vez.

Fent megjelölt személyt a B.M. Zalaegerszei

rendőrkapitányságtól átvettem.

195. 7. év május hó 22 n.

RD-30. r. sz. — Átkísérési utasítás — 12975/5 Vörös Csillag Nyomda, Budapest (M) 1925

TÖRTÉNETI

TH/V-142842

Jarasi Kapitanysag.
Nagykanizsa.

J E G Y Z Ö K Ö N Y V .
Nagykanizsa, 1957. február 25.-én.

Jegyzőkönyv felvéve a rendőrkapitanyság hivatalos helyiségében
G ö g ö s Ferenc kihallgatásáról

G ö g ö s Ferenc
Badacsonytomaj, 1904. április 6.
Toth Julianna
nős
Nagykanizsa, Vöröshadsereg ut 9.

Az igazmondásra való figyelmeztetés után a következőket mond-
ja el.

1./ Mikor kereste fel Orban Nándor volt hortista szds az ellen-
forradalom napjaiban, és azzal milyen kérdésekről tárgyalt?

Orban Nándort 1920-a években ismertem meg mint
gimnáziumi tanuló Kecskemeten, ahol én is tanultam.
Itt 2 évig tanultam vele, majd én felkerültem Buda-
pestre a Piarista Rendházba ahol kispap voltam.
Ekkor elváltunk. Majd később kb. 3 év múlva egy alkal-
lommal fekkresett a Piarista rendházban baráti látó-
gatás céljából.
Majd 1950-ben mikor költözködni akartam Nagykanizsá-
ra felkerestem őt, és majd megállapodás után ő velem
illetve közreműködésével költözködtem be a lakáson-
ban, mivel ő ebben az időben fuvaros volt.
Mivel őket kitelepítették a későbbiek folyamán Nagy-
kanizsáról, a kapcsolata megszakadt közöttünk.
Újból vele 1956. november 1-e táján találkoztam, amikor
felkeresett az iskolai igazgatói szobában. Kölcsönös
üdvözlés után elmondotta hogy ő a Nagykanizsai "Nem-
zetőrség" parancsnoka. Ezt egy megbízólavéllal is igazol-
ta. Röviden tájékoztatott hogy meg kívánja szervezni
a diákok fegyveres kiképzését. Elmondotta elképzelését
hogy a "Nemzetőrség" keretén belül kívánja ezt végre-
hajtani, oly módon hogy a honvédségtől kapott segítség-
gel kioktatnák a diákokat a fegyver kezelésére.
Kérte hogy erre a munkára vonjuk be a tantestület
férfi tagjait is a rend fenntartása céljából.
Mégkért hogy ebben legyek a segítségére. En ezt a ké-
rést nem tagadtam meg, beleegyeztem, mivel úgy láttam
ezzel le tudom vezetni a közhangulatot, illetve csilla-
pítani tudom.
Mégkért arra is hogy a kiképzésre a diákokat szedjem
össze, hívjam be. En ennek a kérésnek nem tettem ele-
get.

Majd megállapodtunk abban hogy délután visszajön és
akkor a tantestület férfi tagjaival megbeszéli a
részlet kérdéseket.
Ezen a beszélgetésen kettőnkön kívül más nem vett
részt, más kérdést nem tárgyaltunk meg.

2./ Mikor és milyen körülmények között tartották meg a tantestület
férfi tagjaival az értekezletet? H/V-142842

A fent említett nap délután 2 órakor újból felkeresett Orbán Nándor. Mivel abban az időben a tantestület tagjai általában a tanári szobában tartozkodtak, Orbán szds-sal a tanári szobába mentem, mivel célom az volt hogy az épületi tartozkodó tanárokkal megbeszéljük a kiképzés kérdését. En erre a megbeszélésre a tanárokat külön nem hívtam össze csupán az ott tartozkodó tanárok vettek részt a megbeszélésen.

- 2./ Kik voltak jelen ezen a értekezleten, ott miről tárgyaltak és milyen határozatokat hoztak. Kinek a vezetésével lett az értekezlet megtartva.

Jelen volt Rimay Béla, Solti Jenő, Harkány László, Horváth Béla, Alakóza Ambrus, Buvári András, Bali József tanárok. Az értekezletet Orbán Nándor vezette le. Bevezetőül elmondotta, azt amit előzőleg nekem is az irodában mondott, hogy az ifjúságot a fegyverek használatára fogják oktatni. Ehhez kérte a pedagógusok támogatását. Elmondotta hogy másnap reggel fog jönni több honvéd tiszt az oktatás megtartására és kérte hogy az ifjúságot toborozzuk. Elmondotta hogy reggel 8 órakor fog kezdődni, elsőnap elméleti, második nap gyakorlati kiképzés lesz. Kérte hogy három földszinti tantermet erre a célra bocsássa rendelkezésére. Ezt meg is ígértem neki. A tanárok közül nem szolt senki sem hozzá. Hallgatolagosan tudomásul vették Orbán bejelentéseit. Végül azzal zárta be az értekezletet, hogy másnap megindul a kiképzés.

- 3./ Hogy folyt le a diákok kiképzése, kik vezették le ?

Másnap reggel valoban megjelent három honvéd tiszt akinek nevét nem ismerem, hoztak magukkal közkatonákat is. Ekkor már összegyűlt kb. 80 fő, a három középiskolából. Ezek az udvaron gyűltek össze. Solti Jenő és Rimay Béla vett részt az oktatás levezetésében. Solti mint testnevelő tanár, Rimay pedig segítő. Meg kívánom jegyezni hogy Rimay ebben az időben igyekezett a diákok vezetését kezébe keríteni. Határozottan állította hogy egyikőjüket sem küldtem oda külön névszerint. Itt ezután három csoportra lett osztva a jelen lévő diákság és megkezdődött az oktatás. Ezek a csoportba később bele gyűltek iskolán kívüli személyek is. Az oktatás tantermekben folyt.

En is benéztem az egyik csoporthoz, azonban csak az ajtóból néztem az oktatást, akkor éppen az egyik katona a golyószóró alkatrészeit oktatta. En más formában nem vettem részt ezeken az oktatásokon. Ez az elméleti oktatás délig tartott utána megállapodtak hogy másnap reggel 9 óra ra találkoznak az iskola udvarán és lögyakorlatot hajtanak majd végre a lötéren. Másnap már csupán kb. 40-en vettek részt. Tudomásom van arról hogy lövészet lett is tarva azonban annak lefolyását részleteiben nem ismerem.

Emlékezetem szerint a lögyakorlatot a honvéd tisztekkel együtt Solti Jenő vezette le, illetve jelen volt.

- 4./ Milyen ruházattal és fegyverekkel voltak felszerelve és azokat kitől kapták?

Tudomásom szerint a diákok katona köppennyel voltak ellátva és saját sapkájukat viselték. A fegyvereket a katonák vitték

Még az nap a hivatal segéd közölte velem hogy az terem előtt lo drb.géppisztoly van, melyet ezután elzárattam Horváth János hivatal segéddel. Másnap reggel a hivatal segéddel együtt a "Nemzetőrség" épületébe szállítottam a géppisztolyokat. Ott egy civil személynek leadtam, aki visszaadta az átvételi elismervényt, amelyet később meg-seanisítottam. Katona ruhákat a katonák a laktanyából hozták, és ők osztották ki a diákok között.

Megkivánom jegyezni hogy Solti Jenő tanár is felvett katona köppenyt és abba vezetti a diákokat a lögyakorlatra. Ekkor rossz idő volt, az eső esett.

5./ Milyen célból történt a diákok fegyveres kiképzése?

Orbán szds már a vallomáson elején említett beszélgetésen majd az értekezleten is kihangsúlyozta hogy védelmi céllal lesznek a diákok oktattva fegyveres kiképzésre. Az esetleg támadó szovjet csapatokkal szemben.

Meg kívánom jegyezni hogy az értekezleten valóban felmerült az hogy az első osztályosok nem vehetnek részt a fegyveres oktatáson, azonban arra nem emlékszem hogy ezt ki vetette fel. Arról nem volt szó hogy a szovjetek esetleges támadásán kívül más esetben is fel lennének használva a diákok.

Amikor a fegyverekt leadtam, felkerestem Orbánt az irodájában és kértem hogy tájékoztasson szándékáról a város védelmével kapcsolatban. Ekkor Orbán még azon az állásponton volt hogy a várost megvédi a szovjetek ellen, azonban újból felkerestem délután Orbánt, aki kérdésemre akkor már azt válaszolta hogy belátja hogy nem védhető a város, lemondanak a fegyveres ellen állásról, mivel kevés a lőszer.

Mást előadni nem kívánok. Vallomásomat az igazságnak megfelelően minden kényszerítő eszköz alkalmazása nélkül tettem meg.

[Handwritten signature]
KMF.
/:G ö g ö s Ferenc:/
vall. osztály

[Handwritten signature]
/:Rétai József ndgy./
kihajigató

TÖRTÉNELMI

J e g y z ő k ö n y v .

Készült a Nagykanizsai Járásí Rendőrkapitányság 52 sz.szobájában
1957 március 8-án, Gőgös Ferenc kihallgatása alkalmával.

Gőgös Ferenc.

Badacsonytomaj 1904 április 6

Tóth Julianna

Gimn.tanár.

Nagykanizsa Vöröshadsereg utja 9 sz.

Mondja el, hogy mióta tanít a gimnáziumba, és milyen volt a tanári
kar magatartása az ellenforradalom ideje alatt?

Elmondani kívánom, hogy 1949 dec. óta tanítok a fenti iskolát
mint beosztotttanár, 1953 szeptembere óta, mint igazgató vol-
tam 1957 februárjáig.

Ami a tanári kar magatartását illeti, véleményem szerint 2
részre lehetne osztani. Az egyik része az volt, amely passzív
szemléltette az események folyását, a másik része pedig az volt
aki a diákok katolnai kiképzésében és a tüntetéseken való
részvételében aktívabb volt. Ezek voltak Solti Jenő testnevelő
ló tanár, Rimai Béla, és Ratkai. Majd amikor a diákszövetség megalakult
annak tanár vezetője Hules Béla volt.

A forradalmi Tanács a tanári karon belül október 29-én alakult
meg. En ezen idő alatt távoll voltam, amikor megérkeztem akkor
a Tanács már ülésezett. Ennek a tanácsnak a tagjai Harkány
László Rimai Béla, és Horváth Béla lett. Horváth azonban később
kivált, mivel két személy lehetett beválasztani, így maradt
Harkány, és Rimai.

Ezt az ülést helyettesem Horváth Béla hívta össze. En ezen az
ülésh csak passzív szemléltető voltam, mivel mint már említet-
később érkeztem, és az eseményekről csak később informáltak.

Az ülést végén Horváth aki a helyettesem volt elmondotta, hogy
az ülést azért hívta össze, hogy a forradalmi tanácsot létre-
hozzák, és ennek az lesz a feladata, hogy a pedagógusok ér-
keztet kepviselje.

En ennek a tanács az ülésein később sem vettem részt és a
munkájában sem, mert hiszen mint igazgató nem is vehettem
részt benne. Egy alkalommal az irodába Harkány és Horváth
arról értesítettek, hogy felülvizsgálták az igazgatók állás-
nak kérdését, és ekkor közölték velem, hogy engem leváltás nem
érint, és úgy emlékeszem rá, hogy említették még azt is, hogy
a közgazdasági technikum, mezőgazdasági technikum, és a vegy-
ipari technikum igazgatóját nem érintette a leváltás.

A leváltás tudomásom szerint az alábbi igazgatókat érintet
Szőnyi Antal a Zrínyi általános iskola igazgatója volt Pár-
tag, Morvai Gyula az Ady uti iskola igazgatója szintén volt
Párttag, Breznai László Hymyadi általános iskola igazgatója
szintén volt Párttag, Burján Kálmánné a kiskanizsai iskola
igazgatóját.

Mondja el, mit tud arról, hogy a kommunista Igazgatók leváltására ki hívta össze a pedagógusokat, és ott ki követelte ezek leváltását?

Ezzel kapcsolatba csak annyit tudok elmondani, hogy tudomásom szerint a forradalmi tanács 3 alkalommal ülésezett, és mindhárom ülésen felvetődött ezen kérdés, hogy a kommunista igazgatók leváltásával mi legyen. Bár a Tanács kihangsúlyozta, hogy nem mint nista igazgatókat váltják le, hanem azért, mert nem alkalmaznak vezetésre. Bár tudomásom szerint a pártonkívüli igazgatókat a lülvizsgálat és leváltás nem érintett.

Mint már említettem, én a tanács ülésen nem vettem részt, így tudok arra választ adni, hogy kik mikor tárgyalták az igazgatók leváltásának kérdését.

Mit tud Faludy tevékenységéről?

Tudomásom szerint Faludy 1956 szeptemberében a Nagykanizsai Városi Tanács oktatási osztályára került osztály vezető helyettesként. Ezt megelőzően úgy tudom valahol vidéken tanított. Közelebbről ismerem őt, mi irányításilag a megyei oktatási osztályhoz tartunk. Amikor az októberi események bekövetkeztek, elszakadtunk a megyétől és bizonyos vonatkozásba a ő utasításainak megfelelően kellett eljárunk, mivel a megyével nem volt meg az összeköttetésünk.

Hogy az igazgatók leváltásába volt-e szerepe vagy nem tudom annyit azonban megjegyzek, hogy szorosan az egyes iskolák ténykedésében nem volt szerepe.

Kiván-e még valamit elmondani?

Ezzel kapcsolatba mást elmondani nem tudok és nem is kívánok felvett jegyzőkönyvbe a vallomásomat helyesen tartalmazza, amit vásás után helybehagyólag aláírok.

Felvette:

Nagy Ferenc

vallomásttevő:

Gögs Ferenc
Gögs Ferenc.

TÖRTÉNELMI

M á s o l a t:

BM. Járási Rendőrkapitányság
Nagykanizsa.

J e g y z ő k ö n y v.
Nagykanizsa 1956. dec. 29.

Németh Zsuzsanna
szül: 1929 jan 5.
a: Török Anna
fogl: igazgató
Lakása: Nk. Kinizsi u 46. ház.

Felvéve nagykanizsa 1956. december 29-én Németh Zsuzsanna középiskola Leánydiákotthon Igazgató kihallgatásáról.-

1956. október 30-án kinek a kezdeményezésére ült össze a pedagógus ferraradalmi tanács?

A Pedagógus Ferradalmi Tanács 1956. okt. 30-án lett megválasztva olyan ferraradalmi tanácsban, hogy Salty Jenő gim. tanár testnevelő tanár kezdeményezésére a Fiu és Leány gimn.-tanáraik összehívta valószínű, hogy Gógós erenc igazgató engedélyével értekezleten ugysszólván valamennyi gimn. tanár és tanárnő mejelent. Salty Jenő tanár rövid bevezetőt tartott, melyben ismertette az október 23-1 a szután következő eseményeket. I -mertette a megjelentekkel azt, hogy üzemekben ferraradalmi tanácsokat választottak, javasolja, hogy a pedagógusok is válasszák meg a Ferradalmi Tanácsot. Javasolta, hogy a pedagógus ferraradalmi tanácsba háromtagot válasszassanak meg. Er ra az értekezletre előre elvett készítve kis méretű, üres fe hér papírok, abból a célból, hogy ezekre a tanárikar írja rá a Ferradalmi Tanácsba küldendő személyek nevét. A cé -dulákat kiosztatták, a szavazás megtörténte után kihirdették a szavazás eredményét. Legtöbb szavazatot kapott Herváth Béla, Salty Jenő, Harkány Jenő gim. tanárok.-

Háromtagú ferraradalmi bizottság megválasztása után hogy folytatódtott maga az értekezlet?

A választás után Harkány László ismertette a pedagógusokkal a 12-pontban foglalt követeléseket, melyek közül már többekre nem emlékszem. Emlékezetem szerint az előbbi pontokká foglalkoztak és az egész felett vitát folytattak 1
1./ Magyarország függetlensége?
2./ Sajtó és rádió teljes igazságot mondja?
3./ Köztársasági címet helyett a Kossuth címet használják?
4./ Szovjet csapatok kivonása EN3Z. csapatok behívása?
5. stb.

Salty Jenő felszólalásában kifejtette, hogy egyetért a szov -jet csapatok Magyarországról való kivonásáról, mert ő ma a j

TH/V-142847

halásosan utálja az oroszokat.

Ez az értekezés rövid ideig tartott, mivel célja az volt, hogy a Ferradalmi Bizottság / ideiglenes / megválassza.-

Előadni kívánom még azt, hogy Selty Jenő a szovjetunió iránti gyűlölete megmutatkozott a tanári szobába óra utáni, vagyórai közbeni időkben. Nagyon sok esetben hangzott adott a szovjetunió és a kommunisták elleni gyűlöletéről.-

Jobban emlékszem a kettőnk közt lefolyt beszélgetésekre, pl: december 6-i beszélgetésünk, amikor úgy nyilatkozott, hogy az oroszoknak kiirtaná még a megjárt is. A kommunistákkal kapcsolatban voltak olyan kijelentései, hogy nagyon sok karrierista van a pártba és ő ezért utálja és utálja a kommunistákat.

Milyen tevékenységet ismeri Selty Jenőnek az ellenforradalom ideje alatt?

Tudomásom van arról, hogy Selty Jenő esztette ki a gimnazisták részére a fegyvereket a egy napon részt vett a gimn-tákkal azon a kiképzésen, ahol a fegyverek kezelését tanulták. Egy esetben beszélgettünk a megkérdeztem tőle, hogy azzal tudtam volna mellétek állni, mert talán ha kieszáram volna a fegyvereket? Selty úgy nyilatkozott, erre nem volt szükség " azt én elvégeztem".

Pótlólag előadni kívánom hogy 30-án megtartott gyűlés után felhívta a figyelmét a tanároknak arra, hogy mindent kövessenek el a 12. pontos követelés minnél előbbi végrehajtásáért.

Az ügyvel kapcsolatban egyéb előadni való nincs, a jegyzőkönyv valóságának megfelelően van felvéve, melyet h.h. aláírok.-

Elvett:

Dér Ferenc szds. sk.

Németh Zsuzsanna sk.

Pótfeljegyzés:

Milyen címen váltották le igazgató funkciójából?

Emlékezésem szerint november 1-én Nagy János az oktatási osztályvezetője behívott az irodájába és megkérdezte tőlem, hogy megváltozott körülmények figyelembevételével melletti illendő vagyok-e tovább, mint igazgató dolgozni. En azt válaszoltam, hogy a Ferradalmi Tanács ismeri az én munkámat és elismerné olyan vádat felhozni nem tudnak, melynek alapján igazgatói állásomról leválthatnának, ha csak azt nem, hogy kommunista vagyok.

November 3-án az irodában megjelent Vizi Sándor pénzügyi e.s. Ruzsa Erzsébettel és tudomásomra hozták, hogy a Pedagógiai Ferradalmi Munkás-Tanács határozata értelmében engem leváltottak és helyettem Ruzsa Erzsébetet neveztek ki igazgató-nak. En a leváltást nem vettem tudomásul, kértem írásban a leváltásomat, azonban még ezt a mai napig nem kaptam meg, illetve a leváltásról szóló határozatot kérem kaptam, de nem indokolták meg a leváltásom okát. En ezt sem vettem tudomásul -jelenleg is, mint igazgató dolgozom. Két esetben a Ferradalmi Pedagógus tanácsból voltak nálam lent, hogy mondjal le igazgatói beosztásomról, azonban én nem vettem hallandó

Gögössel folytatott beszélgetésem akkor történt, amikor e megvalak ott voltak a következőképpen szjlett le.

Gögös ig.tudomásomra hozta, hogy a tantestület kívánja a leváltásomat, mert bizalmát megvonta tőle. En megkérdeztem hogy mivel érdemeltem ki, hogy megvonták a bizalmat, mire ő azt mondta, hogy Párt spicli voltam

Erre En azt válaszoltam, hogy az volt a baj, hogy kommunista voltam, ezen kívül semmi indokot a leváltásommal kapcsolatban nem tudtak. Azt sem hozták tudomásomra, legalábbis írásba, hogy azért váltatták le, mert kommunista vagyok, de én nekem a meggyőződésom, hogy leváltásom egyetlen oka az volt, hogy mint kommunista és munkáskáder nem tarthatták meg igazgatói munkakörömben.-

30-i gyűlése után következő értekezleteken nem voltam jelen, így arról csak hallomásból van tudomásom és így felvilágosítás edni nem tudok. A Ideiglenes Pedagógus Fennadalmi Bizottság végleges megválasztásán, mely a városi tanácsnál volt megtartva nem voltam jelen, mivel a gimn-ba mind óraadó tanár - működöm. Feltűnő volt az, hogy a párttagu delegáció megválasztásánál jelen lehettem és meghívtak és a végleges Pedagógus Fennadalmi Munkás Tanács választásán már nem lehettem jelen.-
Felvette:

Németh Szuzsanna sk.

Dér Ferenc szds. sk.

Másolat Hiteles:
Magyarország, 1957. febr. 8.

ri. I. szelgt. *[Signature]*
Oláryik László

TÖRTÉNETI

201

J e g y z ő k ö n y v .

Nagykanizsa, 1957. I. 7.

Németh Zsuzsánna
szül: 1929. január 5.
Anyja: Török Anna
Foglalkozása: tanárnő
Lakása: Nagykanizsa Kinizsi 46.

Jegyzőkönyv felvételű Nagykanizsa 1957 január 7-én a Járási Rendőrkapitányság hivatalos helyiségében.

Előadni kívánom, hogy a mai nap folyamán reggel 8 órakor Gögös Ferencz igazgató egybehívta a középiskolás diákokat és azok a tanárok is a diákokkal mentek nekik az első órájuk volt.

A gimnáziumnak nagyrésze a kultúrterembe megjelent, ahol Gögös Ferenc és Alaxa Ambrus tanárok a középiskolás diákoknak egy lázító beszédet tartottak.

Gögös Ferenc az alábbiakat mondotta: A falon megjelent felírások az illetők aljas lelki világát tükrözi. Mi erre nem válaszolunk, műveltebbek vagyunk annál. Nem azért szólok hozzá, hogy megfertőzzek benneteket, ugyanis az volt a falon, hogy "itt lakik a fasiszta akik a diákokat megfertőzte". Amikor egy két diák és a hivataloság leakarta kaparni a karhatalom közbelépett és őket elvitték. A népszerűségem nagy a városba, ezután még megnövekedett, mert a munkásosztály is mellettém van.

Alaxa Ambrus az alábbiakat mondotta: A felírás helyesírási hibáit firtatta és azt mondotta, hogy jelenleg az értelmiség ellen hadjárat indult meg. Mi azt valljuk, hogy forradalom volt nempedig ellenforradalom.

Az ügyel kapcsolatban egyéb előadni valóm nincs, a jegyzőkönyv a valóságnak megfelelően van felvéve, melyet helyben hagyólag aláírek.

Jegyzőkönyvet felvette:

Tanu

.....
/ : Németh Zsuzsánna : /

Zsuzsanna Németh

J e g y z ő k ö n y v.-

Nagykanizsa, 1956. december 29.-én.

Németh Zsuzsanna
szül: 1929 jan.5.
a: Török Anna
fogl: igazgató
lakása: Nk, Kinizsi u 46.hsz.

Felvétetett Nagykanizsa 1956. december 29-én Németh Zsuzsanna középiskola Leánydiákotthon Igazgató kihallgatásáról.-

Kérdés: 1956. október 30-án. kinek a kezdeményezésére ült össze a pedagógus forradalmi tanács?

Felelet: A pedagógus forradalmi tanács 1956. okt. 30-án lett megválasztva olyan formában, hogy Solty Jenő gim.tanár, testnevelő-tanár kezdeményezésére a Fiu és Leány gimnázium tanárai összehívták valószínű, hogy Gógós Ferenc igazgató engedélyével. Az értekezleten ugyszólván valamennyk gimn.tanár és tanárnő megjelont. Solty Jenő tanár rövid bevezetót tartott, melyben ismertette az október 23-i sz. után következő eseményeket. Ismertette a megjelentekkel azt, hogy üzemekben forradalmi tanácsokat választottak, javasolta, hogy a pedagógusok is válasszák meg a Forradalmi Tanácsot. Javasolta, hogy a pedagógus Forradalmi Tanácsba háromtagot válasszanak meg. Erre az értekezletre előre elváltak készítve kisméretű, üres fehér papírok, abból a célból, hogy azokra a tanári-kar írja rá a Forradalmi Tanácsba küldendő személyek nevét. A cédulákat kiosztották, a szavazás megtörténte után kihirdették a szavazás eredményét. Legtöbb szavazatot kapott Horváth Béla, Solty Jenő, Harkány Jenő igm.tanárok.

Kérdés: Háromtagu forradalmi bizottság megválasztása után, hogy folytatódott maga az értekezlet?

Felelet: A választás után Harkány L. szló ismertette a pedagógusokkal a 12 pontban foglalt követeléseket, melyek közül már többekre nem emlékszen. Emlékezésem szerint az alábbi pontokkal foglalkoztak és az egész felett vitát folytattak le.

- 1./ Magyarország függetlensége?
- 2./ Sajtó- és a rádió teljes igazságot mondja?
- 3./ Köztársasági címer helyett a Kossuth címert használják?
- 4./ Szovjet csapatok kivonása, ENSZ-csapatok behívása?
- 5./ stb.

Solty Jenő f. iszólalásában kifejtette, hogy egyetért a Szovjet csapatok Magyarországról való kivonásával, mert O. Maga is halálosan utálja az Oroszokat.

Ezz az értekezlet rövid ideig tartott, mivel célja az volt, hogy a Forradalmi Bizottságot / ideiglenes/ megválassza.

Előadni kívánom még azt, hogy Solty Jenő a szocjetunió iránti

gyűlése megmutatkozott a tanári szobában, óra utáni, vagy órák közötti időkben. Nagyon sok esetben hangzott adott a Szovjetunió és a Kommunizmus elleni gyűléstől.

Jobban emlékszem a kettőnk között lefolyt beszélgetésekre. Pl. december 6-i beszélgetésünk, amikor úgy nyilatkozott, hogy az oroszoknak kiirtaná még a magját is. A kommunizmusokkal kapcsolatban voltak olyan kijelentései, hogy nagyon sok karrierista van a Pártban és ő ezért utálja és utalja a kommunizmust.

Kérdés: Milyen tevékenységét ismeri Solty Jenőnek az Ellenforradalom ideje alatt?

Felelet: Tudomásom van arról, hogy Solty Jenő osztotta ki a gimnazisták részére a fegyvereket a egy napon részt vett a gimnazistákkal azon a kiképzésen, ahol a fegyverek kezelését tanulták. Egy esetben beszélgettünk és megkérdeztem tőle, hogy azzal tudtam volna melléket állni, mert talán ha kiosztottam volna a fegyvereket? Solty úgy válaszolt arra nem volt szükség " azt én elvégeztem".

Röviden előadni kívánom, hogy 30-án megtartott gyűlés után felhívta a figyelmét a tanároknak arra, hogy mindent kövessenek el a 12- pontos követelés mielőbbi végrehajtására.

Az ügyvel kapcsolatban egyéb előadni valóm nincs, a jegyzőkönyv valóságnak megfelelően lett felvéve, melyet h.h. aláírok.-

Felvette:

Göggös
Dör Ferencz

Németh Zsuzsanna
Németh Zsuzsanna

Rótfeljegyzés

Kérdés: Milyen címen váltották le igazgatói funkciójából?

Felelet: Emlékezésem szerint november 1-én Nagy János az oktatási osztályvezetője behivatott irodájába és megkérdezte tőlem, hogy a megváltozott körülmények figyelembevételével hajlandó vagyok-e tovább, mint igazgató dolgozni. En ezt válaszoltam, hogy a Forradalmi Tanács ismeri az én munkámat és ellenem olyan vádat felhozni nem tudnak, melynek alapján igazgatói állásomról leválthatnának, ha csak azt nem, hogy kommunista vagyok.

November 3-án az irodában megjelent Vizi Sándor pénzügyi előadó Ruzsa Erzsébettel és tudomásomra hozták, hogy a Pedagógus Forradalmi Munkás-Tanács határozata értelmében engem leváltottak és helyettem Ruzsa Erzsébetet nevezték ki igazgatónak. En a leváltást nem vettem tudomásul, kérem írásban a leváltásomat, azonban még ezt a mai napig sem kaptam meg, illetve a leváltásról szóló határozatot kézhez kaptam, de nem indokolták meg a leváltásom okát. En ezt sem vettem tudomásul, jelenleg is mind igazgató dolgozom. Két esetben a Megyei Forradalmi / pedagógus / tanácstól voltak nálam lent, hogy mondjak le igazgatói beosztásomról, azonban En nem voltam hajlandó. Göggös-el folytatott beszélgetésem akkor történt, amikor a megyeiek ott voltak a következőképpen zajlott le.

Göggös tudomásomra hozta, hogy a tantestület kívánja a leváltásomat, mert bizalmát megvonta tőlem. En megkérdeztem, hogy mivel érdemeltem ki, hogy megvonták a bizalmát, mire ő azt mondta, hogy Párt picli voltam. TH/V-142842

Erre én azt válaszoltam, hogy az volt a baj, hogy kommunista voltam, ezen kívül semmi indokot a leváltásommal kapcsolatba nem tudtak. Azt sem hozták tudomásomra, legalábbis írásba, hogy azért váltattak le, mert kommunista vagyok, de énnékém ez a meggyőződésem, hogy leváltásom egyetlen oka az volt, hogy mint kommunista és munkáskáder nem tarthattak meg igazgatói munkakörömben.

30-i gyűlés után következő értekezleteken nem voltam jelen, így arról csak hallomásból van tudomásom és így felvilágosítást adni nem tudok. Az Ideiglenes Pedagógus Forradalmi Bizottság végleges megválasztásán, mely a Városi Tanácsnál volt megtartva nem voltam jelen, mivel a gimnáziumban mind óraadó tanár működöm. Feltűnő volt az, hogy a haromtagú delegáció megválasztásánál jelen lehettem és meghívtak és a végleges Pedagógus Forradalmi Munkás-tanács választásán már nem lehettem jelen.

Felvette:

Jéjűg. ny. 2021

Német Zsuzsanna
 Német Zsuzsanna

TÖRTÉNETI HÍVATÁS

J E G Y Z Ó K Ö N Y V .

Felvéve 1957. március 1-én a nagykanizsai járási Rendőrkapitányság hivatali helyiségében.

H a r k á n y László
Galambok, 1932. febr. 4.
Kulcsár Mária
tanár
Nagykanizsa Királyi Pál u 5/a.

Kérdés: Mondja el mióta ismeri Göögös Ferenc gimnáziumi igazgatót mit tud október 23 előtti magatartásáról, tevékenységéről, múltjáról.

Felelet: Emlékezetem szerint 1949 őszén vagy 1950 tavaszán kerül a nagykanizsai Általános gimnáziumhoz, tanárnak. En ebben az időszakban 4 -es gimnáziumi tanuló voltam. Az osztályunkban latint tanított. Szimpatikus, fegyelmet tartó jó, szakképzett tanárnak ismertem meg. En ebben az időszakban a Diákszövetség titkára voltam. Göögös megtört embernek látszott mivel Keszthelyen mint igazgató volt azonban ismeretlen okokból leváltották. En 1950-ben érettségiztem, majd ezután elkerültem Szegedre. 1954 őszén mint tanár kerültem vissza az iskolához mint tanár. Ebben az időszakban igazgató volt. Mint igazgató eléggé nagyvonalú volt, határozott fellépésű. Az iskolának ebben az időszakban 40 tanára volt és mintegy 800 diákkal rendelkezett. Az iskola adminisztratív teendőit Horváth Béla látta el. Baráti beszélgetések, bálók alkalmával elmondotta életrajzának főbb jelenségét. Tudomásom szerint Balacsony környéki származású. Paraszt szülők gyermeke. Az érettségije után pappnevendő lett. Nem avatták pappá, hanem előtte kilépett és megnősült. Egy ideig állásnélkül volt, azután közép iskolába került tanárnak, hogy milyen uton erre már nem emlékszem. Sokáig volt közép iskolai tanár, végül Sopronba gimnáziumi állást szerzett. Az iskolák államosítása alkalmával Keszthelyre került gimnáziumi igazgatónak. Innen került Nagykanizsára. Igazgatói beosztásából Állítólag Breznay váltotta le. Emlékezetem szerint bár én nem voltam Nagykanizsán de a Köznevelés c. pedagógus folyóiratban olvastam Göögösről egy cikket amiben nagyon támadták múltjáért és magatartásáért. Ez a cikk 1952-ben jelent meg. Göögös elmondása szerint ügye tisztázódott mivel még ebben az évben kinevezték érettségi elnökné, majd röviddel rá igazgató lett. Szakmai előadásai, nagyon jól voltak. Tanári karral szemben barátságos volt. Fiatal tanárok magánjellegű problémáiban segített/lakás/Rendelkezéseit, utasításait baráti hangon mondta meg. Igyekezett jó közösségi szellemet létesíteni, azonban ezen irányu próbálkozása nem sikerültek teljesen a nagylétszámú tanári kar miatt.

Harkany László

TH/V-142842

Eléggé zárkozott volt. Ünnepek alkalmával/szallag avató, iskola nyitó, záró/kihangsúlyozta, hogy hazát azerető gyerekeket akar nevelni. Többször elszokta mondani ünnepek alkalmával életének nehéz eseményeit. Sokszor tett említést arról, hogy a mul rendszerben milyen nehéz élete volt. Hibának tarottam nála, hogy sokszor igen nagy vonalú volt és nem nézett a dolgok mélyére. Nem szokta mélyrehatóan értékelni a felmerülő hibákat. Hibája volt, hogy nem tudott helyes kapcsolatot kiépíteni a szomszéd iskolákkal és a város vezetőivel. Breznainéval a volt oktatási osztályvezetővel nem tudott jó kapcsolatot tartani. Többször kihangsúlyozta, hogy a város pártvezetői nem biznak meg benne. Ennek okát azonban nem mondta el. Merevnek tartotta az oravázla készítést. Jó baráti viszonyban volt Bálint Rezső ált. iskolai tanárral.

Kérdés: Milyen magatartást tanusított Gögös Ferenc igazgató 1956. október 26.-a után. Milyen tevékenységet fejtett ki. Egyet ért e ön minden intézkedésével.

Felelet: Visszaemlékezésem szerint 26-án amikor bementünk az iskolában nagy nyugtalanság volt érezhető a diákság körében a Budapestről kiszivárgott és elérte hírek miatt. Ugy emlékszem hogy két Közgazdasági Technikumi diák jött az iskolánkban a első oraszünetbe és azok közölték, hogy a városi pártbizottság engedélyezte a felvonulást. Gögös erre átment a városi pártbizottságá és röviddel rá Németh László pártfunkcionárussal tértek vissza. Az udvaron lévő diáksághoz rövid beszédet intézett Németh elvtárs és igyekezett lezserelni a diákság forró hangulatát. A szomszéd iskolák ablakából is hallgatták a Vegyipari Technikum diákjai. A diákság nem vette figyelembe Németh szavait. Gögös is fejét vesztette, a tanári karból csak 3-4 tanár volt a diákság előtt, a többi oldalra álldogáltak. A diákság első része sorban állt röviddel rá megindult a tömeg a kapun kifelé. Véleményem szerint a tanári kar nem tudta volna megfékezni a diákság forró hangulatát. A tanárok ezután osztályaikhoz mentek és igyekeztek sorban és fegyelemben tartani a diákokat. Megkezdődött a felvonulás. A pártbizottság épülete előtt hozzánk csatlakozott Közgazdasági Technikum diákjai. Először kimentünk kiskanizsára, majd vissza a laktanyához /Dozza/ utána a határőrsé hez majd innen haza mentünk az iskolában. Itt Gögös kihirdette, hogy a Hazfiak Népfrent uatásására, további intézkedésig tanítási szünet lesz. A vidéki diákok haza mentek a városiak pedig tanári karral együtt szétoszlott. A felvonulás során a diákok először Kossuth notákat énekeltek. Az alábbi jelszavakat hangoztatták: "Ki az oroszokkal" Gyilkos Gerő" "Kossuth cimert" "Nem kell beszoigáltatás legyen mienk a tojás" "Le az ávoval" "Amnesziát" "Oroszt nem tanulunk" Emlékezetem szerint az iskolánka diákjai csalátagokat nem szortak vagy vettek le. Ezen események után 3 napig nem találkoztam Gögőssel, úgy emlékszem a Gáspár-hegyen a szállóban volt. Október 31-én találkoztam vele a katonaviselt fiatal tanárok értekezletén. Itt Orbán Nándor tartott beszédet amelyben megemlítette, hogy ő a Nemzetőrség parancsnoka. Kérte a tanári kart, hogy legyen a segítségére abban, hogy a diákokat képezzék ki a fegyverismeretekre amit az tesz szükségessé, hogy a városban rendfenntartásra és a szovjet hadsereg esetleges támadása esetén védelem szempontjából a diákokra is szükség lesz. Ezután kivonult a tanári kar az udvarra ahol már 60-70 főnyi diákság tartozott. Meglehető volt a számunkra Orbán Nándor közlése.

Haradny Lajos

Az udvaron ekkor Gögös az alábbiakat mondotta: Nem komoly dolog ez, fő célja, hogy az ifjúságot továbbra is a tantestület tartsa kézben, nehogy gondatlanságot kövessenek el, mert itt nem fog senki fegyvert kézhez kapni. Akkor Gögös válasza megnyugtató volt. Ezután egy alkalommal találkoztam vele amikor is a tanári irodában elmondottam neki hogy mi történt a "Pedagógus Forradalmi tanácsba" Főleg őt a személyének kérdése érdekelte, hogy meghagyták-e őt állásában. Megemlítettem neki hogy felmerült Gál és Gerocs rehabilitálása amit ő nem helyeselt. Más esemény megbeszélésére nem került sor. Ezután hosszabb ideig nem láttam Gögöst. November 5-én találkoztam újból vele amikor is a tanítás megkezdődött. Több alkalommal előtünk úgy nyilatkozott, hogy az ő tevékenysége tiszta dolog. Amikor lakása ablakára illetve alá ki irták, hogy itt fasiszta lakik aki az ifjúságot megmérgezte. Nagyon bántotta. Amikor a fegyveres kiképzések oktatások megkezdődtek, egyetértettem vele, nem számoltam a nagy felelőséggel. Ma azonban őt is és magamat is hibásnak és felelősnek tartom.

Az ügyre vonatkozóan mást előadni nem kívánok. Vállomásumat a valóságnak megfelelően tettem meg és azt h.h. aláírom.

Felvette:

.....

Harkány László
Harkány László

TÖRTÉNETI

" S Z I G O R U A N + T I T K O S "

Tárgy: Gögös Ferenc igazgató kihalgatása.

K I H A L G A T Á S I - T E R V.
Nagykanizsa 1957 február 24-én.

Gögös Ferenc Gimnáziumi igazgató az 1956 októberi események alatt megszervezte a diákok fegyveres kiképzését. Megbeszélést folytatott O R B Á N Emil volt ht. szds.-al annak érdekében, hogy a diákokat a "Nemzetőrségtől" külön képezzék ki.

Gögös Ferencre vonatkozólag vallomást tett Orbán Nándor és Solti ~~Éva~~ gimnáziumi tanár.

Gögös Ferenc szül.: 1904 április 6-án anyja: Toth Juliánna, apja: Gögös István, foglalkozása tanár, lakása, Nagykanizsa Vöröshadse reg ut 9. Ig. sz. VB-I 146185.

Első kihalgatását az alábbi pontok szerint kell végezni:

- 1./Mikor kereste fel Orbán Nándor volt ht. szds.-os a lakásán és azzal milyen kérdésekről tárgyaltak.
- 2./Mikor tartották meg azt az értekezletet ahol megbeszéltek a diákok fegyveres kiképzését.
- 3./Kik voltak jelen ezen az értekezleten ott miről tárgyaltak és milyen határozatot hoztak. Kinek a vezetésével lett az értekezlet megtartva.
- 4./Mennyi tagja volt a diákokból létrehozott fegyveres csoportnak és azokat névszerint kik vezették.
- 5./Milyen ruházattal és fegyverekkel voltak felszerelve és azokat kitől kapták.
- 6./Milyen célból történt a diákok fegyveres kiképzése.

A kihalgatásnak elkell érni azt, hogy bizonyítható legyen az, hogy maga a fegyveres kiképzés a "zovjet csapatok Nagykanizsára való bevonulásuknak az ellenálására történt.

Dér Ferenc rny. szds.

J. L. 3. példány

TH/V-142842

J e g y z ő k ö n y .

Felvéve a nagykanizsai Rendőrkapitányság hivatalos helyiségében
1957. február 27-én.

H a r k á n y László
Galambok, 1932. február 4.
Kulcsár Mária
nős,
katona volt,
gimnáziumi tanár
Nagykanizsa, Király Pál u 5/a sz.

Kérdés: Mondja el önéletrajzát, mikor került a nagykanizsai Általános gimnáziumba tanárnak.

Felelet: Apám földműveléssel foglalkozott, a háborús időkben mint gyümölcs felvásárló működött, később a Földszöv-höz került. Jelenleg üzemág vezető. Elemi iskoláimat Galambokon végeztem, gimnáziumban Nagykanizsán jártam. 1950-ben érettségiztem. 1954-ben szereztem meg diplomámat Szegeden a bölcsész karon. 1954-ben kerültem Nagykanizsára az Általános Gimnáziumban mint magyar-történelem szakos tanár. 1954 október 23-án kötöttem házasságot Nagy Mária biológia-rajz szakos tanárral. Saját bevallása szerint büntetve nem volt.

Kérdés: Milyen körülmények között került a "Pedagógus Forradalmi Tanácsba" kik voltak a tagjai? A "Pedagógus Tanács" munkája miből állott, ebben milyen szerepet vállalt?

Felelet: Pontosan nem emlékszem rá, hogy melyik nap volt amikor Horváth Béla igazgató helyettes összehívta a tanári kart amikor is közölte velünk, hogy titkos szavazás útján küldöteket választani kell a "Pedagógus Tanácsba" A legtöbb szavazatot Horváth Béla után én következtem, majd pedig Rimai Béla tanárok kaptuk. A választások után Horváth kérte a tanári kart, hogy milyen javaslatokkal menjünk a Pedagógus Tanács felé. Ezután a tanári kar tagja az alábbiakat javasolták: Nagy Imre kormányt támogatjuk. Elítéljük az önkényt, fakultatív vallás oktatást. Történelmet csak 1900-ig tanítsunk. Fakultatív nyelvoktatást. A tankönyveket cseréljék ki. Emlékezetem szerint még az nap délutánján a Szabadság téri Ált. iskola földszinti helyiségében gyűltek össze az iskolák küldöttei. A résztvevők közül az alábbiakat ismerem: Vegyipari Technikumból Meixner Béla, Cserfalvi József. Közgazdasági Technikumból: Balogh Árpád, Baranyai Géza. Mezőgazdasági Technikumból: Lovasi, és Borsfai Géza. Vécsey uti Ált. isk. -bol: Németh János, Szalai József. Ady uti iskolából: Erdélyi Margit, Duró Győzőné. Hunyadi nevű Ált. isk. -bol Kocsis Tibor, Kovács Dezső. Ezen kívül ismertem még: Szerdahelyi Vince szakszervezeti elnököt. Nagy János oktatási osztály vezető

Harkány László, HIV-142842

Faludi Ferenc tanítót. A gyűlésnek nagyon forró hangulata volt. Véleményem szerint a személyeskedések körül forgott a viták. Jellemző erre, hogy egy kiskanizsai pedagógus Burján Kálmán leváltását az alábbiakba indokolta meg: Burján igazgató az ember szemébe kedves volt hátamögött azonban az ellenkezőjéről győződött meg az ember. A felszólalások nagyrésze pedagógia kérdésekkel foglalkozott mint például: vallás oktatás, tankönyvek, tanterv módosítás. Általában a kommunista igazgatók leváltására az illető iskola küldöttei tettek javaslatot. Eközben került sor a küldöttek megválasztására akik a városi "Nemzeti Bizottságba" képviselik a pedagógusokat. Hat küldött az alábbiak lettek: Csizmadia Ferenc, Balogh Árpád, Baranyai Géza, Meixner Béla, Rimai Béla és én. Ezután mi elmentünk a Gépgyár kulturális helyiségében a városi "Nemzeti Bizottság" gyűlésére. A többi pedagógus pedig tovább ülésezett amely során nyolc kommunista igazgató leváltását szavazták meg. A városi "Nemzeti Bizottság" ülése már javába folyt, emlékezetem szerint élelmiszerek szállításának ügyében voltak hozzászólások. Rimai Béla kért szót aki bejelentette, hogy szeretnének ismertetni a "Pedagógus Tanács" által hozott határozatokat. Erre én felálltam és fölolvastam a határozatot aminek a lényege a következő volt. Politikai és pedagógia kérdésekkel foglalkozott amiről e fentebb tettem említést. Határozottan emlékszem arra, hogy egyik követelésün az volt hogy csak abban az esetben csatlakozunk a városi bizottsághoz ha az önkényt megakadályozzák.

Kérdés: Mondja el milyen események zajlottak le 1956. okt. 31-én az iskolában és a "Pedagógus Forradalmi Tanácsba" Önnek milyen tevékenysége volt ezen a napon?

Felelet: 1956. október 31-én a reggeli órákban igazgatói körözvény alapján összehívták a tanárikar fiatal katoná viselt tagjait. A gyűlés az iskola A épület egyik földszinti tantermében zajlott le. Én egy-két perc késéssel érkeztem meg. Amikor beléptem Orbán Nándor az asztal végén felállva beszélt. A helyiségben az alábbiak voltak jelen: Gögös Ferenc igazgató, Solty Jenő, Ratkay Gyula, Biskopics Márton, Gulyás Mihály, Karakas Gábor, Márkus Ferenc, Rimai Béla, Pálos László tanárok. Zenkivül más gimnáziumokból is voltak jelen tanárok ezek egy részét nem ismerem. Orbán Nándor az alábbiakat mondotta a jelenlévőknek: Engem bizott meg a városi "Nemzeti Bizottság" azzal, hogy megszervezzem a "Nemzetőrséget". Már folyik is a szervezése, sok jelentkező van a fiatalság részéről. Azonban mi a diákság részére külön akarunk szervezni "Nemzetőrséget". Ennek érdekében szükséges, hogy a fiatal tanárok is segítségre legyenek a kiképzésben. A kiképzés szükségességét azzal magyarázta, hogy erre azért van szükség hogy a városban a rendet fenntartsuk valamint ha esetleg az orosz hadsereg támad akkor szükség esetén a fiatalságot azaz a diákságot is igénybe veszik. A gyűlés rövid ideig tartott majd kimentünk az udvarra ahol már kb 60-70 diák gyülekezett, hogy ki rendelte ide őket nem tudom.

Kérdés: Helyesnek tartja-e Ön a diákok kiképzését? Tisztába volt-e Ön azzal, hogy mi lett volna a következménye egy esetleges "ellenállás" során?

Felelet: Abban a pillanatban nem láttam a következményeket. Az a gondolat foglalkoztatott amit akkor Gögös igazgató mondott az iskola udvarán, mivel látta, hogy egyes tanárok nem szimpatizálnak a diákok kiképzésében. Gögös azt mondotta: azért tartja szükségesnek a diákság kiképzését mert sekan jelentkeznek a városi "Nemzetőrsébe" amit nem tart helyesnek inkább csináljuk mi, hiez fegyvert ugy sem kap senki közülük. Én nem tulajdonítottam nagy jelentőséget a kiképzésnek. Könnyelműen elsiklottam a kérdés felett, nem gondoltam távolabbi következményekre. Ma ugy látom feltétlenül hibásak

és a szülőket is sok rettegéstől kiméltük volna meg. Magunkat p megkiméltük volna attól, hogy letartoztatva legyünk.

Kérdés: Tudott e arról, hogy a diákoknak egy üres üveget és vattát kell vinni az iskolában. Kitől származik ilyen irányu utasítás?

Felelet: Arról nem tudtam, hogy a diákoknak üveget és vattát kell hozni. Nem tudom, hogy kitől származik ilyen elképzelés.

Kérdés: Egyik diák vallomást tett arra, hogy amikor a diákok elméleti kiképzése megkezdődött akkor ön a sarokban lévő tanteremben a következőket mondotta a diákoknak: Nyugodjanak meg mert harcra a legvégső esetben kerül sor.

Felelet: Határozottan nem emlékszem erre a kijelentésemre. Ha mondtam úgy vállalom érte a felelőséget.

Kérdés: Volt-e a szülőknak tudomása arról, hogy az iskolában fegyveres kiképzés folyik. Hogy nyilatkoztak erről?

Felelet: Azt hiszem hogy tudták, ha nem is mindenki. Büki Ferencné vel beszélgettem aki iskolánk diákja. Nem tartotta helyes dolognak emiatt neheztelt is mivel sok izgalmat okozott neki ez a körülmény.

Kérdés: A "Pedagógus Forradalmi Tanács" délutáni ülésén milyen kérdésekről tárgyaltak.

Felelet: Pál Jenő mint elnök megkérte a jelenlévőket, hogy újból tárgyalják meg a leváltásra javasolt MDP-tag igazgatók ügyét. Pál józanságra hívta fel a jelenlévők figyelmét, majd hozzá szólásban Szőnyi igazgatót vette pártfogásába. Én a felszólalásomban Burján Kálmánét vettem pártfogásba. Azomban ilyen irányu segítő szándéknak nem sok eredménye volt mivel az érdekeltek iskolájából jött küldöttek követelték a leváltásokat. Ezen a gyűlésen még két alkalommal szólaltam fel: Egyik esetben helytelehitettem Gál és Garos tanárok rehabilitálását. A második felszólalásom Németh Zsuzsanna igazgató leváltásának kérdésénél fel emlitettem hogy kinevezése alkalmával nem akarta elfogadni a felkínált igazgatói kinevezést. Ezután került sor arra, hogy személy szerint szavazzunk a leváltások ügyében. Az eredményről jegyzőkönyv is készült, amely tartalmazta a leváltottak névsorát és állásukban meg erősítetteket.

Kérdés: Jegyzőkönyv van a rendőrség birtokában mely szerint ön részt vett a Kossuth laktanyában lefolyt géppisztoly lövészetben ahol az iskola diákjai vettek részt.

Felelet: A városból jöttem az iskolá felé amikor láttam, hogy kb 60-70 diák Solty, Pálos és Márkus tanárok vezetésével löni mentek. Szüleimhez csatlakoztam és kimentem velük a laktanyában, ahol részt vettem a lövészetben. Négy géppisztolyból löttek, egyenként 4 db töltényt kaptak a résztvevők. A lövészetet két katona vezette. A töltényeket Solty tanár osztogatta ki a lötér ajtajában. Én egy lövést adtam le a géppisztolyból. Ezenkívül segitettem a diákok fegyvelembe tartásában. A lövészetet a déli órákban fejeztük be majd utána diákokkal együtt lakásunkra jöttünk haza.

Haradnyák

Én bejtemtem az iskolában ahol a fiatal tanárok gyűléseztek. Kb 20-25 tanár vett részt rajta. Emlékezetem szerint választási résznél értem be. Én helyet foglaltam a hátsó padsorokban és elkezdtem az "Uj Zala" c. ujságot olvasni amikor Darvas Jozsefró szóló cikket olvastam elkezdtem mosolyogni ezt a körülöttem lévő észrevették majd mikor elolvasták-tettek említést arra, hogy állj fel és olvassam el. Fálltam és elolvastam. Határozottan állítom, hogy az ujság felolvasásához semminemű hozzászólást nem fűztem. Ebből áll egész tevékenységem ezért vállalom a felelőséget.

Kérdés: A házkutatás alkalmával lakásán találtak egy levelet amit Dezső László Blackpool c.30. Albert Road England feladóval az ön címére volt elküldve. A levél írója hivatkozik az önrel folytatott beszélgetésre és egyességre.

Felelet: Dezső László 1956 szeptemberébe került az én osztályomba. Apja református pap Debrecenben. Decemberben 4 társával együtt diszidálási kísérletet akart végrehajtani azonban Zalaegerszegről visszajöttek. Ekkor én nagynéje és bácsikájának jelenlétében igyekeztem meggyőzni, hogy ilyen felelőtlen lépéseket ne csináljon. Ekkor kötöttem vele azt bizonyos "eggyeséget" hogy tudtom nélkül ilyen nem csinál. A karácsonyi szünet befejezésekor az első tanítási napon kestem, mivel nem találtam meg ezért felkerestem nagynénijét aki azonban felvilágosított, nem tudott róla adni. Ezt levelet az osztálynak is valamilyen nekem is amit a házkutatás alkalmával nálam megtaláltak.

Kérdés: Egy névtelen levelet találtak az ön lakásán a házkutatás alkalmával amiben a levél író hivatkozik az ön segítségére. A levél tartalmi a pedagógusok visszalátáról szól. Ismert e a levél íróját.

Felelet: A levél íróját nem ismerem. Ezt a levelet Gögös igazgató a szovjet vérospancsokszágon is bemutatta a kézhez vétel után pár nappal rá.

Mást előadni nem kívánok, vallomásomat a valóságnak megfelelően tettem meg és azt elolvasás után h.h. aláírom.

Felvette:

Harkány László
Harkány László

J e g y z ő k ö n y v
G ö g ö s Ferenc kihallgatásáról.
Zalaegerszeg, 1957. május 8.

Göögös Ferenc,
1904. Badacsonytomaj,
Tóth Julianna,
egyetemi végzettségű,
gimnáziumi tanár / igazgató,
Nagykanizsa, Vöröshadsereg-u. 9.sz.

Kérdés: Tegyen vallomást arra vonatkozólag, hogy 1956. október 23-át követően, mint iskola igazgató mennyiben vett részt Nagykanizsán lezajlott ellenforradalmi eseményekben?

Válasz: 1956. október 24-én délután kb. 4 órakor értesültem arról, hogy az Olajbányászati Segélyár munkásai tüntetésre indulnak a Szabadság tér felé. A környéketeiben lévő néhány pedagógus társammal, azonnal a helyszíni mentünk ezzel a céllal, hogy a tanuló ifjúságot a tüntetésből távol tartjuk. Nagyobb csoportosulásokról az ifjúság részéről nem történt, de egyéneknél is igyekeztünk a tüntetésből távol tartani és eltávolítani őket. Erre tanuként tudom László nevű, volt levelező tagozattal hallgatókat említeni. A gépgyárak a szabadság térről az állomás felé indultak. Ekkor már a tüntetés közül többen a cimereket és a csillagokat kezdték lebepni. Ekkor hivatali elfoglaltságom volt a gépipari technikum dolgozók gimnáziumánál, néhány tanár társammal megkértem, hogy kísérjék tovább a tüntetőket és az ifjúságot továbbra is távolítsák el. Korvát Béla igazgató helyettes, Rimai Béla tanárt, Rakai Gyulát, aki disszidált és Solti Jenő tanárok kéresemre elmentek. Az ifjúság sem ekkor, sem pedig később nem vett részt az csillagok és a cimerek eltávolításában.

Orán végzetével a gimnáziumba mentem. Újra az utcára indulva, meglepetéssel láttam, hogy az ifjúságnak az a része, amely a tüntetőket kísérte, szervezeten jelzavakat kiabáltak, hogy "erősst nem tanulunk, éljen a budapesti ifjúság". Majd később szervezeten tértek vissza az iskolába Rimai Béla vezetésével, az élen magyar címerrel ellátott lobogóval. Bevonultak az iskola udvarra, ott Rimai tanár megkérdezés nélkül ekart hozzájuk szólni, én ezt megelőztem, így először én igyekeztem meggyőztetni őket arról, hogy másnapról vegyék fel újra a normális munkát.

Ezt követően Rimai szólalt fel és megdöbbenne láttam, hogy az ő szavait kitörő lelkesedés fogadta, bár ő is csupán a fentiekre buzdította az ifjúságot.

1956. október 25-én - bár az ifjúság nyugtalansága észrevehető volt - különösebb esemény nem történt.

1956. október 27-én reggel 7.30-b-kor értesültem arról, hogy a város középiskolái hallgató ifjúsága 10 órai kezdettel tüntetésre akar egységesen indulni. Elhatároztam, hogy a gimnáziumban ezt a sérleletet lezserellem. 8-9 h. között csupán a IV. osztályt tudtam végig járni, hivatkozva arra, hogy a tüntetésnek semmi értelme és célja nincs. A körülmények között a fegyelmet megőrzés és a tanulás a legfontosabb. Az ifjúságon bizonyos elszántságot tapasztaltam. Meghallgattak, azonban észrevehetően, hogy nem törődnek az általam felvetettekkel.

Az óra közeli eseményben az udvarra érve három diákot láttam a helybeli közgazdasági Technikumból, akiket felalósítottam, és vontam, hogy mit keresnek ott tanítási idő alatt. Ezt a meglepő választ kaptam, hogy a párt utasítására az ifjúság tüntetésre indul. Telefonon megkíséreltem felhívni a Pártbizottságot, de foglalt volt a telefon, azonnal átsiettem a Pártbizottságra, ahol Késely László agi.prop. titkárral, későbbi párttitkárral találkoztam. Ő kijelentette, hogy részükről semmi ilyen utasítás nem történt. In áthivta a gimnáziumba, ahol már a tanuló ifjúság az udvaron szervezett sorokban állt. Késely László beszélt az ifjúsághoz, de beszéd közben néhány stilus hibája miatt - tudhassa, mondhassa - az ifjúság kinevette. Ezt követően a fenti eseményt úgy nézett ki, hogy én előre megszarvestem, azonban ez nem történt meg rólamról, hanem visszaérkezés után minden irányítás nélkül gyűltek össze. A beszéd közben az ifjúság öntevékenyen megindult az utcára. Késely elvtárs jóváhagyásával követtem őket, a fel is hívta a közelében lévő tanár társaimat, nőt, férfit egyaránt.

A tüntetés formailag fegyelműzött volt ugyan mindvégig, de a jelszavak hangosztatásában a már említett jelszavakat majmolgák. Közben egyes vállalatok dolgozói, valamint a lakosságból sokan csatlakoztak a diákok tüntetéséhez, úgy, hogy több ezer főre rúgott a tüntetők száma. Utirány: Szabadtság tér, Olajipari Gépgyár, Veggyár, Kiskanizsa, majd vissza a Teleki uti laktanyáig, ahol az őrseget a helybéli parancsnok azonnal riadóztatta, abból a célból, hogy a tömeg be ne tudjon menni a laktanya területére.

A tüntetők azt követelték, hogy a parancsnok csatlakoztassa az egységet a tüntetőkhez. Erre ő kb. 3/4 óráig nem volt hajlandó. A tömeg magatartása időközben mind fenyegetőbb magatartást öltött, majd az a gimnázium ifjúságát elkertem vezetni a színhelyről. Az el megfordult, amikor a tömegből többen nekem rogtak és hazahívónak nevezve követelték, hogy az ifjúság maradjon ott. Erre a kapuhoz törtem át magamat és a parancsnokot odahívva kértem, hogy a tömeg megnyugtatóra legalább 1 szakasz katonát küldjön ki.

A parancsnok kéresemnek eleget tett és a tömeg velünk együtt a volt ÁVE. épületéhez vonult. Ott egy tiszt beszédet mondott, de a tüntetők nem akartak szétszalani, sőt a közeli temetőben a szovjet hási sírokról kezdték a csillagokat letépní. Én azonnal sorakoztattam az ifjúságot, nehogy beleavatkozzanak az összerombolásokba.

Zárt sorokban a Petőfi szobor elé vonultunk, ahol két szavalat hangzott el. Ezt az ifjúság követelte, én pedig hozzájárultam. Utána az ifjúsággal az intézet udvarán közöltem az időközben jött

felsőbb utasítást, hogy a tanítást bizonytalan időre szüneteltetjük.

1956. október 26-án két napra eltávoztam a városból szüretre Horváth János Nagykanizsa, Szabadság tér-i lakóshoz. 1956. október 29-én 11.30 h-kor érkeztem haza. Ekkor már ülészet a tanári testület Horváth Béla összehívásával és vezetésével. Amikor a testület részéről megválasztották már a Forradalmi Tanács küldöttjeit, sőt már érkezésekor a követeléseket is megfogalmazták.

Küldöttnek megválasztották Horváth Bélát, Rimai Bélát és Harkány Lászlót. Ezt követően a Városi-Forradalmi Tanács Rimait és Harkányt fogadta el. Sem a testület fent jelzett értekezletén, sem a Forradalmi Tanács munkájában nem vettem részt és így arról nyilatkoznom nem tudok.

1956. október 30-31-én én lakásomon tartózkodtam, azonban a testület férfi tagjai bent voltak és tanácskoztak az irodán.

Az ifjúság részéről ezidő alatt semmi különösebb esemény nem történt.

1956. november 1-én reggel 7.30 h. tájban megjelent nálam Orbán Hándor volt százados, aki lakásom folyosója előtt közölte velem, hogy megbízták a Nemzeti Bizottság részéről, hogy vegye át a nemzetőrség szervezését. Megjegyeztem kíváncsi vagyok, hogy letartóztatásom után felvetődött az a kérdés, hogy én Orbánnal szoros kapcsolatot tartottam. Ezzel kapcsolatban megjegyeztem, hogy Orbánt 1923-24. években ismertem meg Kecskeméten, mint ifjú diákkal szoktam a szünetekben foglalkozni. En később Budapestre kerültem egyetemre, így egy alkalommal apjával együtt felkeresett kb. 10 percig beszélgettünk. Később 1936-ban szereztem tudomást felőle, amikor az olimpián 3. helyezést ért el. Ezt követően 1950-ban találkoztam vele költségmentesen alkalmával, mivel ő szállítványozó volt. A szállítást lebonyolítani nem tudta, mert időközben ki-telepítették Bal. tanfolyvosra.

Ahogy fentebb említést tettem Orbán felkeresett lakásomon és közölte velem, hogy a nemzetőrség megszervezésébe kívánatos lenne bevonnai a tanári testület férfi tagjait és az idősebb diákokat is. Megkért, hogy délután 2 órára a férfi tanárokat megbeszélésre hívja össze a gimnáziumba.

En abban a meggyőződésben, hogy csupán Közbiztonság megszervezésében van erre szükség, teljesítettem kérését és a testület férfi tagjait a jelzett időre összehívtam. Ezen a megbeszélésen nem szólaltam fel. Ezen sajnómet vitt Somfai nevű volt fhdgy. és különösen Rátkai Gyula disszidált testnevelő tanár. A megbeszélésen megdöbbentéssel hallottam Orbán Hándor részéről, hogy nemcsak közbiztonsági kérdésekről van szó, hanem az ifjúság felsőbb korosztályát végző esetben egy esetleges szovjet támadás elleni védelemre is beakarja vonni és kiakarja képeztetni. Erre a célra három tantermet kért és az ifjúság toborzására is felkért bennünket. Ezt a kérését én hallgatólágoosan tudomásul vettem. Márlegeltem kellett a helyzetet. Ha tiltakozom a Nemzeti Bizottságnak ezen kérésétől a nemzetőrség parancsnokának joga lett volna így is igénybe venni egy középület helyiségeit, sőt akkori érzesem szerint rendelkezhetett volna a tanuló ifjúsággal is. Márazt ha az ifjúságnal tiltom meg a kiképzésben való részvételt, ismerve a diákok lelki-csatlakozott volna és az eseményekben aktívabb szerepet is vállalt volna.

Fő célom ugyanis az volt, hogy minden ami történeli fog az ifjúsággal kapcsolatban szemünk előtt és ellenőrzésünk mellett történjen. Orbán Mándor közölte velünk, hogy három honvéd tiszttel vezetésével másnap november 2-án elméleti, majd november 3-án gyakorlati, ugyanevezett lökiképzés lesz.

Számomra megnyugtató volt, hogy minden a honvéd tisztek vezetésével fog történni, mivel a honvéd tisztek megatartását ekkor még megbízhatónak néztem, gondoltam arra, hogy kilengéseket nem fognak engedni.

Szervezett toborzás nem történt, így másnap az ifjúságunk csoportján a kilengésre hajlamosabb része - akik annyira is állandóan az iskola területén tartózkodtak, 800 főből 50 fő - jelent meg. Három honvéd tiszttel megjelent és az összehívást a testnevelési tanárok Solti Jenő és Ratkai Gyula 3 csoportba osztották az ifjúságot, akikhez még csatlakozott a helyi középiskolák részéről kb. 30 fő.

Legfőbb gondom arra irányult, hogy az ifjúság egyénileg fegyverhez ne jusson. Az irányu kérdésére az egyik honvéd tiszttel meg is nyugtatott és az a későbbiek folyamán nem történt meg.

Az oktatás időtartama alatt, amely a tanyákon tanári felügyelet mellett folyt, ott-ott az irodámból - egy alkalommal este kb. 11.30 tájban az egyik tanyára egy percre és ott láttam, hogy golyószóró aprólékos ismertetése folyt. Megállapítottam azt is, hogy a hallgatók unottan vett részt. A kiképzés kb. 1 óra tájban befejeződött, azaz, hogy másnap, 3-án 10 h-kor a lőtérre indulnak.

A kiképzés alatt Solti, Ratkai és Rizai voltak jelen, azonban Pálos László, Karakas Gábor, Biskopics Márton tanárok is felváltva résztvettek.

1956. november 3-án a lökiképzésre az előző napi résztvevők csoportján fele jelent meg, ez is egyetemesen a középiskolásokkal. Erre a kiképzésre Solti Jenő, Ratkai Gyula és későbbi értesüléseim szerint Orbán Mándor kísérte el a tanulókat. Délután kb. 2 óra előtt már visszaz is jöttek a kiképzés tehát - tekintettel a nagy távolságra - rövid ideig tartott.

Ugyanezen este közölte velem a hivatal segéd, hogy 10 géppisztolyt a honvéd tisztek az iskola egyik helyiségébe elzártak. Ezt a 10 db. géppisztolyt másnap november 4-án magam, a hivatal segéd és a tanár társammal visszavittük a Nemzetőrségbe és átadtuk. Ugyanezen alkalommal volt találkozni Orbán Mándorral és megkérdeztem, hogy mit a tervei, erre ő azt válaszolta, hogy valószínűleg nem kerül sor a város védelmére. Akkor még nem indokolta meg, hogy miért. Mivel aggasztas a tanuló ifjúság épségéért is, délután kb. 2 órakor újra felkerestem Orbán Mándort és érdeklődtem a fejlemények iránt, akkor már határozottan kijelentette, hogy a város védelme és a vérontás főlöszeges és céltalan a körülmények és az adottságok miatt.

En ezt megnyugvással vettem tudomásul és még végig hallgattam néhány telefon beszélgetését, üzenekkel és vállalatokkal, valamint személyesen egyes csoportokkal, akik fegyvert és harcot követeltek. Ezeket a leghatározottabban igyekezett lezárni, többek között elhangzott az az indoklása is, hogy nincs lőszer.

Urbán Mándor velem egyébként az események alatt semmiféle személyes kapcsolatban nem állt és velem ezt követően sem találkozott.

KERDES: A fentiekkel kapcsolatosa van-e még megjegyzése, vagy kiegészítési valója?

VALASZ: Megjegyezni kívánom, hogy a vád ellenem az, hogy az államrend ellen fegyveres szervezkedésben vettem részt, nem felel meg a valóságnak. Ezt azzal indoklom, hogy az ifjúság toborzását nem végeztem el, mert ha szervezetten jártam volna el, a felelős diákokat kivétel nélkül köteleztem volna a megjelenésre. Gondoskodtam volna arról is, hogy fegyverekkel is lássák el őket, azonban ennek éppen az ellenkezője történt.

Szenkivül a saját részemre is szerveztem volna fegyvert, ami még a gondolatomban sem fordult meg. Célom az volt, hogy az ifjúság szélsőséges rétegének harci kedvét levelezéssel és lehitással, pedagógus és lélektan módszerek ezek, bár egyesek számára félreérthetők, de mind azt az események igazolták, célravezetőek és eredményesek voltak.

Kihallgatását megszakítottam

A jegyzőkönyv vallomásonak az elmondottak alapján tartalmazza, azt elolvasás után aláírással is igazolom.

Felvette:

Zsuppán Mándor rny. hágy.
vizsgáló.

Gógös Ferenc
letartóztatott.

TÖRTÉNETI

J e g y z ő k ö n y v
G ö g ö s Ferenc kihallgatásáról.
Zalaegerszeg, 1957. május 10.

Gögös Ferenc,
1904. Badacsonytomaj,
Fóth Julianna,
egyetemi végzettségű,
gimnáziumi tanár /igazgató/
Nagykanizsa, Vöröshadsereg-u. 9. sz.

KERDÉS: Mondja el azt, hogy a korábbi kihallgatásán elhangzottakon kívül a Nagykanizsán lezajlott események során milyen tevékenységekről szerzett tudomást és mik végeztek?

VALASZ: 1956. november 6-án megindult a tanítás, de a közlekedési akadályok miatt csak csökkentett létszámmal indult meg. A tanulók magatartásán fokozott nyugtalanság volt tapasztalható. Ez többek közt abban is megnyilvánult, hogy a felnőttek sztrájkjait utánozva az iskolai sztrájk egészen különös módját eszelték ki és valószínűtlenek meg. Így pl.: a tanórárt állva hallgatták végig, vagy ülve, de némán. Megpróbáltuk érvelni az udvarra zavartam, de mindez nem vezetett, úgy hogy a tanári testület is kénytelen volt alkalmazkodni hozzájuk abban a reményben, hogy előbb-utóbb ugyis megunták, ami így is történt.

Magyar
Ez. 10. napon át volt észlelhető ez a jelenség. Amikor megkérdezte a tanulókat, hogy miért sztrájkolnak, az volt a válasz, hogy: "Vas, Sopron, Zalaegerszeg" jelige járja és ők nem akarnak Magyarországra szegényesni lenni. Megpróbáltuk lezserelni mindezt azzal, hogy a szegényen abban van ha a tanuló iskola kerülő, hanyag munka és figyelmetlen. Megjegyzem, hogy a 2. osztály közül csak 5-6 osztályban volt a hangulat rossz.

1956. november utolsó, vagy december első felében a városzerte elterjedt röpcédulák egy órai kimenési tilalmat javasoltak a lakosoknak ha a Kádár kormány ellen vannak. Gyors vádak szerint a gimnázium tanuló ifjúsága szövegezte és terjesztette volna ezeket a röpcédulákat, de ezt sem a vádlók, sem én és testületem nem tudtuk bebizonyítani.

Megjegyzem, hogy mindez Budapestnek az utánzása volt és túlzás lenne azt állítani, hogy kizárólag gimnazisták csinálták.

Tudomást szerentem egyéb komrány és párt ellenes röpcédulák írá-
sáról is a gimnazistákkal kapcsolatban. A tanári testület tagjai-
nak is felhívtam a figyelmét, hogy órák alatt ellenőrizzék ez
irányban az ifjúságot. Arról nem szerentem tudomást, hogy az is-
kolákban írták volna a röpcédulákat, de kétségtelen, hogy néhányan
a terjesztésben résztvettek. Mikor ezt megtudtam összehívtam az
akkor alakulóban lévő diákzövetség vezetőségét és kértem, hogy
figyelmeztessék az egyes osztályok tanulóit, hogy senyiben abba
nem hagyják a röpcédulák gyártását és terjesztését, a tanári
testület tagjait és engem vonnak felelősségre. Szóltam hozzájuk,
a röpcédulák terjesztésének céltalanságáról és azokról a veszé-
lyességének voltáról is.

KÉRDÉS: A fentiekon kívül még milyen eseményekről szerentem tuda-
mást?

VÁLASZ: 1956. december 10-én, amikor híre jött, hogy 2 napos or-
szágos sztrájk lesz, a diáksög hangadói szintén általános sztrájk-
kot óhajtottak. Az Oktatási Osztály azonban beszüntette a tani-
tást, kiadták a téli szünetet és így január 7-ig a tanítás foly-
tatásáig a diákság nem volt a kezükben, de különösebb kilengés-
ről nem is értesültünk.

1957. január 1-re virradóra durva fali feliratok jelentek meg a
gimnázium homlokzatán. "Diákok ki kell rugni Gógóst", majd az
ablakom alatt: "Itt fasizta lakik, aki az ifjúságot megfertőzte".
Ezeket a feliratokat a hivatalosok és a diákok elakarták távoli-
tani, de a hatalom azt nem engedte. Mindez nagy nyugtalan-
ságot okozott az ifjúság körében úgy, hogy január 7-én reggel
össze kellett hívnom az egész intézet tanulóit és csak nehezen
sikerült megnyugtatom őket úgy, hogy ettől kezdve teljes lét-
számmal fegyveresen és nyugodtan folyt a tanítás február 20-án
történt leváltásomig és 24-én történt őrizetbevételéig.

Időközben az egy évt követő két szovjet város parancsokkal no-
vember 6-tól állandó és gyakori érintkezésbe voltam, akik vissza-
menőleg megvizsgálva elismerésomat a legnagyobb elismerésüket és
köszönetüket nyilvánították az események sima levezetéséért, a rend
és fegyveres gyors helyreállításáért. Ezt a három középiskolai
igazgató és az Oktatási Osztály vezetője tudja igazolni. Külön
kiemelték a gimnázium magatartását és vezetését.

Megjegyezni kívánom azt, hogy a fegyveres kiképzésben résztvevő
tanulók főleg a luter, hanyag, iskolakerülőkből tevődtek ki, akik
a rendes körülmények között is a legtöbb gondot okozták. Ezek
egyrészt később disszidáltak is, összesen 25 tanuló a 800 főből.

Egyebet elmondani nem tudok. A jegyzőkönyvbe foglaltak vallozás-
a helyesen tartalmazza, melyet előolvasás ut. a aláírok.

Felvette:

Zsuppán Mándor rny. hdgy.
vizsgáló.

Gógós Ferenc
letartóztatott.